

รายงานการวิจัย

บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

The Role of Internet in Dissemination of Health Knowledge

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

รายงานการวิจัย

บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

The Role of Internet in Dissemination of Health Knowledge

หัวหน้าโครงการ

นางสาว หนึ่งทัย ขอผลถ่อง

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ประจำปีงบประมาณ 2548

ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

มกราคม 2550

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ

2548

ขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ประภาวดี สืบสนธิ คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัตตนา ໂกรดิ หัวหน้าสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่กรุณานับสนุนให้เกิดงานวิจัยดังกล่าว

ขอบคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาของการทำวิจัย

ขอบคุณนายกฤติ์ พรมสุทธิกุล และนายโอภาส ภูครองนาค ผู้ช่วยวิจัยสำหรับการรวบรวมเงื่นใช้ด้วยลงรหัสข้อมูล

ท้ายที่สุด ขอบคุณเด็กชายก้องกิตากร และเด็กหญิงกานต์หทัยชนก ขอผลกลางสำหรับกำลังใจที่มีให้ตลอดระยะเวลาของการทำงาน จนทำให้งานวิจัยนี้ออกมาได้อย่างสมบูรณ์

หนึ่งห้า ขอผลกลาง

มกราคม 2550

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในอินเทอร์เน็ต โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

ผลการวิจัย พบว่า เว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงมีจำนวนมากกว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหากร้าง โดยเว็บไซต์ที่มีเนื้อหากร้าง ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป โรคภัยไข้เจ็บพื้นฐาน หรือโรคที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้น โดยลักษณะเนื้อหามักเป็นเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปควรทราบ ส่วนเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเป็นมีเว็บไซต์ที่เนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุขจำนวนมากที่สุด รองลงไป คือ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาที่ซึ่งในความสนใจของสาธารณชน

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากร้างจำแนก ตามลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุด คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป รองลงไปคือ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยาการแพทย์ ในสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ที่มีเนื้อหากร้างนั้น พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากร้างจำแนก ตามบทบาทหน้าที่ที่กระทำ พบว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหากร้าง แสดงบทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยโดยทั่วไปมักนำเสนอเนื้อหาในเชิงวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้อ่านต้องการสำหรับนำไปใช้ในการรักษาสุขภาพและป้องกันแก้ไขอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ โดยข้อมูลจำนวนไม่น้อย ยังคงใช้ศัพท์ทางวิชาการหรือศัพท์ภาษาต่างประเทศซึ่งยากต่อความเข้าใจอันทำให้ความรู้บางส่วนโดยเฉพาะความรู้ที่ล้ำค่าและจำเป็นต่อการพื้นฟู ดูแลรักษาสุขภาพบังไม่สามารถเข้าถึงผู้รับมากเท่าที่ควร

จากการสำรวจเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาและพะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ส่วนใหญ่ เช่น เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหาร เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อกับบารักษาโรค เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ การออกกำลังกาย เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ หน่วยงานสาธารณสุข มีบทบาทในการให้ความรู้ในเรื่องวิชาการ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง ซึ่งยังคงสะท้อนถึงการทำหน้าที่หลักของสื่อมวลชนในการให้ข้อมูลข่าวสาร เช่นเดียวกับสื่อมวลชน แขนงอื่น ในขณะที่เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับโรคจิต ปรากฏถักยั่งของเนื้อหาที่เป็นการตอบปัญหาผู้อ่าน และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากที่สุด

จากการประมวลบทบาทของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาแคบและเฉพาะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ที่มี เนื้อหาและพะเจาะจงยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง โดยเพิ่มบทบาทในการโฆษณาสินค้า ประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเว็บไซด์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ การแสดงบทบาทหน้าที่ ของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาและพะเจาะจงพบว่า ยังคงไม่แตกต่างกันนัก และไม่แตกต่างไปจากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพผ่านสื่อมวลชนอื่น ๆ คือ ยังคงแสดง บทบาทในการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพอนามัยที่เป็นที่สนใจของประชาชนผู้รับสาร ยังไม่ได้แสดงบทบาทขึ้นมา หรือเป็นสื่อกลางในการรณรงค์แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพอนามัยได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

Abstract

The purpose of this research was to study the roles of Internet on the knowledge providing about the sanitation health and to analysis the matter presentation form about the sanitation health on the internet. The tools that was used for this research was the matter analysis form a Thai various websites that contained a sanitation health knowledge.

From the research result found that there are many websites with a specified sanitation health content and wide. The wide content website with a general sanitation health, basic ailment or spreading disease at that time, the appearances form often to the general to be known. For the specified sanitation health website with the activities of the public health unit at the most, next was a content website with the public interested sanitation health.

When considered to the quantity and percents of the website that was wider content divided by the role of a duty performing found that the wide content website play a technical knowledge role. It was shown that the website content with the sanitation health presentation generally often presented the technical term which was the readers required for their health care and to prevent from the ailments. Many data, still using the technical vocabulary or foreign language that was difficult to understand, especially an important part and the recovered necessity was unable to access.

From the specific website research found that most of them such as food content website, medicine content website, exercise content website, dental health content website, public health unit content website played the roles as a wider content website. That reflected the main duty of mass media on the information providing as same as other mass media. While the sexual and pregnancy content website and metal disorder content website appeared the Q & A content from the

viewer and it was a forum to exchange the opinions.

From the role synopsis of the narrow content website and specified, it was found that the specified content website still played an important role on the sanitation health knowledge as a main as well as the wider content website that increasing the commercial break, publicized the official unit or the unit owned website as an main. All this is due to the duty role played of a wider content website and specific content website found no differed and it was not differed from the content presentation about the sanitation health through the mass media that was information provided about the public interested, but not yet conducting role or intermediate on the efficient sanitation health's problem solving campaign.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ym
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัจุหা.....	1
ปัจุหานำการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	54
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	
สรุป.....	73
อภิปรายผล.....	76
ขอเสนอแนะ.....	89
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	94

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา.....	54
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ค้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหา เฉพาะเจาะจงจำแนกตามประเภทของเนื้อหา.....	55
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากร้าง จำแนกตามลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏภายในเว็บไซด์.....	56
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จำแนกตามลักษณะของเนื้อหาและบทบาท.....	58
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากร้าง จำแนกตามหน้าที่.....	60
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเพศ และการตั้งครรภ์จำแนกตามบทบาทที่กระทำ.....	61
ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกับอาหาร จำแนกตามบทบาทที่กระทำ.....	62
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับโรคภัยไข้เจ็บจำแนกตามบทบาทที่กระทำ.....	63
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับยาารักษาโรคจำแนกตามบทบาทที่กระทำ.....	64
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับการออกกำลังกายจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา.....	64
ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับสุขภาพพื้นจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา.....	65
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับโรคจิตจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา.....	66
ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับหน่วยงานสาธารณสุขจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา.....	67

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กับการแพทย์แผนไทย.....	68
--	----

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ปัญหาด้านสถานะสุขภาพของประชากรไทย เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจทั้งจากภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะจากภาครัฐซึ่งมีการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพ และหลักประกันสุขภาพแก่คนไทย รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพ ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักรถ่อมความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขระดับประเทศ ขณะเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาคเอกชนรวมถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ก็ได้รับการคาดหวังจากสาธารณชนให้มีบทบาทต่อการพัฒนาระบบสุขภาพโดยองค์รวมของประชาชนด้วย จึงเป็นที่มาของความสนใจศึกษาและบททวนความสำคัญของการสื่อสารและบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะสถาบันหนึ่งในสังคมที่พึงมีต่อการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศไทย

ข้อมูลจากการสำรวจสภาวะสุขภาพของคนไทย ณ ปี พ.ศ.2539 (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ, 2543) พบว่า จากความสำคัญในการวางแผนครอบครัว ทำให้สัดส่วนของเด็กมีจำนวนลดลง ในขณะที่สัดส่วนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนอัตราการเพิ่มของประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจพบว่า อัตราการตายของคนไทยลดลง โดยชายจะตายมากกว่าหญิงทุกปีในสัดส่วน 1 ต่อ 1.5 ทั้งนี้ พบว่า หญิงมีอายุยืนกว่าชายโดยเฉลี่ย 9 ปี โดยสาเหตุของการเสียชีวิตของชายจะมากกว่าโรคติดเชื้อร่องลงไป คือ สาเหตุภายนอก (เช่น อุบัติเหตุ ภัยธรรมชาติ ฯลฯ) ในขณะที่เพศหญิงเสียชีวิตจากโรคระบบไหลเวียนเลือดมากที่สุด รองลงไปคือมะเร็ง โดยโรคที่เป็นปัญหาคุกคามสุขภาพคนไทยสูงที่สุดในปัจจุบัน คือ การติดเชื้อเอชไอวี หรือโรคเอดส์ และอุบัติเหตุจากการจราจร

อย่างไรก็ตาม จากการตระหนักรถ่อมความสำคัญซึ่งภาครัฐมีต่อการพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศไทย รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ จากบริบทแวดล้อมที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้สภาวะสุขภาพของคนไทยมีพิษทางดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม อาจมีปัจจัยบางประการที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศไทยได้ เช่น กัน ทั้งนี้ สามารถสรุปแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาสุขภาพในอนาคตได้ดังนี้ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9: 2544)

1) ภาวะเศรษฐกิจที่เป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาสุขภาพ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่จะทำให้เกิดการปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรอุดสาหกรรม และบริการที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาสุขภาพของคนไทย แต่ในขณะเดียวกัน การก้าวเข้าสู่ยุคการค้าเสรีที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มทางการค้าเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการแข่งขัน มีการกีดกันทางการค้าอาจทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพถูกเอารัดเอาเปรียบจากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ฯ และตลาดบริการสุขภาพ

2) การเปลี่ยนแปลงกลุ่มประชากร ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาสุขภาพมีความหลากหลาย และยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากความสำเร็จในการวางแผนครอบครัว ที่ทำให้ประชากรที่เป็นเด็กมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่วัยแรงงานและผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งประชากรในวัยแรงงานดังกล่าวต้องเผชิญภาวะเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บจากการประกอบอาชีพ ในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยถูกทอดทิ้ง เส็บป่าຍ และต้องการสวัสดิการรวมทั้งการบริการด้านสุขภาพที่ดีพอ นอกจากนี้ การอพยพข้ามถิ่นของแรงงานจากชนบทเข้ามาทำงานในเมือง ทำให้กลุ่มประชากรเหล่านี้มีภาวะความเป็นอยู่ที่แย่ลงและไม่เหมาะสม การดำรงชีวิตลำบากมาตรฐาน เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ เสี่ยงต่อการเป็นโรคติดเชื้อต่าง ๆ ได้ง่าย

3) การศึกษาที่สูงขึ้นของคนไทย แม้จะทำให้สุขภาพอนามัยโดยรวมดีขึ้น แต่ยังประสบปัญหาในการยกระดับคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคน เพราะแม้ว่าคนไทยจะมีอัตราการรู้หนังสือมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับป্রimitive ศึกษาและต่ำกว่า ระบบการศึกษายังไม่ได้สร้างคนในเชิงคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา คุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการให้ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองก็ยังคงไม่ปรากฏให้เห็นชัดเท่าที่ควร

4) ค่านิยม ความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมที่นำไปสู่วิถีชีวิตและสุขภาพที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ค่านิยมในการบริโภคและวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไป ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกตามกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ และนำไปสู่โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เช่น โรคอ้วน ความดันโลหิตสูง เปาหวาน และโรคเบาหวาน

นอกจากนี้ จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่เริ่มออกห่างจากศาสนา ศีลธรรม ธรรมยาเริ่มหายใจ นำไปสู่การแข่งขันและเอารัดเอาเปรียบที่เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดภาวะเครียด นำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและอุบัติเหตุ รวมถึงปัญหาเสพติดที่เพิ่มขึ้นอันเนื่องจากความพยายามทางบรรเทาความเครียดที่เกิดขึ้น

5) การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครอง เช่น การปฏิรูประบบราชการ ส่งผลให้การบริหารจัดการในระบบสุขภาพต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่โดยต้องให้ความสำคัญต่อประชาชน และนโยบายสาธารณะมากขึ้น

6) การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ด้านสุขภาพ การพัฒนาทางด้านการคุณภาพและสื่อสาร ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการและสุขภาพได้รวดเร็วขึ้น การติดต่อสื่อสารหรือจัดบริการสุขภาพ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพภายในประเทศและระหว่างประเทศจะใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ในขณะเดียวกัน การปฏิรูปโครงสร้างระบบสื่อสารมวลชนจะช่วยให้สื่อได้พิจารณาคัดกรองคุณภาพข้อมูล และทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลสุขภาพสามารถรับใช้ชุมชนและสังคมได้มากขึ้น

นอกจากนี้ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย การผลิตทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต้องใช้สารเคมีมากขึ้น นำไปสู่สุ่มภัยภาวะในด้านต่าง ๆ รวมถึงส่งผลต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานสำหรับประชาชนที่สัมผัสถกับสารเคมีด้วย

7) การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ซึ่งแม้จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข เช่น การค้นพบวัสดุใหม่ ๆ ในขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่ปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพด้วยเช่นกัน เช่น การผลิตอาหารตัดต่อพันธุกรรม ซึ่งอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้

เนื่องจากสภาวะความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้สภาวะสุขภาพของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจทำให้ระบบสาธารณสุขดึงเดินอาจปรับตัวไม่ทันต่อสถานการณ์ (จันทร์เพ็ญ ชูประภารรณ์, 2543) ดังนั้น การที่จะดำเนินการให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้นไปในทิศทางที่เหมาะสม คือ การศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาทิศทางที่เหมาะสมภายใต้สภาพปัจจุบันทางสังคมที่ปราศภัยอยู่และสร้างองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำทิศทางดังกล่าวไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านระบบข้อมูลสุขภาพ

จากการศึกษา ทบทวน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลด้านสุขภาพของประชาชนชาวไทยพบว่า ปัญหาประการหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาระบบข้อมูลสุขภาพของไทย คือ การขาดหน่วยงานกลางที่จะดำเนินการที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่จำกัดความสามารถในการดำเนินการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย (จันทร์เพ็ญ ชูประภารรณ์, 2543) ที่จะมีบทบาทใน

การเชื่อมประสานเครือข่ายข้อมูลทั้งที่มีการเก็บเป็นประจำ และข้อมูลที่มีการศึกษาวิจัยเป็นระยะ ๆ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ภูมิภาค เพื่อเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์และติดตามสถานะสุขภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง เป็นการวิเคราะห์ภาพอนาคต เพื่อเสนอแนะต่อการกำหนดนโยบายเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ป้องกันการขยายตัวของปัญหาเดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งเป็นหลักประกันให้ประเทศไทยระบบสุขภาพที่สมอภาค เป็นธรรม และเป็นเอกภาพ ทั้งนี้ หน่วยงานที่จะเป็นเสมือนเครือข่ายบุมปีญญาทางสุขภาพดังกล่าว ควรประกอบด้วยทีมทำงานกลาง (ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ) เครือข่ายองค์กรด้านผู้ชักนำข้อมูล (ซึ่งมีฐานข้อมูลหรือการศึกษาวิจัยขนาดใหญ่ด้านสุขภาพ เพื่อร่วมกำหนดกรอบการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสำหรับการสร้างข้อเสนอในการปรับเปลี่ยนระบบและกระบวนการจัดเก็บข้อมูลขององค์กรให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน) และเครือข่ายผู้ใช้งานค้าความรู้ และกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากข้อมูล (เช่น สถาบันสุขภาพแห่งชาติ วุฒิสภา สถาบันเอนราษฎร์ รัฐบาล องค์กรเอกชน ฯลฯ เป็นต้น)

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา แม้สังคมมีการพัฒนาไปในทุกด้านอย่างก้าวกระโดด คุณภาพชีวิตโดยรวมของคนไทยอยู่ในเกณฑ์ดีขึ้น อายุเฉลี่ยของคนไทยมากขึ้น และการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บหลายชนิดประสบผลสำเร็จ จนอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการด้านสาธารณสุขของไทยประสบความสำเร็จไปในระดับที่น่าพอใจ แต่ขณะเดียวกัน ยังมีปัญหาสุขภาพจำนวนมากไม่น้อยที่ซึ่งไม่ได้รับการแก้ไข รวมทั้งมีปัญหางานประการที่เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ เช่น ปัญหายาเสพติด อุบัติเหตุ โรคเอดส์ ทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการวางแผนมาตรการเพื่อป้องกัน แก้ไขและบรรเทาปัญหาดังกล่าว

ในขณะเดียวกัน นอกจากปัญหาสุขภาพที่ปรากฏเป็นที่รับทราบกันในสังคมแล้ว ยังมีประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพที่สาธารณะให้ความสนใจมากขึ้นเป็นวาระสาธารณะ (Public Agenda) ที่ผู้คนทั่วไปตื่นตัว และน้ำใจกล้าวถึงกันในสังคมอย่างก้าวกระโดด เช่น การบริโภคแบบเชิงจัด ความตื่นตัวในการใช้สมุนไพรดูแลรักษาสุขภาพ การออกกำลังกาย การต่อต้านอาหารที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม (GMO) ซึ่งล้วนมีความน่าสนใจต่อการศึกษาวิจัยให้ทราบว่า ปัญหาทางสุขภาพและวาระสาธารณะเกี่ยวกับสุขภาพได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อมากหรือน้อยเพียงใด และสื่อมวลชนในปัจจุบัน มีบทบาทในการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยอย่างไรบ้าง

1.2 ความสำคัญของการสื่อสาร

การสื่อสาร เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็นระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สาธารณะ ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อพื้นบ้าน เป็นต้น เพื่อ

นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ผู้ส่งสารได้วางเป้าหมายไว้ ในปัจจุบัน การสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการทางสังคมในทุกภาคส่วน รวมทั้งในด้านสุขภาพและระบบสาธารณสุขซึ่งใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดี การรณรงค์ และการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นต่อประชาชน

1.3 อินเทอร์เน็ตกับบทบาทในการสร้างเสริมสุขภาพ

จากแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสภาวะสุขภาพของคนไทย เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงาน สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะได้เลี้ยงเห็นความสำคัญ และร่วมดำเนินการพัฒนาระบบสาธารณสุขและสภาวะทางด้านสุขภาพของคนไทย โดยเฉพาะว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดความเคลื่อนไหวขององค์กรในสังคมที่รวมตัวกันให้ความสนใจ ร่วมกันดำเนินการทางป้องกัน แก้ไข และบรรเทาปัญหาระบบสุขภาพในสังคมไทย เช่น มูลนิธิหมอดชาวด้วย สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ชนวนแพทชันนทฯ ฯลฯ ซึ่งล้วนนับบทบาทในการเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมพัฒนาระบบสุขภาพอนามัยให้แก่ภาครัฐเพื่อนำแนวทางดังกล่าวไปกำหนดเป็นนโยบายในระดับชาติต่อไป ทั้งนี้ สื่อมวลชนนับเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง โน้มน้าวใจให้ประชาชนมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสาธารณสุขและสภาวะสุขภาพของคนไทยให้ก้าวไปสู่สภาวะที่พึงประสงค์

ในยุคที่สังคมก้าวสู่สังคมสารสนเทศ อินเทอร์เน็ตถูกยกเป็นสื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทต่อสังคมและประชาชนทั่วโลกในทุกๆ ด้าน ทั้งในด้านการให้ความรู้ ข่าวสาร ความบันเทิง และเป็นเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ด้วยคุณสมบัติเหนือสื่อประเภทอื่น ๆ ของอินเทอร์เน็ตในด้านความรวดเร็ว การเข้าถึงได้ง่าย ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ได้อย่างรวดเร็วโดยไร้ข้อจำกัด ของเวลาและระยะทาง การบรรจุข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ได้จำนวนมากและนับเป็นคลังแห่งความรู้ที่ง่ายต่อการค้นหา อินเทอร์เน็ตจึงนับได้ว่าเป็นคู่แข่งสำคัญสำหรับสื่ออื่น ๆ ในการทำหน้าที่ตามภารกิจของสื่อมวลชน

ทั้งนี้ ในปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมทั้งกลุ่มนักศึกษาต่าง ๆ ได้จัดทำเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเปลี่ยนความคิดเห็น และเป็นสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองความต้องการเปิดรับข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตของประชาชนผู้รับสารที่มีเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เกิดเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่แบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม เช่น เว็บไซด์ที่มี

เนื้อหาเกี่ยวกับ โรคภัยไข้เจ็บบางประเภท เว็บไซต์เกี่ยวกับการออกกำลังกาย รวมถึงเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน

จากความสำคัญดังกล่าว อินเทอร์เน็ตในฐานะ “สื่อใหม่” (New Media) จึงนับเป็นสื่อที่ได้รับการจับตามองจากสาธารณะอย่างกว้างขวาง เนื่องด้วยคุณสมบัติที่โดดเด่นเหนือกว่าสื่ออื่น ทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยนิยมใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ทั้งในทางบวกและทางลบ จนนำไปสู่ปัญหา ข้อวิพากษ์วิจารณ์ถึงขอบเขตที่เหมาะสมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตกันในวงกว้าง โดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Computer-mediated Communication หรือ CMC) อันเป็นกระบวนการสื่อสารที่ใช้แบบแพนท์มี คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เช่น การส่งข้อความสั้น (Instant Message) ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ห้องสนทนা (Chat-room) เป็นต้น รูปแบบการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ได้รับการพัฒนาไปตามความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้สื่ออินเทอร์เน็ตกลายเป็นสื่อกลางสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่ม และสาธารณะอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบทบาทและความสำคัญของอินเทอร์เน็ตในการผลิตและนำเสนอเนื้อหาผ่านคอมพิวเตอร์ จึงอาจกล่าวได้ว่า อินเทอร์เน็ตจัดอยู่ในฐานสถาบันสื่อแบบหนึ่ง หนึ่งที่พึงนับบทบาทต่อการพัฒนาสังคม ดังนั้น จึงควรนับบทบาทต่อการพัฒนาระบบสุขภาพของประชาชนด้วยเช่นกัน ดังแนวคิดตามทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) ที่กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนไว้ดังนี้ (McQuail, 1994)

- 1.3.1 สื่อมวลชนมีข้อมูลพันต่อสังคมและสาธารณะ โดยมีสาธารณะเป็นเจ้าของสื่อ
- 1.3.2 สื่อมีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง ยุติธรรม มีความเป็นวัตถุวิสัย และตรงประเด็น
- 1.3.3 สื่อควรเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ
- 1.3.4 สื่อมีความเป็นอิสระ ในขณะเดียวกันก็ควรมีระบบการควบคุมตนเองด้วย
- 1.3.5 สื่อมีจรรยาบรรณ และมีมาตรฐานทางวิชาชีพ
- 1.3.6 ภายใต้บางสถานการณ์ สังคมอาจยินยอมให้สื่อเข้าแทรกแซงหรือมีบทบาทในประเด็นที่เป็นความสนใจของสาธารณะ

นอกจากนี้ ตามแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development media theory) (McQuail, 1994) สื่อมวลชนก็ได้รับคาดหวังว่า ควรมีภาระหน้าที่สำคัญในการสร้างชาติ (หมายรวมถึง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง) ในการดำเนินการอย่างเป็นอิสระในด้านข้อมูล

ข่าวสารและวัฒนธรรม สนับสนุนระบบประชาธิปไตย และสร้างความสัมพันธ์กับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ แม้ว่า ด้วยข้อจำกัดด้านทรัพยากรของสื่ออาจทำให้สื่อมวลชนต้องอยู่ได้การควบคุมดูแลของรัฐบาล แต่สื่อก็ยังคงต้องมีสิทธิ เสิร์ก้าฟในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าว จึงนำมาซึ่งความสนใจศึกษาการทำหน้าที่ในด้านการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อศึกษาให้ทราบว่า ปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตมีบทบาทต่อการนำเสนอประเด็นปัญหาสุขภาพในสังคมไทยเพียงใด มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพประเด็นใดบ้างที่นำเสนอผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารสุขภาพในการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ คือ การให้ความรู้ ความเข้าใจ เป็นสื่อกลางในการรณรงค์ ตรวจสอบและรายงานความเป็นไปของหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาและปัจจุบันสุขภาพของไทยหรือไม่ เพียงใด รวมทั้งมีการแสดงบทบาทอื่นนอกเหนือไปจากบทบาทที่พึงประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับนักศึกษาพนักงาน ดังกล่าวไปทบทวนการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนต่อไป

2. ปัญหานำการวิจัย

- 2.1 ปัจจุบันมีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพประเด็นใดบ้างที่นำเสนอผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต
- 2.2 ปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตมีบทบาทต่อการนำเสนอประเด็นปัญหาสุขภาพในสังคมไทยเพียงใด
- 2.3 อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารสุขภาพในการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์หรือไม่
- 2.4 อินเทอร์เน็ตมีการแสดงบทบาทอื่นนอกเหนือไปจากบทบาทที่พึงประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษารูปแบบของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย
- 3.2 เพื่อวิเคราะห์ประเภทและลักษณะเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ปรากฏทางอินเทอร์เน็ต

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ได้ทราบถึงบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย
- 4.2 ได้แนวทางที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยผ่านทางเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
- 4.3 ได้ข้อเสนอแนะในการใช้อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อเพื่อสุขภาพอนามัยให้สามารถทำหน้าที่พึงประสงค์ได้

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” นี้ ผู้วิจัยศึกษาเว็บไซต์ที่เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่จัดทำโดยหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรไม่แสวงผลกำไร และกลุ่มนบุคคลทั่วไป เพื่อศึกษาการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านสุขภาพอนามัยต่อผู้รับสารในฐานะสื่อใหม่แห่งหนึ่ง โดยเดิมศึกษาเว็บไซต์ที่สามารถเปิดอ่านได้และมีผู้นิยมเข้าไปใช้บริการจำนวนมาก

6. นิยามศัพท์

บทบาทที่พึงประสงค์	หมายถึง	ความคาดหวังในการให้ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การทำหน้าที่ฯ พึงประสงค์ของอินเทอร์เน็ต เช่น บทบาทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ให้ความรู้ เป็นเวทีแสดงความคิดเห็น ต่อสาธารณะ ด้วยความรับผิดชอบสังคม เป็นต้น
สุขภาพอนามัย	หมายถึง	สภาวะอันเกี่ยวเนื่องสภาพที่พึงประสงค์ทั้งทางกายและใจของบุคคล
การเผยแพร่ความรู้	หมายถึง	การให้ความรู้ ให้ข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยโดยผ่านช่องทางต่างๆ

เว็บไซต์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย หมายถึง

เว็บไซต์ที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร
ประชาสัมพันธ์ และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความ
คิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น โรค ยา
รักษาโรค การออกกำลังกาย ยาสเปดิค
เป็นต้น ที่จัดทำโดยหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ
และเอกชน หรือกลุ่มนบุคคลในประเทศไทย และ
มีเนื้อหาเป็นภาษาไทย

การสื่อสารสุขภาพ

หมายถึง

การให้การศึกษา ให้การเรียนรู้ โดยใช้กลยุทธ์ใน
การนักกล่าวหรือแจ้งให้ทราบเพื่อก่อให้เกิด
อิทธิพลต่อปัจจัยบุคคล และต่อสังคมต่อการ
สร้างเสริมสุขภาพ โดยอาศัยการสื่อสารระดับ
ต่างๆ ตั้งแต่ระดับปัจจัยบุคคล ระหว่างบุคคล
การสื่อสารมวลชน และการสื่อสารในระดับ
องค์กร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” ใช้ระเบียบวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในอินเทอร์เน็ต โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย โดยใช้แนวคิดทฤษฎีต่อไปนี้

- 2.1 การวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ
- 2.2 การสื่อสารกับการพัฒนา
- 2.3 แนวคิดเรื่องการบรรรค์ทางการสื่อสารสุขภาพ
- 2.4 การเผยแพร่องค์ความรู้ของนักกรรม
- 2.5 แนวคิดเรื่องการกำหนดภาระของข่าวสาร (Agenda – setting)
- 2.6 ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Function Theory of Mass Communication)
- 2.7 ทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยี (Social Construction of technology)
- 2.8 ทฤษฎีสมการสื่อ (Media Equation)
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ

การศึกษาด้านการสื่อสารสุขภาพได้รับความสนใจในต่างประเทศมาแล้วเป็นเวลานาน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา สมาคมการสื่อสารระหว่างประเทศ (International Communication Association) ได้ก่อตั้งสาขาวิชาการสื่อสารสุขภาพขึ้นใน ก.ศ.1955 จนถึงปัจจุบัน อีก 11 ปีต่อมา สมาคมวารทิทยา (Speech Communication Association) ได้ก่อตั้งคณะกรรมการสื่อสารสุขภาพ (Commission on Health Communication) จนกระทั่งสาขัดก่อตัวได้กลายเป็นสาขาเฉพาะด้าน สื่อสารมวลชนสาขานี้ และมีการจัดการเรียนการสอนขึ้นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกามากมาย (Donohew , L. and Ray,E.B, 1990)

เมื่อพิจารณาในด้านงานวิจัย พบว่า ระดับงานวิจัยในสหรัฐอเมริกาที่ศึกษาด้านการสื่อสารสุขภาพมีระดับการศึกษาที่กว้างขวางตั้งแต่ในระดับจุลภาค (Micro Level) ไปจนถึงระดับมหาภาค (Macro Level) มีการศึกษาในหลากหลายประเภทของการสื่อสาร นับแต่การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารกลุ่มย่อย (Small Group Communication) การดูแลสุขภาพในองค์กร (Organizational Health-care Contexts) รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่ปัจเจกบุคคลในประเด็นเรื่องสุขภาพโดยผ่านสื่อมวลชนและสื่ออื่น ทั้งในประเด็นการรณรงค์ด้านการสื่อสารสุขภาพ (Public Health Campaign) ความตระหนักระหว่างบุคคล (Awareness and Knowledge of Health Issues) (Donohew , L. และ Ray,E.B,1990)

การพนวณรวมการศึกษาเรื่องสุขภาพกับการสื่อสารมีความสัมพันธ์ในเชิงสาขาวิชา (Multidisciplinary) ตั้งแต่ในราชศรรษที่ 1970 (Finnegen and Viswanath, 1990) และได้มีการประเมินงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพไว้เป็นกลุ่มหัวข้อต่าง ๆ โดยพบว่า ในระหว่างค.ศ. 1983-1987 ในสหรัฐอเมริกามีงานวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพถึง 322 เรื่อง โดยประเภทของการสื่อสารที่มีการศึกษามากที่สุด คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล เรื่องที่มีการศึกษามากที่สุดในหัวข้อดังกล่าว คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคน ใช้กับบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้ ประเด็นที่มีการศึกษาในลำดับรองลงมา ได้แก่ประเด็นต่อไปนี้ (Finnegen and Viswanath, 1990)

- 1) ความสัมพันธ์ภายในแวดวงวิชาชีพ (Interprofessional Relations) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ภายในระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ด้วยกัน
- 2) การฝึกอบรมของผู้ประกอบวิชาชีพ (Professional Training) ศึกษาแนวทางการจัดอบรม และฝึกสอนทักษะการสื่อสารให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์
- 3) การรณรงค์เพื่อสุขภาพ (Health Campaign) ศึกษาประเด็นด้านการจัดการรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจาก 3 ประเด็นแรกที่มุ่งเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในแวดวงผู้ประกอบวิชาชีพ

2.1.1 บทบาทของงานวิจัยด้านสุขภาพในฐานะกลไกพัฒนาระบบสุขภาพ

จากการศึกษาผลงานวิจัยทางสุขภาพจากนานาประเทศ พบว่า การวิจัยทางสุขภาพของโลกในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยเพื่อสำรวจแนวโน้มทางจัดการปัญหาในประเทศที่พัฒนาแล้ว ในขณะที่มีงานวิจัยเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สำรวจทางแก้ปัญหาระบบสุขภาพในประเทศกำลังพัฒนา ทั้งที่ระบบการวิจัยสุขภาพถือเป็นกลไกพัฒนาระบบสุขภาพ เนื่องจากสามารถสร้างความเขื่อมโยงวิธีการวินิจฉัยปัญหาสุขภาพทั้งในระดับชาติและชุมชนเข้ากับการค้นคว้าหากลวิธี

และยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาสุขภาพ ซึ่งสามารถประเมินได้จากการนี้อาจเนื่องมาจากการระบบสาธารณสุขในประเทศกำลังพัฒนามีผลยังดีไม่เท่ากัน

ในอดีต วิทยาการทางด้านสุขภาพมุ่งเน้นไปที่วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์การแพทย์ ระบบวิทยา การสาธารณสุข แต่ในปัจจุบัน ได้มีการขยายกรอบวิชาการที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตคนให้เข้ามาร่วมอยู่ในศาสตร์ทางสุขภาพมากขึ้น ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยบวิทยา กัญชาณ ผลงานให้ระบบวิจัยสุขภาพครอบคลุมนักวิจัยจากสาขาต่าง ๆ หลากหลายยิ่งขึ้น (วิพุธ พูลเจริญ, 2543)

ในประเทศไทย แม้หลายฝ่ายจะตระหนักรึไม่รู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพ และความสำคัญของสื่อกับการพัฒนาสุขภาพ โดยมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการสื่อสารสุขภาพ มากขึ้นในหลายสาขาวิชา ทั้งในสาขาวิชาสื่อสารมวลชน และสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ครุศาสตร์ โสต ทัศนศึกษาฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้ในเชิงวิชาการของการสื่อสารสุขภาพที่ยังประสบอยู่คือ

2.1.1.1 ความสนใจในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพ และการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาสุขภาพยังมีน้อย แม้ในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ก็ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเหล่านี้ ทั้งที่ในด้านประเทศไทยเริ่มมีการเปิดสอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพบ้างแล้ว

2.1.1.2 ปัจจุบันสื่ออมวาลชนได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในโครงการรณรงค์เพื่อสุขภาพมากขึ้น เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการใช้ประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าระบบสุขภาพกำลังถูกทำให้เป็นการค้ามากขึ้น(วิพุธ พูลเจริญ, 2543) แต่การวิจัยด้านสื่อสารมวลชนกลับให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวน้อย ทั้งที่ควรมีการศึกษาวิจัยให้ทราบถึงผลดี ผลเสียอันเกิดจากการกระบวนการดังกล่าว เพื่อชี้ให้สังคมได้ตระหนักรู้ว่าท่านต้องกล้าการตลาดดังกล่าว

2.1.1.3 การศึกษาวิจัยด้านสุขภาพของประเทศไทยยังขาดการศึกษาให้ทราบถึงแนวโน้มของการวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ จึงทำให้ไม่ทราบถึงทิศทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ ซึ่งส่งผลให้ขาดการพัฒนาการวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพมาใช้เพื่อวิเคราะห์และนำเสนองานวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ว่า ควรมีการศึกษาไปในทิศทางใด

และมีประเด็นใดบ้างที่ควรให้ความสำคัญศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถพัฒนาให้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อสำหรับใช้ประโยชน์ในการสื่อสารสุขภาพได้อย่างแท้จริง

2.2 การสื่อสารกับการพัฒนา

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารสุขภาพ ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ คือ บทบาทหน้าที่ของ การสื่อสารที่มีต่อการพัฒนาสุขภาพ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า ความสนใจในการศึกษาวิจัยด้านการ สื่อสารสุขภาพประเด็นใดประเด็นหนึ่งเกิดจากปรากฏการณ์ทางสุขภาพที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ซึ่ง เป็นปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารสุขภาพและ บทบาทในการพัฒนา ดังนั้น การใช้กรอบแนวคิดด้านการสื่อสารและการพัฒนาจะทำให้สามารถ อธิบายบทบาทของอินเทอร์เน็ตที่มีต่อการสื่อสารสุขภาพที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สัมพันธ์กับสังคมได้

Roger (1973) ให้นิยามของการสื่อสารว่า หมายถึง กระบวนการที่ช่วยสาร ข้อมูลหรือความ คิดเห็นถูกส่งจากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อ ผู้รับสาร ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจดำเนินไปใน 3 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงความรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การพัฒนา หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีระบบแบบแผน การประสาน ความร่วมมือของมวลชน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาส่วนรวมที่ เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการพัฒนา ดังนั้น การ ก่อรูป (Shape) และกระตุ้น (Activate) ให้เกิดกลไกของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะสามารถนำมา ซึ่งการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริงได้ (Lerner, 1967)

Roger (1971) ให้นิยามของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ว่าหมายถึง กระบวนการถ่ายทอด นวัตกรรม อันหมายถึงสิ่งใหม่ ความคิดใหม่จากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เมื่อเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติหรือพฤติกรรม โดยการให้ความสำคัญต่อนบทบาทของการสื่อสารที่มี ต่อการพัฒนาเริ่มมาตั้งแต่ช่วงหลังสุดยอดครั้งที่ 2 Stevenson (อ้างใน Jeffres, 1997) กล่าวว่า ใน การศึกษาผลกระทบของการสื่อสารอันส่งผลต่อการจัดระเบียบข้อมูลของโลกใหม่ (New World Information Order) หนึ่งในประเด็นที่มีความพยายามศึกษามากที่สุด คือ บทบาทของการ สื่อสารในประเทศกำลังพัฒนา หลังสุดยอดโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นช่วงของการก่อตั้งทฤษฎีที่ เกี่ยวกับการพัฒนาในยุคดั้งเดิม ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และกล่าวถึงกลไกของ

การพัฒนาว่า มาจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์และความรู้ โดยให้ความสำคัญกับประชากรโดยภาพรวมมากกว่าปัจจัยบุคคล

ต่อมา ในยุคทศวรรษที่ 1950 ความสนใจต่อการพัฒนาประเทศได้เคลื่อนย้ายจากมิติทางเศรษฐกิจไปที่การสื่อสาร โดย Daniel Lerner (อ้างใน Jeffres, 1997) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมที่พัฒนามากอธิพลของสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนมีบทบาทนำมาริ่งความเปลี่ยนแปลงและการท้าทายสื่อประเพณีที่มีผลต่อวัฒนธรรม Lerner ย้ำว่า การพัฒนาเป็นสังคมเมือง เกิดเมื่อบุคคลอ่านออกเขียนได้ เปิดรับและเริ่มใช้ประโยชน์จากสื่อ และเริ่มมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบของการสื่อสาร ทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ต่อความเปลี่ยนแปลงได้ ดังที่ Roger (1973) ได้กล่าวถึง ลักษณะการสื่อสาร ไว้ว่า การสื่อสารหมายถึง กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร ทั้งนี้ ผลอันเกิดจากการสื่อสารสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

Wilbur Schramm (1964) ได้กล่าวว่า การสื่อสารจะสามารถเข้ามายึดบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ได้ 3 ลักษณะ คือ

- 1) ประชาชนต้องได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ
- 2) ประชาชนควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจในประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญของสังคม เพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่พึงประสงค์
- 3) ควรมีการปลูกฝังทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาในระดับปัจจัยบุคคล เช่น การปลูกฝังให้อ่านออกเขียนได้และมีนิสัยรักการอ่าน การปลูกฝังให้ประชาชนมีทักษะในการประกอบวิชาชีพ เป็นต้น

ในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา การสื่อสารที่เข้ามายึดบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ มีได้ทั้งในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน การพัฒนาการสื่อสารมวลชนอาจเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ความทันสมัยของสังคม ในขณะเดียวกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลแบบดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การพูดคุยกันในร้านกาแฟ ก็ยังคงมีความจำเป็นต่อการพัฒนา และในหลายบริบท อาจมีการพนวกร่วมระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคลกับการสื่อสารมวลชนเพื่อการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมด้วย ทั้งนี้ สำหรับคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนามากที่สุด จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (เสถียร เหยเปรทับ, 2530)

- 1) มีสื่อมวลชนที่เข้าถึงประชาชน
- 2) ประชาชนเปิดรับสื่อนั้น
- 3) สื่อดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนา
- 4) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทำให้ผู้รับสารสนใจ และมีผลกระทบต่อผู้รับสารและสังคมในเชิงบวก คือ ได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการพัฒนา เนื้อหาที่นำเสนอควรทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะใช้การสื่อสารรูปแบบใดในกระบวนการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศ เนื่องในสำคัญที่สามารถนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการสื่อสาร ต้องประกอบด้วย (Schramm, 1967)

1) การวางแผนอย่างมีพลวัตร ในการตัดสินใจเดิมกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงนิใช้เพียงการสื่อสารหรือการเปลี่ยนแปลง หากแต่เป็นปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่จะสามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เนื่องจากหัวส่องปัจจัยเป็นกติกาสำคัญที่มีผลการเกิดพฤติกรรมมนุษย์ การใช้ความรู้ด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาวางแผนการสื่อสารจะนำมาซึ่งการกำหนดเนื้อหาสารที่เหมาะสมด้วย

2) ความเหมาะสมกับวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอาจนำมาซึ่งผลกระทบต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานทางสังคมซึ่งอาจถูกเปลี่ยนผิดที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาที่พึงประสงค์จึงควรดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป และควรมีความสอดคล้องเข้ากันได้กับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

3) การนำเสนอเนื้อหา การสื่อสารที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพควรนำเสนอสู่ผู้รับสารอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายและมีลักษณะจำแนกแยกย่อยเป็นกลุ่มต่าง ๆ มากนัก ในการวางแผนการสื่อสารจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของประชากรทั้งด้านคุณลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ ค่านิยม วัฒนธรรม ความต้องการฯลฯ เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการนำเสนอเครื่องข่ายการสื่อสารที่เหมาะสม

4) การสื่อสารสองทาง ในการเข้าถึงเป้าหมายการพัฒนาที่วางไว้ การสื่อสารควรมีลักษณะสองทาง เพื่อให้ผู้ส่งและรับสารสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความต้องการระหว่างกันและกันได้

5) การนำเสนอช้า ๆ ความน่าเชื่อถือ และการสร้างความสนใจแก่ผู้รับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องมีลักษณะเด่นจนทำให้ผู้รับเห็นหรือได้ยินก่อนสารประเทอื่นที่เป็นคู่แข่ง ดังนั้น จึงต้องอาศัยหลักการนำเสนอช้า ๆ และใช้สื่อหลาຍช่องทางโดยเน้นความน่าเชื่อถือและความน่าสนใจของเนื้อหาหรือของแหล่งสาร

6) การสาซิต การสาซิตและการแสดงตัวอย่างนับเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการเผยแพร่ค่านิยมการสื่อสารสุขภาพ แต่กลับมักถูกละเลยจากผู้มีหน้าที่ส่งสารเสนอ เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญ แต่แท้ที่จริงแล้ว การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพจำต้องอาศัยการสาซิตจากบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

7) การปฏิบัติ ความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติให้เห็นจริง จนเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงและทักษะในเรื่องนั้น

ในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารในฐานะกลไกหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาทุกด้าน รวมถึงการพัฒนาสุขภาพของประชาชน สื่อมวลชน นับเป็นสถาบันหนึ่งที่ควรศึกษาให้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญที่มีต่อการพัฒนาสังคม ซึ่ง McQuail (1994) ได้ประมวลบทบาทหน้าที่ที่เพิ่งประสงค์ของสื่อมวลชนจากแนวคิดของ Lasswell , Schramm และ Wright อันประกอบด้วย

- 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information)
- 2) การประสานความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในสังคม (Correlation)
- 3) การสร้างความต่อเนื่อง (Continuity)
- 4) การให้ความบันเทิง (Entertainment)
- 5) การกระตุ้น ปลุกเร้า หรือ动员ศักดิ์ททางสังคม (Mobilization)

ทั้งนี้ ด้วยคุณสมบัติหลาຍประการอันเป็นข้อดีของสื่อมวลชน เอื้อให้สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญอันส่งผลต่อการพัฒนาดังต่อไปนี้ (Schramm, 1964)

1) การทำหน้าที่ระวังระวังสิ่งแวดล้อม และรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้แก่ประชาชนได้ทราบและมีอานาจในการนี้ ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ อันนำไปสู่ ความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมในสังคม. ความรู้สึกพึงพอใจต่อสารที่ได้รับ และนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการพัฒนาขึ้นในสังคมได้

2) การทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร มีบทบาทต่อการตอกย้ำ หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาสังคมได้ รวมทั้งมีบทบาทในสร้างบรรยากาศในการ ตอกยิงแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนทัศนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมได้

3) การสอน อบรมทักษะด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความรู้และมี โอกาสได้ฝึกฝนทักษะในแนวทางที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ จากคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากได้ใน เวลาเดียวกัน จึงทำให้สื่อมวลชนได้รับการคาดหวังจากผู้ส่งสารในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทัศนคติและความคิดเห็นของตน ในขณะเดียวกัน ผู้รับสารก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และสามารถเลือกปฏิรับแหล่งสารได้มากขึ้นจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาขึ้น และประเด็น ด้านสุขภาพอนามัยนับเป็นประเด็นหนึ่งที่ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารต้องการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง โดยผ่านทางสื่อมวลชน ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนในด้านสุขภาพอนามัย อาจสามารถจำแนก ได้เป็นบทบาทในด้านต่าง ๆ คือ (ศิริชัย ศิริกายะ อ้างใน อัญชันี วิชาภัณฑ์ บุนนาค, 2540)

- 1) การรักษา เช่น การนำเสนอบริการต่าง ๆ ในการรักษาสุขภาพ
- 2) การพื้นฟู เช่น การให้ความบันเทิงเพื่อสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย และเป็นการบำบัด ทางจิต
- 3) การป้องกัน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพ
- 4) การส่งเสริม เช่น รายการส่งเสริมสุขภาพ การแนะนำการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ

ผู้จัดได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารกับการพัฒนามาใช้เพื่อวิเคราะห์ว่า อินเทอร์เน็ตได้ แสดงบทบาทในการให้ความรู้ ความเข้าใจในด้านการสื่อสารสุขภาพมากน้อยเพียงใด และได้ แสดงบทบาทในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาด้านการสื่อสารสุขภาพของไทยหรือไม่ อย่างไร

2.3 แนวคิดเรื่องการรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพ

แนวคิดที่สำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพของประชาชน คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติภัยต่าง ๆ ซึ่งเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาใช้มาก คือ การรณรงค์ (Campaign) ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรดำเนินการเพื่อนำมาชี้ช่องนำข้อมูลด้านสุขภาพและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดเรื่องการรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพเพื่อวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของกิจกรรมรณรงค์ที่จัดขึ้น โดยศึกษาผ่านเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

แม้ว่าความก้าวหน้าด้านระบบการคุ้มครองสุขภาพในปัจจุบัน จะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในความคาดหวังต่อคุณภาพของชีวิตประชาชนที่เป็นในทิศทางบวกมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม นับจากอดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพยังคงเป็นปัญหาสำคัญในระดับประเทศที่แก้ไขได้ยาก ใน ค.ศ.1985 กระทรวงสาธารณสุขและทรัพยากรมนุษย์ สำรวจเมริการประมาณว่ามีประชาชน 771,000 คนเสียชีวิตจากโรคหัวใจ 462,000 คน เสียชีวิตจากโรคมะเร็ง 46,000 คน เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่นำมาซึ่งการเสียชีวิตดังกล่าว คือ ปัจจัยด้านพฤติกรรมและวิถีชีวิต (Becker , Rogers and Sopory, 1992)

การเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชาชนอันเนื่องมาจากการโรคภัยไข้เจ็บทำให้รัฐบาลต้องเบิกงบประมาณเป็นจำนวนมากในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน การเพิ่มความใส่ใจของรัฐที่มีต่อการคุ้มครองสุขภาพนับเป็นสัญญาณที่ดีที่นำไปสู่การปฏิวัติด้านสุขภาพของประชาชนในทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้ การรณรงค์ด้านการสื่อสารสุขภาพ (Health Communication Campaign) เป็นแนวทางที่ถูกนำมาใช้มากขึ้นเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพของประชาชนในประเทศ โดยสื่อมวลชนทุกประเภทจะถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอข้อมูลด้านสุขภาพ กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล (โดยการฝึกอบรม การให้คำแนะนำปรึกษา) และในระดับชุมชน (การร้องทุกข์) อย่างไรก็ตาม มิใช่ทุกโครงการที่จะประสบความสำเร็จเสมอไป (Becker , Rogers and Sopory, 1992)

หัวใจสำคัญของการรณรงค์ คือ ความพยายามดำเนินการให้ประชาชนได้รับความรู้ (To Inform) ที่จะช่วยนำไปสู่การโน้มน้าวใจ (To Persuade) ให้เปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรม และเกิดการตัดสินใจรับสิ่งใหม่ (Roger, 1976)

ในการใช้การรณรงค์ด้านการสื่อสารสุขภาพ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่ควรคำนึงถึง คือ

- 1) มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มะณมุ่งมือทิพลดต่อปัจจัยบุคคล คือ การคาดหวังต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการสื่อสารจากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยผลตอบแทนดังกล่าวอาจน่าจะซึ่งประโยชน์ต่อผู้รับสารหรือผู้ส่งสารก็ได้
- 2) มุ่งไปที่ผู้รับสารจำนวนมาก ผู้รับสารดังกล่าวคือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ส่งสารกำหนดไว้ในกิจกรรมรณรงค์นั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นคนกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศก็ได้
- 3) มีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน นับแต่เริ่มต้นจะกระทั่งถึงสิ้นสุดโครงการ
- 4) มีการพนวกร่วมกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่ถูกจัดขึ้นและเป็นกิจกรรมที่มีการเตรียมการวางแผนไว้ล่วงหน้า

ในปัจจุบันการรณรงค์มักให้ความสำคัญต่อการดำเนินการผ่านสื่อกระจายเสียง ได้แก่ โทรทัศน์ ในฐานะเป็นสื่อที่มีความสำคัญที่สุด แต่ยังไรมีความ โครงการรณรงค์ขนาดใหญ่ยังคงนิยมใช้หลากหลายสื่อรวมกัน ด้วยสมมติฐานที่ว่า (Becker, Rogers และ Sopory, 1992)

- 1) สื่อแต่ละประเภทมีความสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายย่อยที่แตกต่างกันออกไป
- 2) การที่ผู้รับสาร ได้เปิดรับสื่อหลากหลายประเภทจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการรณรงค์มากขึ้น

โดยทั่วไป การรณรงค์มักกำหนดระดับของประสิทธิผลที่คาดหวังไว้ 7 ระดับ ดังนี้
(Becker, Rogers และ Sopory, 1992)

- 1) ผู้รับสารเปิดรับข่าวสาร (Audience exposure to messages)
- 2) ผู้รับสารเกิดความตระหนักรู้ (Audience awareness of messages)
- 3) ผู้รับสาร ได้รับข่าวสารที่ต้องการสั่งมาให้ (Audience's being informed by messages)
- 4) ผู้รับสารถูกชักจูงจากสารที่ถูกสั่งมาให้ (Audience's being persuaded by messages)
- 5) ผู้รับสารแสดงออกซึ่งความตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม (Audience expression of intent to change behavior)
- 6) ผู้รับสารเปลี่ยนพฤติกรรม (Actual change in audience's behavior)
- 7) ผู้รับสารเกิดความคงทนของพฤติกรรม (Maintenance of audience behavior change)

โดยทั่วไป การรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพมักดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับสาร ยอมรับนวัตกรรม (ความคิด หรือแนวปฏิบัติที่ถูกปรับปรุงรุ่นร่วมกันในความรู้สึกของสาธารณะ) เช่น การรณรงค์การใช้ถุงยางอนามัย ซึ่งอาจสามารถดำเนินการในวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ รณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพ ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) นวัตกรรมที่ให้ผลประโยชน์ (Incremental Innovation) หมายถึง นวัตกรรมที่ผู้รับสาร ยอมรับแล้ว จะสามารถเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในระยะรวดเร็ว เช่น การรณรงค์ การใช้ถุงยางเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดสารเคมี นวัตกรรมประเภทนี้ ผู้รับสารจะสามารถรับ ได้อย่างรวดเร็ว

2) นวัตกรรมที่เป็นการป้องกัน (Preventive Innovation) หมายถึง นวัตกรรมที่ผู้รับสาร ยอมรับไปเพื่อใช้ป้องกันภัย หรือผลเสียที่จะเกิดต่อสุขภาพร่างกาย เช่น การรณรงค์การใช้ถุงยาง อนามัย การรณรงค์การออกกำลังกาย นวัตกรรมประเภทนี้ ผู้รับสารต้องใช้ระยะเวลานานในการ ยอมรับ เนื่องจากเมื่อยอมรับปฏิบัติแล้ว จะไม่สามารถเห็นผล ได้ในระยะเวลาระยะหนึ่ง และก่อให้เกิด ประโยชน์ในเชิงป้องกันมากกว่าจะเป็นการ ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

หลักพื้นฐานของการรณรงค์ทางการสื่อสาร ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ
(บูรฉัตร อนันทวงศ์, 2544)

1) การประเมินความต้องการ เป้าหมาย และความสามารถในการตอบสนองของผู้รับสาร ก่อให้เกิดความต้องการ ในการนำเสนอ ความต้องการที่ต้องการเปลี่ยนแปลง ความต้องการ ที่ต้องการ ให้เกิดความต้องการ ของผู้รับสาร

2) การวางแผนการรณรงค์และการผลิตสื่ออย่างมีระบบ คือ ในการวางแผนการรณรงค์มัก ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ

2.1 การวางแผนเป้าหมายทางการสื่อสาร (Communication Goals) เพื่อเข้าถึงมวลชน ต้องมีการ วางแผนที่เกี่ยวกับระดับผลกระทบต่อเนื้อหาสารที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์ประกอบด้าน จิตวิทยาของบุคคล

2.2 กลยุทธ์สาร (Message Strategy) โดยการกำหนดสารให้มีประสิทธิภาพในด้านการเร้า อารมณ์ รูปแบบการนำเสนอ ชนิดของสารที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ผู้รับสาร ฝึกรับสารที่ต้องการรณรงค์ดังกล่าว

2.3 ช่องทางการแพร่กระจายสาร (Message Distribution) นักสื่อสารต้องจัดทำแผนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยต้องคำนึงถึงเทคนิคการนำเสนอสารในแต่ละชนิด ความถี่ การเปิดรับอย่างเลือกสรรของกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านคุณลักษณะและความสามารถในการเข้าถึงของสื่อแต่ละชนิด ด้วย

รูปแบบของช่องทางการแพร่กระจายของสารที่นิยมใช้ในการรณรงค์ คือ การสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่อาศัยสื่อต่าง ๆ มาใช้ในครั้งเดียวกันหรือรวมวิธีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ภายใต้หลักยึดถือว่า สื่อแต่ละชนิดต่างมีข้อดี ข้อเสีย และคุณสมบัติที่แตกต่างกัน แต่เมื่อนำมาสื่อแต่ละประเภทที่แตกต่างกันดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จสูงสุดได้

3) การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ก่อนการดำเนินการรณรงค์ ระหว่างการรณรงค์ และหลังจากดำเนินกิจกรรมรณรงค์แล้ว เพื่อประเมินความสำเร็จหรือข้อผิดพลาดในการรณรงค์ในช่วงเวลาต่าง ๆ และนำข้อผิดพลาดดังกล่าวมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

4) บทบาทของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นของการรณรงค์ที่ต้องอาศัยกือทั้งสองประเภทเพื่อเสริมจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละประเภท

5) การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย จะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารได้เต็มที่ มากขึ้น

การรณรงค์โดยใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวสารด้านสุขภาพจะมีส่วนสนับสนุนการปรับเปลี่ยน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชาชน กล่าวคือ ใน การรณรงค์ สื่อดังกล่าวเป็นปัจจัยหลักของการหนึ่งที่ทำให้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์สามารถบรรลุผลในการเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากสื่อมีคุณสมบัติดังนี้ (อรุณรัตน์ ชัยเกษมน, 2538)

- 1) เพย์แพร์ข่าวสารและความรู้ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง
- 2) โน้มน้าวใจและซักจุ่งให้คล้อยตาม ในกรณีเป็นการให้ความรู้เพื่อทำความเข้าใจ และทำให้เกิดการตระหนักรู้ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และบรรลุถึงการเลิกพฤติกรรมเสี่ยง และใส่ใจในสุขภาพมากขึ้น
- 3) ป้องกันแก้ไขความเข้าใจในโ rog บางชนิดที่อาจทำให้เกิดความแตกต่างได้ โดยเพย์แพร์ ความรู้ที่ถูกต้องผ่านสื่อมวลชนอย่างเสมอ

- 4.) กระตุ้นเตือน เพื่อให้เข้าใจและป้องกันหรือเปลี่ยนพฤติกรรมอนามัย
- 5) มีความสามารถในการเสนอช่วยว่าได้อ่าย่างรวดเร็ว
- 6) เตรียมชุมชน โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ตลอดเวลาเกี่ยวกับโรคและแนว
ทางการปฏิบัติ

ในการดำเนินการรณรงค์ให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด Becker , Rogers and Sopory (1992) ได้กล่าวถึงกลยุทธ์อันเป็นข้อสรุปทั่วไปของการรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพ ไว้ดังนี้

- 1) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพมักใช้สื่อหลากหลายประเภท
- 2) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพผนวกร่วมสื่อมวลชนเข้ากับชุมชน กลุ่ม และปัจเจกบุคคล ภายใต้การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน (ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการวิเคราะห์ในเชิงระบบ)
- 3) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพมีเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะมุ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงที่การรณรงค์นั้นต้องการสื่อไปถึง
- 4) ความมีชื่อเสียงของการรณรงค์สามารถนำมายังความสนใจของสาธารณะ ทั้งนี้ การบรรจุกิจกรรมรณรงค์เข้าไปในรายการประเภทนั้นเท็จจะสามารถสร้างความสนใจได้
- 5) กิจกรรมรณรงค์เพื่อการเกิดพฤติกรรมป้องกันจะมีประสิทธิภาพถ้านำเสนอด้วยของ พฤติกรรมในทางบวกซึ่งเกิดขึ้นในอนาคตหากกระทำกิจกรรมนั้นมากกว่านำเสนอภาพในทางลบ ของพฤติกรรมในปัจจุบัน
- 6) การนำเสนอสารที่มีให้ความหลักใจความเดียวกันๆ จะทำให้การรณรงค์มีประสิทธิภาพ
- 7) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพถ้าผู้ส่งสารเน้นถึงแรงวัลท์ผู้รับสารจะได้รับจากการกระทำมากกว่าจะนำเสนอผลเสียจากการกระทำพฤติกรรมในปัจจุบัน
- 8) การรณรงค์จะประสิทธิภาพหากได้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรสื่อกับหน่วยงานภาครัฐ
- 9) ระยะเวลาของการรณรงค์จะช่วยในการตัดสินประสิทธิภาพของการรณรงค์
- 10) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะมีการประเมินผลในระหว่างดำเนินการเพื่อพัฒนา กิจกรรม
- 11) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะมีเป้าหมายไม่ไก่เกินกว่าจะดำเนินการ โดยมักกำหนด เป้าหมายไว้ที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 12) การใช้กลยุทธ์ทางด้านการตลาดเพื่อสังคมจะมีศักยภาพพอที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของ กิจกรรมรณรงค์

- 13) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะบรรจุสารที่ให้ความรู้ควบคู่ไปกับความบันเทิง (Edutainment-education Strategy)
- 14) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะมีความพยากรณ์อย่างสูงที่จะประสานความร่วมมือและลดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายวิจัยและประเมินผลและฝ่ายสร้างสรรค์
- 15) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสุขภาพกับปัจจัยด้านโครงสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อม
- 16) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพให้ความสำคัญต่อการให้บริการข่าวสารที่เข้าถึงตัวผู้รับ (เช่น การเปิดสายด่วนเพื่อให้คำแนะนำปรึกษา)
- 17) การจำแนกกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ตามปัจจัยทางลักษณะประชากรบางครั้งอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าการจำแนกกลุ่มเป้าหมายตามปัจจัยทางจิตวิทยา
- 18) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพต้องเลือกด้านแบบสำหรับพฤติกรรมในทางบวกอย่างระมัดระวัง เนื่องด้วยผู้รับสารอาจเกิดหัศคนคติในทางลบต่อบุคคลผู้เป็นต้นแบบได้
- 19) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพอาจมุ่งนำเสนอไปยังบุคคลที่มีความเกี่ยวพันกันกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ป่วยเรื้อรัง หรือเพื่อน
- 20) ถ้ามีการนำเสนอเร่งดูงใจที่เป็นความกลัว ควรมีการนำเสนอโดยเพื่อลดความกลัวของอันเกิดจากความกลัวของผู้รับสารด้วย
- 21) การโฆษณาบริการสาธารณสุขอย่างเดียวไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ควรมีกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย
- 22) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญต่อการเสนอข่าวทางสื่อมวลชนในฐานะสื่อที่สามารถเพิ่มการรับรู้ของผู้รับสาร
- 23) บทบาทของรัฐบาลที่พึงมีในการรณรงค์ คือ การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการเตรียมผู้นำที่เหมาะสมสำหรับประเด็นที่เป็นเรื่องที่อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งได้เช่น
- 24) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพต้องสร้างและตอกย้ำความเชื่อและความรู้ให้ดำเนินอยู่ต่ำแหน่งกลุ่ม เป้าหมายซึ่งต่อต้านการยอมรับพฤติกรรมที่พึงประสงค์
- 25) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพต้องสื่อสารสิ่งดูงใจหรือผลประโยชน์ที่ผู้รับสารจะได้รับ อันจะนำมาซึ่งแรงจูงใจ ความต้องการ และค่านิยมของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย
- 26) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพต้องมุ่งสร้างความสนใจของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายอย่างทันทีทันใดด้วยความถี่สูงที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้
- 27) การรณรงค์ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการทดสอบก่อนเพื่อให้แน่ใจว่าสารเพื่อการรณรงค์นั้นเกิดประสิทธิภาพต่อผู้รับสาร

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องการรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพเพื่อวิเคราะห์บทบาทของ อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารสุขภาพว่า สื่ออินเทอร์เน็ตได้แสดงบทบาทเป็นสื่อเพื่อการรณรงค์ หรือไม่ อย่างไร และเป็นสื่อรณรงค์ในประเด็นด้านสุขภาพประเด็นใดบ้าง

2.4 การเผยแพร่องค์ความรู้

ประเด็นการสื่อสารเรื่องสุขภาพมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ความรู้ แนะนำแนวทางการปฏิบัติ หรือชักจูงโน้มน้าวใจให้ยอมรับแนวคิด วิธีปฏิบัติใหม่ เช่น การใช้จุลย์ฯ อนามัย การรณรงค์การออกกำลังกาย ดังนั้น การศึกษาให้เข้าใจการเผยแพร่วัตกรรมด้านสุขภาพ อนามัย จะทำให้สามารถวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ ด้านสุขภาพอนามัยโดยเฉพาะที่เป็นวัตกรรม

นวัตกรรม หมายถึง ความคิด (Idea) การกระทำ (Practice) หรือวัตถุ (Object) ซึ่งถูกรับรู้ว่า มีความใหม่ สำหรับผู้รับ ความใหม่ดังกล่าวมิได้ใช้กิตติด้านเวลาเป็นเกณฑ์ หากแต่หมายถึง ความใหม่อันเนื่องจากบุคคลได้รับรู้นวัตกรรมดังกล่าวมาก่อนแล้ว แต่ยังไม่เกิดความรู้สึกสนใจหรือ ชอบรับ (Roger, 1995) ทั้งนี้ องค์ประกอบของการสื่อสารนวัตกรรม ได้แก่ (Roger and Shoemaker, 1971)

- 1) การมีความคิด การกระทำหรือวัตถุที่ถูกรับรู้ว่าใหม่
- 2) มีการถ่ายทอดโดยอาศัยช่องทางการสื่อสาร
- 3) สามารถในสังคมซึ่งรับรู้การถ่ายทอดนวัตกรรมดังกล่าว
- 4) ช่วงระยะเวลาของการถ่ายทอดนวัตกรรมนั้น ๆ

แนวคิดด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ ของนวัตกรรม เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ส่ง สารนิบทบาทถอนจำการสื่อสาร โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่องผลกระบวนการข่าวสารสอง จังหวะ (Two-step Flow of Information) ของ Paul Lazarsfeld ที่กล่าวว่า สื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างการรับรู้ แต่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อการซึ่งนำการตัดสินใจของประชาชน ถึงที่มี ความสำคัญและมีบทบาทต่อการตัดสินใจของคนกลับเป็นผู้นำความคิด (Opinion Leader) ที่เป็น สื่อกลางส่งทอดข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชนส่งไปยังประชาชนซึ่งเป็นผู้รับสารทั่วไปอีกด้วย หนึ่ง โดยแนวคิดเรื่องการเผยแพร่องค์ความรู้ ได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาอธิบายโดย ขยายกรอบการไหลเวียนของข่าวสารให้เป็นการไหลเวียนหลายจังหวะ (Multi-step Flow of Information) ซึ่งหมายความว่า การไหลของข่าวสารจากสื่อมวลชนไปยังประชาชนมิได้เดินทางผ่าน

ช่องทางเพียงหนึ่งหรือสองช่องทางดังที่เคยมีการศึกษามา สื่อมวลชนโดยผ่านการแพร่กระจายของข่าวสารหลายชั้นตอน อยู่ภายใต้กรอบของการให้ผลของข่าวสารดังกล่าว เช่นกัน หากแต่เป็นการส่งทอดข่าวสารจาก ซึ่งการแพร่กระจายของนวัตกรรมก็

เมื่อใช้เกณฑ์ด้านลักษณะของนวัตกรรมในการจำแนกประเภท อาจสามารถจำแนกประเภท ของนวัตกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) นวัตกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Innovation)
- 2) นวัตกรรมที่เป็นการกระทำ (Action Innovation)

โดยทั่วไป นวัตกรรมมักประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความคิด และส่วนที่เป็นวัตถุ ทั้งนี้ นวัตกรรมที่เป็นความคิด การตัดสินใจยอมรับจะมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ เช่น ปรัชญาทาง การเมือง ในขณะที่ นวัตกรรมที่เป็นวัตถุ การตัดสินใจยอมรับจะแสดงออกในรูปของการกระทำ

ในการศึกษาการแพร่กระจายของนวัตกรรม มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการที่ควรให้ ความสนใจศึกษา ได้แก่ (Roger, 1995)

- 1) ลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ
- 2) ช่องทางการสื่อสารที่ใช้ในกระบวนการยอมรับนวัตกรรม
- 3) กระบวนการตัดสินใจของบุคคลที่มีต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม
- 4) คุณลักษณะของบุคคลที่อยู่ในขอบข่ายที่อาจยอมรับนวัตกรรม
- 5) ผลที่เกิดจากการรับนวัตกรรมทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม

ทั้งนี้ ในการศึกษาวิจัยนี้ องค์ประกอบที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาและใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

2.4.1 ลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ

ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้แก่ ลักษณะของนวัตกรรม ซึ่ง โดยทั่วไป นวัตกรรมที่นำมาซึ่งการยอมรับของบุคคลมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ (Roger, 1971)

2.4.1.1 ประโยชน์ในเชิงเปรียบเทียบ (Relative Advantage) หมายถึง การรับรู้ถึงคุณสมบัติ อันเป็นข้อดีของนวัตกรรม โดยการเปรียบเทียบกับวิธีการดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติ

2.4.1.2 ความสอดคล้อง เข้ากันได้ (Compatibility) หมายถึง ความสอดคล้อง เข้ากันได้ ระหว่างนวัตกรรมกับค่านิยม ความคิด ความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งประสบการณ์เดิม ของบุคคล จนทำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจว่า การยอมรับนวัตกรรมดังกล่าวจะไม่ส่งผลในทางลบต่อ วิถีชีวิตดั้งเดิมของตน

2.4.1.3 ความ слับซับซ้อน (Complexity) คือ ระดับความยากง่ายต่อการทำความเข้าใจ การ ยอมรับไปปฏิบัติตามการรับรู้ของบุคคล

2.4.1.4 ความสามารถในการทดลองได้ (Triability) คือ การที่บุคคลสามารถนำนวัตกรรม ไปทดลองปฏิบัติก่อนจนเกิดความมั่นใจที่จะรับมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.4.1.5 ความสามารถสังเกตได้ (Observability) คือ การที่ผลจากการปฏิบัติหรือการใช้ นวัตกรรมดังกล่าวสามารถสังเกตได้ สำหรับผู้รับสาร ต้องอาศัยช่องทางการสื่อสารหรือ สื่อเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่ง Roger (1971) ได้จำแนกช่องทางการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.4.2.1 การจำแนกช่องทางของสื่อ โดยอาศัยเกณฑ์ด้านคุณลักษณะตามธรรมชาติของสื่อ สามารถจำแนกได้เป็น สื่อมวลชน (Mass media) และสื่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Media)

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อประเภทสื่ออิเด็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีบทบาทเป็น ตัวกลางในการส่งข่าวสารจากคนกลุ่มนั้นไปยังมวลชน โดยใช้คุณสมบัติเฉพาะตัวของสื่อ อัน ได้แก่ ความรวดเร็วในการเข้าถึงผู้รับสาร จำนวนมากภายในเวลาสั้น ความสามารถในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ได้ชัดเจน และความสามารถซักจุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

สื่อระหว่างบุคคล เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้น ไป มีคุณสมบัติเด่นในด้านการแลกเปลี่ยนข่าวสารสองทาง ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีประสิทธิภาพใน

กรณีที่ต้องการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวผู้รับสารที่มีความรู้สึกเป็นกลาง หรือมีทัศนคติในแง่ลักษณะเดียวกัน แต่ไม่ได้ต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เป็นไปในทางเดียวกัน

ในการแสดงบทบาทต่อการเผยแพร่วัตกรรมดังกล่าว สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการให้ความรู้เบื้องต้น ในขณะที่สื่อระหว่างบุคคลมีบทบาทในการโน้มน้าวใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเชื่อใจ ส่วนสื่อระหว่างบุคคล จะมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและความรู้สึกนิ่งคิด (Roger, 1973)

2.4.2.2 การจำแนกช่องทางของสื่อโดยอาชญาณ์ด้านต้นกำเนิดของสื่อ จำแนกได้เป็น ช่องทางของสื่อที่เป็นสากล (Cosmopolite Channel) เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ที่จัดทำหน่วยทั่วประเทศ เป็นต้น และช่องทางของสื่อที่เป็นของท้องถิ่น (Localite Channel) เช่น สมาชิกในชุมชน หอกระจายข่าว หนังสือพิมพ์ วิทยุที่เป็นของท้องถิ่น เป็นต้น โดยสื่อที่เป็นสากลมีบทบาทในด้าน การให้ความรู้มากกว่าสื่อของท้องถิ่น ในขณะที่สื่อของท้องถิ่นจะมีบทบาทต่อการโน้มน้าวใจมากกว่าสื่อที่เป็นสากล

2.4.3 กระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม

การที่บุคคลจะยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม มีผลมาจาก การรับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ นวัตกรรมนั้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจในขั้นสุดท้าย ซึ่งอาจสามารถจำแนกระบวนการ ตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมได้เป็นขั้นตอน ดังนี้ (Roger, 1983)

2.4.3.1 การเกิดความรู้ (Knowledge Stage) เป็นขั้นของการได้รับความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม และบทบาทหน้าที่ ความสำคัญของนวัตกรรมนั้น ๆ ซึ่งอาจสามารถจำแนกกลยุทธ์ของความรู้ที่เกิด ขึ้นนี้ได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ความรู้ว่า นวัตกรรมนั้นมีอยู่ ความรู้ว่า ควรนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้ ประโยชน์อย่างไร และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่หรือเงื่อนไขของนวัตกรรม โดยความรู้เหล่านี้จะ เพิ่มขึ้นตามระดับการสื่อสารทั้งที่เป็นการสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล

2.4.3.2 การโน้มน้าวใจ (Persuasion Stage) เป็นการเกิดทัศนคติของบุคคลต่อ นวัตกรรมว่า ข้อมูล สนับสนุน หรือเห็นด้วยหรือไม่ โดยผ่านกระบวนการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และใช้การ พิจารณาปัจจัยส่วนตัวประกอบเพื่อตีความหมายข้อมูลที่ได้รับว่า การเปิดรับนวัตกรรมดังกล่าวจะ นำมาซึ่งประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ อย่างไร

2.4.3.3 การตัดสินใจ (Decision Stage) เป็นการเลือกที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม ภายหลังการเกิดทัศนคติต่อประเด็นดังกล่าวแล้ว โดยผ่านการทดลองปฏิบัติตัวอย่างหรือการรับรู้ผลการทดลองปฏิบัติของบุคคลอื่น

2.4.3.4 การยอมรับและนำไปปฏิบัติหรือใช้ (Implementation Stage) เป็นการรับนวัตกรรมมาใช้อย่างสมมูลภูมิปัญญาหลังการตัดสินใจยอมรับแล้ว

2.4.3.5 การยืนยัน (Confirmation Stage) ภายนอกการรับนวัตกรรมมาใช้ไประหบันนี้ บุคคลจะทบทวนการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมดังกล่าว โดยการหาข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของตนเองหรือเพื่อขอจัดความรู้สึกดับเบิลของจากการใช้นวัตกรรม ทั้งนี้ ผลที่เกิดจากกระบวนการทบทวนนวัตกรรมดังกล่าว คือ การใช้นวัตกรรมต่อไป ยังคงปฏิเสธการใช้นวัตกรรม เป็นลักษณะเดียวกันจากการปฏิเสธมาเป็นยอมรับ หรือเปลี่ยนจากการยอมรับมาเป็นการปฏิเสธนวัตกรรม

ส่วน Hedy Brown (1971) ได้จำแนกกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมไว้ เป็นลำดับ 5 ขั้น ดังนี้

- 1) การตระหนักรู้ (Awareness) เป็นขั้นกีดการรับรู้ว่ามีนวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามาในสังคม
- 2) ความสนใจ (Interest) เป็นขั้นของการเกิดความสนใจในนวัตกรรม และพยายามทำความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น ๆ
- 3) การประเมินค่า (Evaluation) เป็นการให้คุณค่า และประเมินข้อดี ข้อเสียและประโยชน์ที่จะได้รับจากการยอมรับนวัตกรรมเพื่อนำมาสู่กระบวนการตัดสินใจ
- 4) การทดลองใช้ (Trial Implementation) เป็นการทดลองนำนวัตกรรมที่ผ่านการประเมินค่าแล้วมาใช้งาน
- 5) การยอมรับ (Adoption) เป็นขั้นการยอมรับหลังจากทดลองใช้ และพิจารณาว่า นวัตกรรมดังกล่าวมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างแท้จริง

คุณลักษณะของบุคคลที่อยู่ในขอบข่ายที่อาจยอมรับนวัตกรรม

ในสังคม แต่ละกลุ่มคนมีการยอมรับนวัตกรรมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มคนตามเกณฑ์ด้านการยอมรับนวัตกรรมตามลำดับได้ ดังนี้

- 1) Innovator : Venturesome (กลุ่มชอบเสี่ยง) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ชอบการทดลองสิ่งใหม่ ๆ จะเป็นกลุ่มที่รับนวัตกรรมได้เร็วที่สุด
- 2) Early adopter : Respectable (กลุ่มยอมรับก่อน) เป็นกลุ่มนบุคคลที่รับนวัตกรรมได้เร็ว มักมีสถานะทางสังคมสูง และได้รับการเคารพนับถือจากคนส่วนใหญ่ในสังคม มักเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการยอมรับนวัตกรรมสำหรับคนทั่วไป
- 3) Early Majority : Deliberate (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับก่อน) เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ยอมรับนวัตกรรม โดยผ่านกระบวนการคิดตัดสินใจอย่างละเอียดรอบคอบก่อนการยอมรับนวัตกรรม
- 4) Late Majority : Skeptical (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับช้า) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมช้า โดยมักมีความเคลื่อนแคลงสงสัยต่อนวัตกรรมและจะไม่ยอมรับหากไม่มีความจำเป็น
- 5) Laggard : Traditional (กลุ่มล้าหลัง) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ไม่ยอมรับนวัตกรรมหรือยอมรับช้าที่สุดอันเนื่องจากยังคงยึดติดกับค่านิยม ขนบประเพณีดั้งเดิม

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม มาใช้เพื่อวิเคราะห์ว่า อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพอนามัย ได้มีบทบาทในการเผยแพร่และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมด้านสุขภาพอนามัยหรือไม่ อย่างไร

2.5 แนวคิดเรื่องการกำหนดวาระของข่าวสาร (Agenda – setting)

ในการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาความสำคัญของสื่อมวลชนในฐานะเป็นผู้สร้างวาระสาธารณะที่นำไปสู่การพูดคุยกับเสียงกันในสังคมจนกลายเป็นกระแสความสนใจ และนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะ ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงสนใจศึกษาลักษณะแสดงบทบาทในการกำหนดวาระสาธารณะเกี่ยวกับสุขภาพว่า นับจากอดีตถึงปัจจุบัน สื่อมวลชนได้แสดงมีส่วนต่อการกำหนดวาระเรื่องสุขภาพหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเรื่องการกำหนดความของข่าวสาร เป็นแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ สู่สาธารณะ โดยสื่อมวลชนจะแสดงความไว้ใจต่อประเด็นปัญหานางอย่าง และละเลยที่จะกล่าวถึงปัญหานางอย่าง ส่งผลต่อการเกิดมติหม้ายกัน กล่าวคือ ประชาชนจะรับรู้ตามที่สื่อมวลชนกล่าวถึง และรับรู้ความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดระดับความสำคัญของประเด็นเหล่านั้นเอาไว้ด้วย หรืออาจกล่าวโดยสรุป คือ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการจัดลำดับความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ของสื่อมวลชนกับการจัดลำดับความสำคัญของข่าวนั้นในการรับรู้ของประชาชน

ทั้งนี้ อาจกล่าวโดยสรุปถึงสาระสำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดของ Walter Lippmann ได้ว่า สื่อมวลชนไม่ได้มีบทบาทในการโน้มน้าวชักจูงใจประชาชนให้เชื่อตามสื่อหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อของประชาชนได้ แต่สื่อมวลชนมีบทบาททำให้ประชาชนเกิดความคิดต่อสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ โดยแสดงความใส่ใจต่อประเด็นปัญหานางอย่าง และละเลยปัญหาอื่น ซึ่งส่งผลต่อการเกิดมติหม้ายกัน เนื่องจากสาธารณะนั้นรับรู้ในสิ่งที่สื่อมวลชนกล่าวถึง รวมทั้งรับรู้ถึงระดับความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้ให้แก่ประเด็นนั้น ๆ และเป็นไปดังคำกล่าวของ Donald Shaw และ Maxwell McCombs ที่ว่า “The mass media may not be successful in telling us what to think, but they are stunning successful in telling us what to think about” (McCombs, Maxwell and Bell, 1996) ซึ่งอาจแสดงได้ดังแบบจำลองดังนี้

ประเด็นปัญหา

ความเอาใจใส่ของสื่อมวลชน

การรับรู้ความสำคัญของประเด็นนี้

ในสายตาสาธารณะ

X₁

X₂

X₃

X₄

X₅

X₆

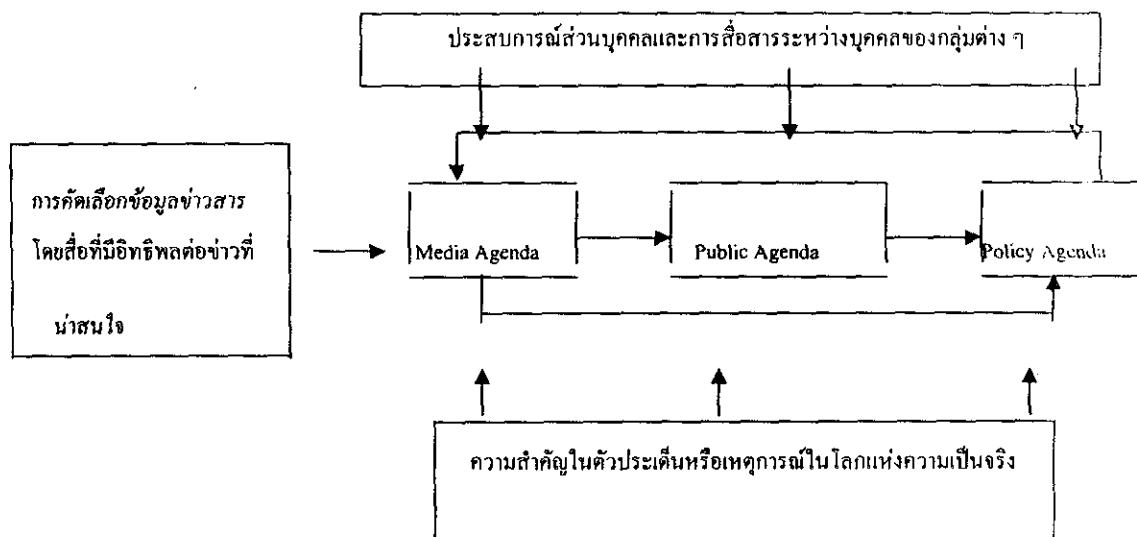
โดยขั้นตอนในการกำหนดภาระ จำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) **Media Agenda** คือ การพำนั่นที่ของสื่อในการเลือกให้ความสำคัญต่องานประเด็นใดบ้าง คำจำกัดนิยามน่าสนใจเป็นลำดับแรก

2) **Public Agenda** คือ ปฏิกริยาของสาธารณะที่เกิดขึ้นภายหลังจากการนำเสนอ ซึ่งมักเป็นการครุ่นคิดเกี่ยวกับประเด็นที่สื่อนำเสนอ (และมักเป็นไปในทิศทางที่คล้ายกันในแต่ละบุคคล) หรืออาจกล่าวได้ว่า ประชาชนจะรับรู้โดยอัตโนมัติว่า สิ่งใดที่สื่อกล่าวถึงมากหรือกล่าวถึงก่อนหรือนำเสนอยังพอดี หมายความว่า มีความสำคัญมากกว่าประเด็นอื่น

3) **Policy Agenda** ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากเกิดภาระสาธารณะที่ทำให้มีบทบาทเกี่ยวข้องเข่นรัฐบาล ต้องดำเนินมาตรการหรือทบทวนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว

ทั้งนี้ Rogers and Dearing (1988) ได้นำเสนอความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ขั้นตอน ดังนี้

แผนภาพดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า Media agenda เกิดเนื่องจากข้อมูลข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่รายงานโดยสื่อมวลชนแล้วเกิดเป็นประเด็นขึ้นมา อันเป็นผลกระทบโดยตรงต่อสาธารณะซึ่งเป็นผู้รับสาร ก่อให้เกิดความสนใจในประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดความสำคัญ ก่อให้เกิดระเบียบวาระของสาธารณะ (Public Agenda) เมื่อประชาชนให้ความสนใจมากจนกระทั่งกลายเป็นประเด็นสำคัญ รัฐบาลหรือน่วยงานที่เกี่ยวข้องย่อมต้องให้ความสนใจ และนำไปสู่การ

ทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้อง และเกิดเป็นนโยบายสาธารณะ (Policy Agenda) ที่ออกโดยภาครัฐเพื่อ ดำเนินการต่อประเด็นปัญหาอันเป็นความสนใจของสาธารณะนั้น ๆ

การศึกษาเรื่องบทบาทและอิทธิพลของสื่อปรากฏครั้งแรก ใน ค.ศ.1922 โดย Walter Lippmann นักหนังสือพิมพ์ นักพูดและนักวิจารณ์สังคม ในยุค Penny Press ได้ศึกษาเรื่องประชาชนติ (public opinion) ซึ่งเห็นว่า ในการสร้างให้ประชาชนเกิดมติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สื่อมวลชนมีบทบาทในการขัดเกลาข้อมูลเพื่อส่งไปสู่ผู้รับ Walter Lippmann เห็นว่า เหตุการณ์ที่เราปรับรู้กันอยู่ทุกวันนี้ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่เป็น “ภาพในหัวของคนเรา” (The Picture in Our Heads) ซึ่ง Lippmann เรียกว่า “สิ่งแวดล้อมเทียม” (Pseudo-environment) อันเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการขัดเกลา จัดแต่งให้ดูง่ายขึ้นแล้ว และสื่อมวลชนก็มีบทบาทในการช่วยสร้างภาพเหล่านั้นให้เกิดขึ้น ในการคิดของคนเราด้วย

ในช่วง ค.ศ.1960 แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลอันมหาศาลของสื่อถูกความสำคัญลง โดยเกิดแนวคิดใหม่ที่ว่าด้วยผลอันจำกัดของสื่อมวลชน (Limited Effect) แนวคิด Walter Lippmann เกี่ยวกับภาพในหัวและสิ่งแวดล้อมเทียม จึงขังคงเป็นข้อสันนิษฐานที่ขาดงานวิจัยหรือหลักฐานมาสนับสนุนที่หนักแน่นพอ

ค.ศ. 1963 เริ่มนิการทบทวนบทบาทของสื่อมวลชน และอิทธิพลของสื่อในรูปแบบของ ความพยายามศึกษาลักษณะของสื่อ (ที่มิใช่ลักษณะของกระแสปืนหรือเป็นนิตยาดังความเชื่อในยุคแรก) บุคคลที่มีบทบาททำให้ Agenda –Setting เริ่มเป็นที่รู้จัก ก็คือ Cohen โดยได้อธิบายว่า สื่อมีบทบาท ต่อความรู้ความเข้าใจมากกว่าบทบาทคือทัศนคติของประชาชน สื่อประสบความสำเร็จในการทำให้คนคิดในเรื่องที่สื่อนำเสนอมากกว่าจะทำให้คนคิดตามสื่อ

ค.ศ.1966 G.A.Lang and Lang ได้สนับสนุนแนวคิดของ Cohen จากการศึกษาวิจัยอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวสหราชอาณาจักร โดยพบว่า สื่อมวลชนสามารถสร้างความสนใจ และแนะนำให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคย เกิดความรู้ และเกิดความรักสักในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ โดยสื่อมวลชนสามารถสร้างสิ่งที่เป็น “สาธารณะ” โดยสื่อมีอิทธิพลในการเสนอแนะทั้งประเด็น และตัวบุคคลให้คนสนใจได้

ผู้ที่ดำเนินการวิจัยเรื่องการกำหนดความของสื่อที่มีบทบาทและได้รับการกล่าวถึงมาก ก็คือ Maxwell McCombs & Donald Shaw และคณะ ซึ่งนำทั�ยแนวคิดที่พูดถึงอิทธิพลอันจำกัดของสื่อ (Limited Effect Model) โดยได้ศึกษาการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหราชอาณาจักรใน ค.ศ.1968

ผลการวิจัย พนความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างคำดับการให้ความสำคัญต่อข่าวของสื่อโทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ กับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัญหาสังคมที่คิดว่ามีความสำคัญและที่เป็นที่ผู้สนใจรับเลือกตั้งด้วยกำหนดปีนั้น โดยนายคำเนินการ พนว่า ประเด็นที่สื่อมวลชนนำเสนอมาก และเสนอในคำดับต้น ๆ กลับเป็นประเด็นที่ประชาชนเห็นว่ามีความสำคัญด้วยเช่นกัน

Maxwell McCombs & Donald Shaw และคณะ ได้สรุปไว้ว่า เมื่อพิจารณาทบทวนของบรรณการหนังสือพิมพ์ หรือ ผู้ควบคุมการเผยแพร่ภาระการโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญในการขัด เกลาโลกแห่งความเป็นจริงโดยใช้การเลือกและนำเสนอข่าว การทำหน้าที่ในลักษณะเช่นนี้มีผลต่อ การรับรู้ของประชาชน สืบจากไม่ประสบความสำเร็จในการกำหนดให้คนคิดในเรื่องอะไรได้แต่สื่อ จะประสบความสำเร็จในการทำให้คนคิดแปลงความเข้าใจ (Cognition) ทำให้คนคิดตามในที่ที่สื่อนำเสนอ

จากนี้ ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับ Agenda-setting ต่อมาอีกเป็นจำนวนมาก จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา และโดยมากนักเป็นการศึกษากรณีการนำเสนอข่าว หรือ การเสนอข่าวการเมือง เช่น งานวิจัยของ Iyengar และ Kinder ในปี 1987 ที่สรุปว่า การเปิดรับ ข่าวสารจากสื่อมวลชน ทำให้ผู้รับสารขัดคำดับความสำคัญของข่าวบางข่าวมากกว่าในช่วงก่อนการ เปิดรับข่าว และเปิดรับต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ทั้งนี้ การนำเสนอข่าว ในลักษณะร้ายอารมณ์จะทำให้อ่านใจในการกำหนดควระดังกล่าวลดลง เนื่องจากการนำเสนอ ข่าวในรูปแบบดังกล่าวให้ความสำคัญต่อตัวบุคคลมากกว่าประเด็น ทำให้ความสำคัญของข่าวลดลงไป ข้อค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ ตำแหน่งหน้าที่ของข่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ กำหนดควระ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจต่อการเสนอข่าวในช่วงแรก และเมื่อ เวลาผ่านไป ความสนใจจะลดลงเป็นลำดับ นอกจากนั้น ผู้รับสารก็มักเรียนรู้ธรรมชาติของการ เสนอข่าวแล้วว่า ข่าวที่ถูกนำเสนอเป็นลำดับแรกจะมีคุณค่ามากกว่าข่าวในลำดับอื่น

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องการกำหนดควระทางสังคมเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ การแสดงบทบาทของอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยว่า สื่ออินเทอร์เน็ตได้ มีบทบาทในการกำหนดควระทางด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนผู้รับสารหรือไม่ อย่างไร

2.6 ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Function Theory of Mass Communication)

ตามแนวคิดของ Lasswell ได้กำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการ คือ การสำรวจ ระวังระวังต่อสิ่งแวดล้อม การประสานสังคมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดมารดกทางวัฒนธรรม ซึ่งถ้วนเป็นหน้าที่ที่สื่อมวลชนพึงมีต่อสังคม

ต่อมา Charles Wright ได้ขยายกรอบแนวคิดดังกล่าวไปที่การทำหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคล โดยเพิ่มหน้าที่ในการให้ความบันเทิง ซึ่งอาจเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดมารดกทางวัฒนธรรมเช่นกัน แต่เป็นการทำหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคล กล่าวคือ สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการช่วยผ่อนคลาย ลดความตึงเครียด ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหาในชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น และในภายหลังจึงเกิดหน้าที่ในการระดมสรรพกำลังขึ้นอีกหน้าที่หนึ่งเพื่อตอบสนองต่อสภาพการเมืองและการค้าที่มีการพัฒนาขึ้นในสังคม

เมื่อกล่าวโดยสรุป สื่อมวลชนมีหน้าที่ต่อสังคมและปัจเจกบุคคลดังนี้ (McQuail, 1994)

- 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยเป็นหน้าที่ในการตระเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ในสังคมและในโลก บ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และช่วยสนับสนุน ส่งเสริมนิเวศกรรม การพัฒนาและกระบวนการต่าง ๆ ในสังคม
- 2) การประสานความสัมพันธ์ (Correlation) โดยเป็นหน้าที่ในการอธิบาย ตีความ และวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ความหมายต่อเหตุการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ การหล่อหลอมคนให้เข้ากับสังคม สร้างความร่วมแรงร่วมใจในสังคม และจัดลำดับชั้นของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจและสถานะ แห่งความสัมพันธ์

3) การสร้างความต่อเนื่อง (Continuity) โดยเป็นหน้าที่ในการนำเสนอวัฒนธรรมหลัก ทั่วไป รักษาภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนความคิดเห็นในสังคม รวมทั้งสร้างและนำร่องรักษาค่านิยมด้วย

4) การสร้างความบันเทิง (Entertainment) โดยเป็นหน้าที่ในการสร้างและนำเสนอความบันเทิง นันทนาการ และการผ่อนคลาย รวมทั้งลดความตึงเครียดในสังคม

5) การระดมสรรพกำลัง (Mobilization) โดยเป็นการทำหน้าที่ในการเรียกร้องความร่วมมือจากสังคมในบริบททางด้านการเมือง ทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การทำงาน และศาสนา

ค.ศ.1976 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 1981) ได้จัดตั้งคณะกรรมการธุรกิจการระหว่างประเทศเพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารขึ้น โดยประกอบด้วย กรรมการจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก 16 ประเทศ ซึ่งได้มีการนำเสนอบทบาทหน้าที่ของการ

สื่อสาร ไว้ว่า ไม่เพียงแต่สถาบันอุดมศึกษาท่านนั้นที่มีบทบาทหน้าที่ค้านการจัดการศึกษา หากแต่ เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังไปนี้

- 1) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสติปัญญา (Intellectual Development) โดยการ เพยแพร่ข่าวสารที่ช่วยพัฒนาความรู้และสติปัญญาของประชาชนในชุมชน และทั่วประเทศ
 - 2) สื่อมวลชนช่วยสร้างบุคลิกภาพใหม่ (Emergence of a New Framework for the Personality) โดยการยกระดับรสนิยมทางการศึกษา ทำให้ผู้รับสารได้รับการขัดเกลาให้คิดเห็น ถึง ทัศนคติในการวิเคราะห์ และการรู้จักกิจกรรมการทำงานในเชิงเทคนิค บทบาทหน้าที่ดังกล่าว นำมาซึ่ง แนวคิดเรื่องหมู่บ้านโลก (global village) สะท้อนถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชากรบนโลก งานทำให้สมอ่อนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน
 - 3) สื่อมวลชนช่วยสร้างมาตรฐานทางปัญญา (Intellectual Standardization) การทำให้น้ำที่ ของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้กลุ่มคนในสังคม ได้รับข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน ช่วยลดความแตกต่างทางความรู้ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้แต่ละกลุ่มในสังคมรับรู้ เหมือน ๆ กัน ทำให้มาตรฐานทางความรู้เป็นไปในทางเดียวกัน
 - 4) สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นโรงเรียน สื่อมวลชนเป็นผู้ให้ความรู้แก่สมาชิกของสังคม เช่น กับโรงเรียน กล่าวคือ ให้สิ่งที่อยู่ในความสนใจที่เป็นเรื่องแปลกใหม่ เข้าใจง่าย และมีคุณค่าเป็นที่ น่าพอใจของคนในสังคม นอกจากนั้น สื่อมวลชนยังถูกนำมาใช้ในสถาบันการศึกษาในการ ให้ ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา เช่น ในกรณีที่ นักเรียนรู้จักการอ่านและติดตามข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ เพื่อให้นักเรียนรู้จักการเลือกอ่าน กิจกรรม ศึกษาและการนำเสนอและรีบูตให้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการเปิดรับชนรายการ โทรทัศน์ที่มีคุณภาพ และเหมาะสมกับผู้รับสาร
 - 5) สื่อมวลชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ใน ลักษณะของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน โดยปราศจากขอบเขตของชนชั้น กลุ่ม บุคคล และ ประเทศ
- Charles R.Wright (อ้างถึงในสมควร กวียะ, 2539) ระบุว่า การปฏิบัติหน้าที่ของ สื่อมวลชนในด้านการศึกษาว่า ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียที่ส่งผลต่อบุคคล กลุ่ม และสังคม กล่าวคือ สื่อมวลชนทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันการศึกษาโดยการ ให้ความรู้ทางด้าน แก่ประชาชนผ่านข่าวสารและบทความ หรือรายการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ประชาชนทั้งในและ นอกสถาบันการศึกษา ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ การประกอบอาชีพ ฯลฯ เป็นต้น แต่ยังไร้ความสามารถ ผลเสียที่อาจเกิดตามมาจากการปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาดังกล่าว คือ อาจกด บทบาทความเป็นส่วนตัวของบุคคล อันเนื่องจากในการ ให้ความรู้เรื่องศีลธรรมเผยแพร่ผ่าน สื่อมวลชนนั้น ไม่สามารถทำให้เหมาะสมกับข้อความสามารถของบุคคลแต่ละคนในสังคมได้ เหมือนการ ให้ความรู้โดยการสื่อสารแบบเผชิญหน้า เช่นการเด่านิทาน หรือการสอนศีลธรรม ได้

นอกจากนี้ การให้การศึกษาโดยสื่อมวลชนอาจนำมาซึ่งพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของสังคมไทย ที่อาจก่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชน ไม่ได้ผ่านการควบคุมหรือกลั่นกรองเหมือนวิชาชีพคุณ

ผู้จัดได้นำแนวคิดจากทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อใช้ในระหบบท妄ของ อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัย ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว หรือไม่ และมีการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ดังกล่าวมากหรือน้อยแตกต่างกันอย่างไร

2.7 ทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยี (Social Construction of technology)

ทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยี (Social Construction of Technology - SCOT) เป็นทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (หรือเทคโนโลยีและสังคม) ทฤษฎีดังกล่าว ชี้ว่า เทคโนโลยีไม่ได้กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ แต่พฤติกรรมมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในการก่อรูปเทคโนโลยี นอกจากนี้ ในการศึกษาการใช้เทคโนโลยีต้องทำความเข้าใจว่า เทคโนโลยี มีลักษณะแบบเนื้องสัมพันธ์และฝังตึงเข้ากับบริบทแวดล้อมอย่างไร บุคคลที่จะเข้าใจเหตุการณ์ การปฏิเสธหรือยอมรับเทคโนโลยีความเข้าใจสังคมโลก และยังไม่เพียงพอที่จะอธิบาย ความสำเร็จของเทคโนโลยีเพียงแค่ใช้คำว่า “ดี” หากแต่ต้องให้นิยามว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ใช้งาน ให้ความหมายของคำว่า “ดี” ดังกล่าวว่าอย่างไร

แนวคิดทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยีเป็นกลุ่มแนวคิดหลักของศาสตร์ด้าน สังคมวิทยา (Bloor, 1973) ที่ให้ความสำคัญกับการผสานประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาเข้ากับ เทคโนโลยี องค์ประกอบของหลักของทฤษฎีนี้ ประกอบด้วย (Klein and Kleinman, 2002)

1) ความยืดหยุ่นในการแปลความหมาย (Interpretative Flexibility) เทคโนโลยีที่มีการ พัฒนาไปอันเกิดจากผู้มีอิทธิพลต่างมีความหมายและการตีความที่แตกต่างกันตามแต่ละกลุ่ม ผู้ใช้งาน ดังนั้น จึงไม่สามารถให้นิยามของเทคโนโลยีได้ด้วยเพียงนิยามเดียว หรือไม่สามารถ ตีความการใช้งานได้โดยมองเพียงมุมเดียว

2) กลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้อง (Relevant Social Group) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี อาจสามารถจำแนกได้อย่างกว้าง ๆ เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ผู้ใช้ (Users) และผู้ผลิต (Producers) แต่ ในทางปฏิบัติ บุคคลทั้งสองกลุ่มยังสามารถจำแนกออกได้เป็นหลายกลุ่มย่อย ตามสถานะทาง เศรษฐุสังคม (Socioeconomic Status) และนอกจากนี้ ยังมีกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้ใช้

และผู้ผลิต เช่น สื่อมวลชน เป็นองจากเทคโนโลยีมีความแตกต่างกันตามกลุ่มทางสังคม ดังนั้น จึงมีแนวทางที่หลากหลายในการออกแบบเทคโนโลยีดังกล่าว

3) การสื้นสุดและเสริมภาพ (Closure and Stabilization) ใน การออกแบบเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน จึงอาจนำมาซึ่งความแตกต่างในการศึกษา อย่างไรก็ตาม เมื่อเทคโนโลยีได้พัฒนาไปสุดกระบวนการแล้ว จะนำมาซึ่งการสื้นสุดและมีความเสริมภาพของเทคโนโลยีได้ดังกล่าว (คือไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้อีกแล้ว) ทั้งนี้ การสื้นสุดและเสริมภาพของการพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าว อาจเกิดเนื่องมาจากเหตุผลดังๆ เช่น

3.1) การอธิบายของสังคม (Social Explanation) หมายถึง กลุ่มของสังคมดังกล่าวหมายความว่าที่จะทำให้ความหมายหรือการออกแบบเทคโนโลยีดังกล่าว จึงหมดคำอธิบายหรือวิพากษ์การพัฒนาของเทคโนโลยี

3.2) การสื้นสุดเชิงภาษากรรณ (Rhetorical Closure) อันหมายถึง เมื่อกลุ่มทางสังคมมองเห็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขเกี่ยวกับเทคโนโลยี จึงมีการพูดคุยกันปัญหาดังกล่าว จนทำให้เป็นประเด็นพูดคุยกลายเป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง

3.3) การให้บิยานใหม่ของปัญหา (Redefinition of Problem) บางครั้ง การพัฒนาของเทคโนโลยีอาจสื้นสุดเมื่อกลุ่มสังคมให้บิยานของปัญหาที่เกิดขึ้นในรูปแบบใหม่ได้

อย่างไรก็ตาม การสื้นสุดของการพัฒนาเทคโนโลยีไม่ใช่สิ่งที่คงทนถาวร กลุ่มทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นใหม่ ๆ อาจมีการเรียกร้องต้องการจนนำมาซึ่งการพัฒนาเทคโนโลยีที่เคยสื้นสุดกระบวนการพัฒนาไปแล้ว และนำไปสู่ความขัดแย้งในการพัฒนาเทคโนโลยีต่อไปอีกได้

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยีเพื่อใช้ในเชิงการศึกษาและนักเรียนที่สนใจในฐานะผู้รับสารที่กระตือรือร้น (Active Audience) ว่ามีบทบาทกำหนดเทคโนโลยี คือ มีบทบาทต่อในการก่อรูปเนื้อหาและรูปแบบของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยหรือไม่ อย่างไร

2.8 ทฤษฎีสมการสื่อ (Media Equation)

ทฤษฎีสมการสื่อ (Media Equation) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนามาจากการศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง การตอบสนองของสังคมต่อเทคโนโลยีการสื่อสาร (Social Responses to Communication Technology) ของ Byron Reeves และ Clifford Nass ซึ่งศึกษาการแสดงออกของคนที่มีต่อโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ และคอมพิวเตอร์ ผลของการวิจัยดังกล่าว ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ 1996

Reeves และ Nass (1996) อธิบายว่า วิวัฒนาการของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของสัญชาติญาณ วิวัฒนาการของมนุษย์มีมาแล้วนับล้านปีตั้งแต่ยังไม่มีสื่อเกิดขึ้นในโลก การตอบสนองต่อสิ่ง外界 เป็นไปเพื่อความอยู่รอด เป็นเช่นมันเป็นเวลานานจนกระทั่งร่างกายและจิตใจของมนุษย์ถูกก้าหนด เมื่อมีการประดิษฐ์คิดค้นสื่อขึ้นมา และในที่สุด ร่างกายและจิตใจของมนุษย์จึงตอบสนองต่อสื่ออย่างทันทีทันใดและอย่างเป็นรากฐาน (Immediately and Fundamentally) รวมกันว่า สื่อเป็นสิ่งที่มีตัวตนอยู่ในสังคมจริงๆ

ทฤษฎีสมการสื่อ เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับบุคคล เนื่องด้วยปัจจัยนั้น สื่อใหม่ โดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เข้ามายืนหนาที่ในชีวิตประจำวัน ของบุคคลจนอาจกล่าวได้ว่ากลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนไปแล้ว จนทำให้บางครั้ง บุคคลไม่สามารถแยกแยะเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อกับชีวิตจริงได้ ซึ่งแต่เดิม มีความพยายามอธิบายว่า ที่เป็น เช่นนี้ อาจเนื่องจากปัจจัยด้านประสานการณ์ อาชญากรรมศึกษาและความคิดอ่าน แต่ในความเป็นจริง บุคคลที่มีวัยรุ่น คุณวุฒิ ก็ยังมีความเชื่อและปฏิบัติต่อสื่อในฐานะเป็นบุคคลคนหนึ่งเช่นกัน หากผู้ที่คนมีโอกาสสัมผัสระยะห่างสื่อกับชีวิตจริง ทั้งนี้เนื่องจากคนยังยึดติดกับกรอบแนวคิดแบบเดิม และการพัฒนาของสมองยังพัฒนาไปรวดเร็วไม่เท่ากับเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาไป

ทฤษฎีสมการสื่อดังกล่าว (Reeves and Nass, 1996) กล่าวว่า สื่อ(Media) = ชีวิตจริง (Real Life) อันสามารถอธิบายได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยบุคคลที่มีต่อสื่อใหม่ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และ คอมพิวเตอร์ เป็นเรื่องในเชิงสังคม และดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นพื้นฐาน เหมือนปฏิสัมพันธ์ที่เกิดในชีวิตจริง สื่อถูกปฏิบัติเสมือนเป็นตัวแสดงทางสังคม (Social Actor) ทุกคนคาดหวังว่าสื่อจะเคราะห์ภัยทางสังคมและกฎหมายชาติที่มีมากมาย ซึ่งก็ เหล่านี้มาจากโลกแห่งปฏิสัมพันธ์ของคนจริง ๆ และบุคคลก็ใช้กฎที่ปฏิบัติกับคนด้วยกันมา ประยุกต์ใช้กับสื่อใหม่รวมกันเป็นคนอีกคนหนึ่งในสังคม เช่น

- 1) เมื่อบุคคลชื่นชอบใครที่ปรากฏในโทรทัศน์ หรือเมื่อโทรทัศน์นำเสนอเนื้อหารายการที่ชอบ จะพยายามเข้าไปชมใกล้ชิดกับโทรทัศน์ ยิ่น และมองอย่างชื่นชมและมีความสุข เช่นเดียวกับเมื่อได้พบคนที่ชื่นชอบในสถานการณ์จริง ในขณะที่เมื่อบุคคลที่ไม่ชอบปรากฏในโทรทัศน์ หรือ โทรทัศน์นำเสนอเรื่องราวที่ไม่ถูกใจ บุคคลจะพยายามนั่งห่าง เดินหนี หรือหลีกเลี่ยงไม่เข้ามารายการ ดังกล่าว เหมือนที่ปฏิบัติต่อบุคคลในชีวิตจริง

2) เมื่อนบุคคลนมโกรหัศน์ที่มีขนาดเล็ก จะพยายามนั่งใกล้เพื่อจะได้เห็นและได้ยินชัดเจน เมื่อในสถานการณ์จริงที่บุคคลนั่งอยู่กับบุคคลที่ตัวเล็กกว่า ในขณะที่เมื่ออยู่กับบุคคลที่ตัวโต กว่า จะพยายามนั่งให้ห่าง เพื่อจะได้เห็นได้ชัดเจนและเพื่อลดความรู้สึกตึงเครียดต่อการเผชิญหน้า

3) ในการชุมภาพนตร์ บุคคลจะเกิดความเชื่อฟังใจ (suspending belief) ว่าภาพที่ปรากฏ ในภาพนตร์คือเรื่องจริง และบุคคลจะแสดงออกต่อภาพนตร์อย่างอัตโนมัติร่างกายว่าเนื้อหา ดังกล่าว คือความจริง จนต้องพยายามบอกกับตนเองว่า นี่เป็นเพียงภาพนตร์

นอกจากนี้ เมื่อสื่อถูกปฏิรูปเป็นคนจริง ๆ คนเราจะจดจำสื่อที่มีบุคลิกภาพ เมื่อันเรา ดังนั้น ผู้ผลิตสื่อจึงกำหนดเนื้อหาและบุคลิกของสื่อแต่ละประเภทให้สอดคล้องกับ บุคลิกของผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยใช้พฤติกรรมสังคมที่บุคคลนี้ดีใจปฏิบัติเข้าไปในสื่อแต่ ประเภท เช่น ในการออกแบบคอมพิวเตอร์ ผู้ผลิตจะพยายามสร้างคุณลักษณะของคอมพิวเตอร์ ให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้ใช้งานซึ่งมีความสำคัญมากกว่าประโยชน์ใช้สอย หรือข้อมูลที่ ได้รับ

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีสมการสื่อเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหาของเว็บไซต์ด้าน สุขภาพอนามัย ว่าได้ถูกผลิตและออกแบบให้มีลักษณะตอบสนองต่อความต้องการและบุคลิกภาพ ของผู้รับสารหรือไม่ อย่างไร

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ปรากฏ งานวิจัยที่ศึกษาความสำคัญของสื่ออินเทอร์เน็ตกับบทบาทดังกล่าวค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อประเภทอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน แนวคิดและกำหนดระเบียบวิธีวิจัยรวมทั้งเปรียบเทียบการแสดงบทบาทระหว่างอินเทอร์เน็ตกับสื่อ อื่น โดยจากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อและการเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพ จำแนกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

2.9.1 งานวิจัยที่ศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ

จิรอคุลย์ บุณยภักดี (2543) ศึกษาบทบาทของนิตยสารสตรีในการให้ความรู้เรื่องเพศ พบว่า เนื้อหาความรู้เรื่องเพศส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันของการใช้ ชีวิตคู่ ในขณะที่เนื้อหาความรู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการคุ้มกันนิค

เชื่อนโยงกับปัญหาสังคม เช่น โรคเอดส์ การตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ และการทำแท้งกลับพน เป็นส่วนน้อย และมีความคาดเคลื่อนของเนื้อหาในเรื่องของวิธีคุณดำเนินอีกด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่านิยมทางเพศที่นำเสนอบาดาลต่อสาธารณะเป็นไปในแนวเสรีนิยมแบบมีเงื่อนไข

งานวิจัยดังกล่าว มุ่งศึกษาการแสดงบทบาทหน้าที่ของนิตยสารในด้านการให้ความรู้เรื่องเพศ ซึ่งนำไปสู่ความสนใจศึกษาว่า อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่ที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ได้แสดงบทบาทในการให้ความรู้เรื่องเพศในลักษณะเช่นนี้หรือไม่ และค่านิยมในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องเพศที่ปรากฏในเว็บไซต์มีลักษณะเช่นใด สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรอตุลย์หรือไม่อย่างไรบ้าง

นิภาวรรณ สุขศิริ (2540) ศึกษาทิศทางของการดูแลสุขภาพในรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ พบว่า รายการสุขภาพมีเนื้อหารายการ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบรายการความรู้ และรูปแบบรายการโฆษณา โดยแบ่งรายการออกเป็น 6 ประเภท คือ อาหาร แม่และเด็ก เอคเซ็คุชั่น พัฒนา สรุปและแนะนำ รายการสุขภาพทางโทรทัศน์เป็นรายการโฆษณามากกว่ารายการความรู้มากกว่าโฆษณา รายการสุขภาพทางโทรทัศน์ของเอกชนเป็นรายการโฆษณามากกว่ารายการความรู้ และรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ โดยส่วนมากไม่มีลักษณะทางชนชั้นมากกว่าการมีลักษณะทางชนชั้น ในรายการที่ลักษณะทางชนชั้นพบลักษณะชนชั้นนำมากกว่าชนชั้นล่างเหมือนกันทั้งรายการของรัฐและเอกชน สำหรับการนำเสนอแนวคิดทางการแพทย์ แนวคิดแบบองค์รวมถูกนำเสนอมากกว่าแนวคิดแบบแยกส่วน แต่รูปแบบรายการโฆษณานำเสนอแนวคิดแยกส่วนมากกว่าแนวคิดองค์รวม ขณะที่เอกชนเสนอแนวคิดแยกส่วนมากกว่าแนวคิดองค์รวมเดิgn้อย

งานวิจัยของนิภาวรรณ สุขศิริ ให้ความสำคัญต่อเนื้อหาของรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ โดยวิเคราะห์ทิศทางการนำเสนอเนื้อหา พิจารณาที่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอเนื้อหารายการในลักษณะดังกล่าว ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาให้ทราบว่า ทิศทางการนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยดำเนินไปในทิศทางใด สอดคล้องหรือแตกต่างจากเนื้อหาสุขภาพอนามัยที่ปรากฏทางรายการ โทรทัศน์

ประไพพรรณ ชงอินเนตร (2532) ศึกษาหน้าที่ของหอกระจายข่าวในการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า หอกระจายข่าวมีการบริหารงานในรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่ หอกระจายข่าวในรูปแบบกรรมการ หอกระจายข่าวในรูปแบบบุคคล และหอกระจายข่าวในรูปแบบกรรมการ มีการทำหน้าที่ 4 ด้าน คือ การให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความบันเทิง และโน้มน้าวใจในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ผลการ

เปรียบเทียบความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านที่บริหารงานหอกระชาข้าว ในรูปคณะกรรมการ กับหมู่บ้านที่มีการบริหารในรูปแบบอื่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการมีคะแนนเฉลี่ยในเรื่องการจัดทำน้ำสะอาดและสุขาภิบาล สิ่งแวดล้อมสูงกว่าการบริหารงานรูปแบบอื่น และผลการเปรียบเทียบด้านความรู้ด้านการสาธารณสุขมูลฐานของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านที่มีหอกระชาข้าวกับหมู่บ้านที่ไม่มีหอกระชาข้าว พบว่า คะแนนเฉลี่ยในเรื่องการให้ภูมิคุ้มกันโรคของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านที่มีหอกระชาข้าวสูงกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีหอกระชาข้าว

งานวิจัยของประเทศไทย ชงอินเนตร ศึกษาหอกระชาข้าวในฐานะสื่อเก่าที่มีบทบาทหน้าที่ต่อการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยในระดับชุมชน ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้ทราบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสื่อทั้งสองประเภทนี้ หอกระชาข้าวและอินเทอร์เน็ตมีหน้าที่แตกต่างกันหรือไม่ เพียงไร

ลักษณ์ ไชยทองศรี (2541) ศึกษารบทบทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า เนื้อหาในเชิงวิชาการที่พบมากที่สุด คือ เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป รองลงมา คือ พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย และพฤติกรรมสุขภาพ ผู้อ่านนิตยสารมีความสนใจในเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเป็นอันดับที่三 รองจากคลิปนักผู้หญิง ส้มภายนผู้สังคมหรือบุคคล และเรื่องส้น นวนิยาย นิตยสารสตรีมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยทั้งในແປประโลชน์ของตัวสื่อและสาระประโลชน์ของเนื้อหาที่นำเสนอ โดยผู้อ่านได้รับความรู้และสาระน่านำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งตรงตามประสงค์ของผู้จัดทำนิตยสารในฐานะผู้ส่งสาร และสอดคล้องกับแนวคิดของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอีกด้วยในเบื้องของการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของผู้อ่าน อันเป็นผลกระบวนการต่อผู้อ่านและสังคมในเชิงบวก คือ มีการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของผู้อ่าน

งานวิจัยของ ลักษณ์ ไชยทองศรี ศึกษารบทบทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่ปรากฏในนิตยสาร ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้ทราบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสื่อนิตยสาร และสื่ออินเทอร์เน็ตแล้ว สื่อทั้งสองประเภทได้แสดงบทบาทแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่ปรากฏในสื่อทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร

วรรณนิภา เมฆเมืองทอง (2543) ศึกษาเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยของสถานีวิทยุสถานบันเทิงในไลบรารี่ชั้นกลาง F.M.89.5 MHz พบว่า เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยมีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละรายการขึ้นอยู่กับผู้สนับสนุนรายการ การแสดงออกซึ่งบทบาทของรายการวิทยุเป็นไปในสองลักษณะ คือ การอบรมสั่งสอนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย และบทบาทของการส่งเสริมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งเนื้อหาในการวิทยุสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยต้องการความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพอนามัย

งานวิจัยของวรรณนิภา เมฆเมืองทอง ศึกษาสื่อวิทยุกระจายเสียงในด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัย ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเปรียบเทียบให้ทราบว่า เมื่อเปรียบเทียบสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งสองประเภทมีเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยต่างกันหรือไม่ เพียงใด

บุญเรือง เนียมหนอง (2547) ศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ พบว่า เนื้อหาที่จัดพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ ล้วนใหญ่เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องโภชนาการ การดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วย การออกกำลังกาย และสุขภาพจิต เหตุผลที่จัดพิมพ์สิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพเนื่องจากต้องการให้ประชาชนใช้เป็นคู่มือในการดำเนินชีวิต สามารถดูแลตนเองและคนใกล้ชิดเมื่อมีอาการเจ็บป่วยได้อย่างถูกต้อง โดยหนังสือพิมพ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน รองลงไปคือ นิตยสาร วารสาร หนังสือ และวุฒิสาร ตามลำดับ

งานวิจัยบุญเรือง เนียมหนอง ศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเปรียบเทียบให้ทราบว่า เมื่อเปรียบเทียบสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งสองประเภทมีเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยต่างกันหรือไม่ เพียงใด

2.9.2 งานวิจัยที่ศึกษาอินเทอร์เน็ตในฐานะเครื่องมือที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

สุกัญญา ประจุคิตปี และคณะ (2547) ศึกษาข้อมูลสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต พบว่า วัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ส่วนมากจะนำเสนอบรรยากาศที่ดี ไม่ใช่เพียงความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทั่วไป แต่เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และประชาชนเฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้หญิง วัยรุ่น เป็นต้น ลักษณะเนื้อหาในเว็บไซต์ส่วนใหญ่จะนำเสนอบรรยากาศที่ดี ไม่ใช่เพียงความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์ทางเลือก โภชนาการ เกสัชศาสตร์ และสหเวชศาสตร์ตามลำดับ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม เช่น แม่และเด็ก ผู้หญิง วัยรุ่น หรือเน้นเฉพาะโรค เช่น ผิวนัง ตาหูงูคลอ ระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ ความสวยงาม และสุขภาพจิต ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักให้ความรู้โดยอาศัยความเชี่ยวชาญที่ได้จากการศึกษาและการทดลองของตนเอง บุคคลในครอบครัว หรือ อ่านหนังสือ จากการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ และจากการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น บทความที่พิมพ์ในวารสารวิชาการ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยของสุกัญญา ประจุคิตปี มาใช้เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ผลการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าวหรือไม่ เพียงใด

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดที่ได้รับจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็น ความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาบทบาทของสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อให้ทราบการแสดงบทบาทหน้าที่ต่อ การสื่อสารสุขภาพในฐานะสื่อใหม่ที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากขึ้นเป็นลำดับในปัจจุบัน และ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านการสื่อสารสุขภาพของไทยในอนาคต และเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาอินเทอร์เน็ตให้เป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้ด้าน สุขภาพอนามัยให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในอินเทอร์เน็ต โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย

3.1 ประเภทของข้อมูล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของเว็บไซต์สุขภาพอนามัย
- 3.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์สุขภาพอนามัย
- 3.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเว็บไซต์สุขภาพอนามัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” คือเว็บไซต์ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และประชาสัมพันธ์ด้านสุขภาพอนามัยที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ซึ่งจากการสำรวจจากเว็บค้นหา (Search engine) ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม- สิงหาคม 2548 พบว่า มีจำนวนเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพทั้งสิ้น 1,875 เว็บไซต์

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น โรงพยาบาล แพทย์ สถาบันการศึกษา

การตั้งครรภ์ สุขภาพแม่และเด็ก สุขภาพจิต ทันตกรรมน้อย เป็นต้น โดยเลือกจากเว็บไซด์ที่มีผู้นิยมเข้าใช้บริการ จากนั้น จึงกำหนดขั้นตอน ดังนี้

1. จำแนกเว็บไซด์ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามลักษณะเนื้อหาหลักที่ปรากฏในเว็บไซด์ดังกล่าว โดยสามารถจำแนกเนื้อหาได้ จำนวนทั้งสิ้น 2 กลุ่ม คือ

1.1 เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาว่าง ได้แก่ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพทั่วไป ไม่ได้เฉพาะเจาะจงไปด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ กายในเว็บไซด์มีเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย หลากหลาย

1.2 เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 9 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 เพศ การตั้งครรภ์ การเลี้ยงดูบุตร หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ โรคที่เกิดจากการมีการเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การคลอด การดูแลบุตร การวางแผนครอบครัว

1.2.2 อาหาร หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับอาหารเพื่อสุขภาพ อนามัย เช่น อาหารชีวจิต เป็นต้น

1.2.3 โรคภัยไข้เจ็บทั่วไป หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สาเหตุของการเกิดโรค อาการของโรค วิธีการป้องกันและรักษาโรค

1.2.4 ษารกษาโรค หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับยาและเครื่องใช้อุปกรณ์การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สรรพคุณของยา วิธีการใช้ยา

1.2.5 การออกกำลังกาย หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพประเภทต่าง ๆ

1.2.6 ทันตสุขศึกษา หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ของช่องปากและฟัน

1.2.7 สุขภาพจิต หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต โรคจิตประเภทต่าง ๆ สาเหตุ การป้องกัน และการบำบัดรักษา

1.2.8 หน่วยงานด้านสาธารณสุข หมายถึง เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการสาธารณสุข และการดูแลรักษาสุขภาพอนามัย เช่น กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล สมาคม นักนิธิ เป็นต้น

2. คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากเว็บไซต์ประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อดึงได้ และมีผู้สนใจเข้าชมจำนวนมาก โดยสามารถคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงได้จำนวนทั้งสิ้น 85 เว็บไซต์ ดังนี้

2.1 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหากราฟ จำนวนทั้งสิ้น 24 เว็บไซต์ ได้แก่

- 2.1.1 <http://www.siamfitness.com>
- 2.1.2 <http://www.sudyord.com>
- 2.1.3 <http://www.prohosting.com>
- 2.1.4 <http://www.bangkokhealth.com>
- 2.1.5 <http://www.thailabonline.com>
- 2.1.6 <http://www.trendbody.com>
- 2.1.7 <http://www.thaihealth.or.th>
- 2.1.8 <http://www.thaihealth.net>
- 2.1.9 <http://health.thaiorg.net>
- 2.1.10 <http://www.sasook.com>
- 2.1.11 <http://www.thaimed.com>
- 2.1.12 <http://www.siamhealthy.net>
- 2.1.13 <http://www.sukkai.com>
- 2.1.14 <http://www.thaimental.com>
- 2.1.15 <http://www.runnercorner.com>
- 2.1.16 <http://www.cam.in.th>
- 2.1.17 <http://www.doctorsan.com>
- 2.1.18 <http://www.healtheen.org>
- 2.1.19 <http://www.welcome.to/general 2000>
- 2.1.20 <http://www.siamfitness.com>
- 2.1.21 <http://www.kalathai.com>
- 2.1.22 <http://www.healthsquare.org>
- 2.1.23 <http://www.sookaphap.com>
- 2.1.24 <http://www.doctorx.kcc.net>

2.2 เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง โดยสามารถคัดเลือกเว็บไซด์ได้ตามประเภท
ต่างๆ ดังนี้

2.2.1 เพศ การตั้งครรภ์ การเลี้ยงดูบุตร จำนวนทั้งสิ้น 11 เว็บไซด์ ประกอบด้วย

2.2.1.1 <http://www.decondom.com>

2.2.1.2 <http://www.maama.com>

2.2.1.3 <http://www.maedek.com>

2.2.1.4 <http://www.lukrakshop.com>

2.2.1.5 <http://www.lovesexclinic.com>

2.2.1.6 <http://www.formumandme.com>

2.2.1.7 <http://www.clinicrak.com>

2.2.1.8 <http://www.geocities.com/thaiparents/pragnancy.html>

2.2.1.9 <http://www.thaiparents.com>

2.2.1.10 <http://go to/sex-ed>

2.2.1.11 <http://www.jitjai.com>

1.2.2 อาหาร จำนวนทั้งสิ้น 1 เว็บไซด์ คือ <http://www.bangkokfood.com>

1.2.3 โรคภัยไข้เจ็บทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 11 เว็บไซด์ ประกอบด้วย

1.2.3.1 <http://www.thaiclinic.com>

1.2.3.2 <http://www.thaicancer.net>

1.2.3.3 <http://www.heart and cholesterol.com>

1.2.3.4 <http://www.thaiheartclinic.com>

1.2.3.5 <http://www.aidsthailand.com>

1.2.3.6 <http://www.thaiheartweb.com>

1.2.3.7 <http://www.md.chula.ac.th>

1.2.3.8 <http://www.poompae.com>

1.2.3.9 <http://geocities.com/thaicolorblind>

1.2.3.10 <http://www.thaigastro.org>

1.2.3.11 <http://www.snoringstop.com>

1.2.4 ยารักษาโรค จำนวนทั้งสิ้น 5 เว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 1.2.4.1 <http://www.baanjomiyut.com/library/guack.medical>
- 1.2.4.2 <http://www.pharm.chula.ac.th>
- 1.2.4.3 <http://www.gpo.or.th>
- 1.2.4.4 <http://www.aventic.co.th>
- 1.2.4.5 <http://www.rxrama.com>

1.2.5 การออกกำลังกาย จำนวนทั้งสิ้น 6 เว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 1.2.5.1 <http://www.siamfitness.com>
- 1.2.5.2 <http://www.thaiyoga.com>
- 1.2.5.3 <http://www.thaiaerobic.com>
- 1.2.5.4 <http://www.fitness-worldmedic.com>
- 1.2.5.5 <http://www.siamswim.com>
- 1.2.5.6 <http://www.thairunning.com>

1.2.6 ทันตสุขศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 3 เว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 1.2.6.1 <http://www.siamdental.com>
- 1.2.6.2 <http://www.ram.hosp.co.th>
- 1.2.6.3 <http://www.thidental.com>

1.2.7 สุขภาพจิต จำนวน 1 เว็บไซต์ ได้แก่ <http://www.geocities.com/spainpsy>

1.2.8 หน่วยงานด้านสาธารณสุข จำนวนทั้งสิ้น 21 เว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 1.2.8.1 <http://www.hotmail.or.th>
- 1.2.8.2 <http://www.thainhf.org>
- 1.2.8.3 <http://www.psyclin.com>
- 1.2.8.4 <http://www.kasemrad.com>
- 1.2.8.5 <http://www.thaiheart.org>
- 1.2.8.6 <http://www.redcross.or.th>
- 1.2.8.7 <http://www.aidaccess.com>
- 1.2.8.8 <http://www.thaiheartfound.org>

- 1.2.8.9 <http://www.anamai.moph.go.th>
- 1.2.8.10 <http://www.rcpsycht.org>
- 1.2.8.14 <http://wwwAMED.go.th>
- 1.2.8.12 <http://www.childrenhospital.go.th>
- 1.2.8.13 <http://www.amlt.org>
- 1.2.8.14 <http://www.pfizerfoundation.or.th>
- 1.2.8.15 <http://www.friendofwomen.net>
- 1.2.8.16 <http://www.woman-family.go.tk>
- 1.2.8.17 <http://www.ladpraohospital.com>
- 1.2.8.18 <http://www.tmc.or.th>
- 1.2.8.19 <http://www.nbc.in.th>
- 1.2.8.20 <http://www.hsro.or.th>
- 1.2.8.21 <http://www.moph.go.th>

1.2.9 การแพทย์แผนไทย จำนวนทั้งสิ้น 2 เว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 1.2.9.1 <http://www.thaimedi.com>
- 1.2.9.2 <http://www.thaipun.com>

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” ได้แก่ แบบบันทึกเนื้อหา โดยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ตามส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการลงทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของเว็บไซต์ ประกอบด้วย ชื่อเว็บไซต์ ลักษณะเนื้อหาของเว็บไซต์ จำนวนผู้เข้าชม และประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์

ส่วนที่ 2 ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ และลำดับของปริมาณเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ ดังกล่าว

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. กำหนดขอบเขตของการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์
2. สร้างแบบบันทึกเนื้อหา ดังนี้

แบบวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์สุขภาพอนามัย

ชุดที่.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....

1. ชื่อเว็บไซต์.....
2. ลักษณะของเว็บไซต์เนื้อหากราฟเนื้อหาเฉพาะทาง
3. จำนวนผู้เข้าชม ณ วันที่..... มีทั้งสิ้น..... คน
4. ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 -สุขภาพอนามัยทั่วไปสุขภาพฟัน
 -เพศ / การให้ความรู้เรื่องเพศหน่วยงานด้านสาธารณสุข
 -โรคภัยไข้เจ็บ ระบุโรค..... โรคจิต
 -การออกกำลังกายอาหาร
 -ยารักษาโรคการแพทย์ทางเลือก
 -การตั้งครรภ์ / การเลี้ยงดูบุตร
5. ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 -ให้ความรู้ เรื่อง.....
 -โฆษณาขายสินค้า ประเภท.....
 -ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ระบุเรื่อง.....
 -ให้ความบันเทิง เรื่อง.....
 -ตอบปัญหาสุขภาพจากผู้อ่าน
6. ให้ท่านจัดลำดับปริมาณเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ดังกล่าว ตามลำดับจากมากไปหาน้อย
 -เนื้อหาด้านสาระความรู้หนัก หรือความรู้เชิงวิชาการ
 -เนื้อหาสาระความรู้เบา ๆ เรื่องน่ารู้ทั่วไป
 -การโฆษณาสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ หรือบริการ
 -การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน
 -การตอบปัญหา หรือตอบข้อซักถามผู้อ่าน
 -การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้อ่าน (web board)

3. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ (Reliability) ผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือโดยออกแบบแบบวิเคราะห์เนื้อหาจำนวน 1 ฉบับ โดยกำหนดขอบเขตประเด็นจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจทาน

4. ถุ่มเลือกเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และทดสอบ (Pre-test) กรอกข้อมูลลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหา

5. นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องหรือขาดความชัดเจน

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในเดือนสิงหาคม-กันยายน พ.ศ.2548 ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน ที่ผ่านการฝึกฝนอบรมให้เข้าใจวิธีการลงรหัสและประมวลผลข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อประมวลผลข้อมูลจากเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่รวบรวมได้แล้ว ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อเว็บไซต์
2. ลักษณะของเว็บไซต์
3. จำนวนผู้เข้าชม
4. ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์
5. ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ
6. ลำดับปริมาณเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์

ทั้งนี้ ข้อมูลด้านลักษณะของเว็บไซต์ ประเภทของเนื้อหา ลักษณะเนื้อหา และลำดับปริมาณเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์หาความถี่ และนำเสนอเป็นจำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ย

3.6 การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การนำเสนอข้อมูลคัวบิการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี ในบทที่ 2 มาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 2 บท คือ

บทที่ 4 พลการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อกิจกรรม และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในอินเทอร์เน็ต โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

เมื่อพิจารณาประเภทของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหากราฟิก และเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาแคบ โดยสามารถจำแนกตามจำนวนและร้อยละ ได้ดังนี้

ประเภทของเว็บไซต์	จำนวน (เว็บไซต์)	คิดเป็น(เปอร์เซ็นต์)
เนื้อหากราฟิก	24	28.2
เนื้อหาแคบ	61	71.8
รวม	85	100

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พนว่า เว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง คือนิจำนวน 61 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 71.8 ส่วนเว็บไซต์ที่มีเนื้อหากราฟิก มีจำนวน 24 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 28.2

ทั้งนี้ พนว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหากราฟิก ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป โรคภัยไข้เจ็บพื้นฐาน หรือโรคที่กำลังเผยแพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้น รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยชั้นพื้นฐาน สถานการณ์โรคภัยไข้เจ็บ สถานการณ์สุขภาพปัจจุบัน โดยลักษณะเนื้อหามักเป็นเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปควรทราบ ไม่ใช่นำเสนอในเชิงวิชาการ ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้รับสารที่

ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่มีสาระสำคัญเฉพาะด้านตามประเด็นที่ผู้รับสารต้องการ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำแนกตามประเภทของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ ดังนี้

เนื้อหาของเว็บไซต์	จำนวน (เว็บไซต์)	คิดเป็น(เปอร์เซ็นต์)
เพศ/การตั้งครรภ์	11	18
อาหาร	1	1.7
โรคภัยไข้เจ็บทั่วไป	11	18
ยาธิกษาโรค	5	8.2
การออกกำลังกาย	6	9.8
สุขภาพฟัน	3	4.9
โรคจิต	1	1.7
หน่วยงานด้านสาธารณสุข	21	34.4
สุขภาพแผนไทย	2	3.3
รวม	61	100

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำแนกตามประเภทของเนื้อหา

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงจำแนกตามประเภทของเนื้อหา พนว่า มีเว็บไซต์ที่เนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุขมากที่สุด คือ 21 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมา คือ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ และเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป จำนวน 11 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 18 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย จำนวน 6 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 9.8 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาธิกษาโรค จำนวน 5 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 8.2 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน จำนวน 3 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 4.9 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพแผนไทย จำนวน 2 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 3.3 และเว็บไซต์ที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาหารเพื่อสุขภาพ และเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคจิต มีจำนวน 1 เว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ 1.7

เมื่อพิจารณาจากจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำแนกตามประเภทของเนื้อหา ทำให้เห็นว่า หน่วยงานผู้รับผิดชอบผลิตเว็บไซต์ด้านสุขภาพ อนามัยส่วนใหญ่ยังเป็นภาครัฐ คือ หน่วยงานราชการเป็นหลัก ทำให้เนื้อหาดังกล่าวขึ้นคงเป็นไปตามที่รัฐกำหนด และเว็บไซต์ขึ้นคงถูกใช้เป็นช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดข่าวสารจากหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐ อันเป็นรูปแบบการสื่อสารจากบันลุงล่าง ซึ่ง แม้จะเปิดโอกาสให้ผู้รับสาร ได้แสดงความคิดเห็นหรือตั้งคำถามผ่านทางกระดุ้นหรือเว็บบอร์ด แต่ การนำเสนอความเห็นดังกล่าว ยังคงผ่านกระบวนการคัดเลือกนำเสนอเฉพาะข้อความ ความคิดเห็น หรือคำถามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทำเว็บไซต์ท่านนั้น ขาดมุมมองหรือความเห็นที่ปราศจากในทิศทางตรงข้าม อันสะท้อนว่า การแสดงความคิดเห็นหรือตั้งคำถามผ่านทางกระดุ้นหรือเว็บบอร์ด ยังไม่ได้เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระอย่างแท้จริง

ประเภทของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาภัยวัง

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาภัยวัง จำแนกตามลักษณะของเนื้อหาที่ปราศจาก สามารถจำแนกได้ดังนี้

เนื้อหาหลัก	จำนวน	คิดเป็น(เปอร์เซ็นต์)
สุขภาพอนามัยทั่วไป	24	100
เพศ	4	15.4
โรคภัยไข้เจ็บ	11	43.2
การออกกำลังกาย	8	30.8
ยาต้านโรค	8	30.8
การตั้งครรภ์/เลี้ยงดูบุตร	3	11.5
สุขภาพฟัน	2	7.7
หน่วยงานด้านสาธารณสุข	1	3.8
โภชนา	5	1.9
อาหาร	10	38.5
การแพทย์ทางเลือก	3	11.5

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาภัยวัง จำแนกตามลักษณะของเนื้อหาที่ปราศจากภัยในเว็บไซต์

จากตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหา กว้าง จำแนกตามลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซด์ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุด คือ เนื้อหา ที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป จำนวน 24 เว็บไซด์ หรือคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ เนื้อหา เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป จำนวน 11 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 43.2 เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหาร เพื่อสุขภาพ จำนวน 10 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 38.5 เนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยา รักษาโรค จำนวน 8 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 30.8 เนื้อหาเกี่ยวกับโรคจิต จำนวน 5 เว็บไซด์ คิด เป็นร้อยละ 1.9 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ จำนวน 4 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 15.4 เนื้อหาเกี่ยวกับ การตั้งครรภ์ การเลี้ยงดูบุตร และเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก จำนวน 3 เว็บไซด์ คิดเป็น ร้อยละ 11.5 เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพพื้น จำนวน 2 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 7.7 และเนื้อหา เกี่ยวกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข จำนวน 1 เว็บไซด์ คิดเป็นร้อยละ 3.8

จากการดังกล่าว ทำให้ทราบว่า ในสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา กว้างนั้น เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งอาจเนื่องจากตรงกับความ สนใจของคนส่วนใหญ่ที่ให้ความใส่ใจดูแลสุขภาพอนามัยของตน นอกจากนั้น เนื้อหาที่มีสัดส่วน รองลงมา อาทิ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหา เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยา.rักษาโรค ที่สะท้อนถึงความสนใจในการดูแลรักษาสุขภาพใน เชิงรุกหรือการป้องกัน แตกต่างจากการให้ความรู้เรื่องสุขภาพในอดีตที่ให้ความสนใจต่อการ แก้ไขปัญหาโรคภัยไข้เจ็บหรือการรักษาสุขภาพในเชิงรับเป็นสำคัญ

บทบาทของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยจำแนก ตามลักษณะของเนื้อหาและบทบาท สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท เนื้อหา	การให้ ความรู้	การโฆษณา ขายสินค้า	การ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูล	การให้ความ บันเทิง	การตอบปัญหา ผู้อ่าน
เพศและการ ตั้งครรภ์	10 (16.4)	5 (8.2)	6 (9.8)	2 (3.3)	7 (11.5)
อาหาร	1 (1.7)	-	-	-	-
โรคภัยไข้เจ็บ	11 (18)	2 (3.3)	4 (6.6)	-	5 (8.2)
ยารักษาโรค	5 (8.2)	1 (1.7)	2 (3.3)	-	-
การออกกำลังกาย	6 (9.8)	3 (4.9)	2 (3.3)	-	4 (6.6)
สุขภาพฟัน	3 (4.9)	1 (1.7)	3 (4.9)	-	2 (3.3)
โรคจิต	1 (1.7)	-	-	-	-
หน่วยงาน	16	3	20	-	9
สาธารณสุข	(26.2)	(4.9)	(32.8)		(13.4)
สุขภาพแผนไทย	2 (3.3)	2 (3.3)	1 (1.7)	-	1 (1.7)
รวม	55 (90.2)	17 (27.9)	38 (62.3)	2 (3.3)	28 (45.9)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยตาม
ลักษณะของเนื้อหาและบทบาท

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
ตามลักษณะของเนื้อหาและบทบาท พบร่วมกันว่า เว็บไซด์ที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการ
ตั้งครรภ์ แสดงบทบาทในการให้ความรู้มากที่สุด ร้อยละ 16.4 รองลงมาคือ การตอบปัญหา
ผู้อ่าน ร้อยละ 11.5 การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ร้อยละ 9.8 การโฆษณาขายสินค้า ร้อยละ 8.2 และ
ให้ความบันเทิง ร้อยละ 3.3

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหาร แสดงบทบาทด้านการให้ความรู้มากที่สุด คือ ร้อยละ 1.7 เว็บไซด์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ แสดงบทบาทในการให้ความรู้มากที่สุด คือ ร้อยละ 18 รองลงมาคือ บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 8.2 บทบาทในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ร้อยละ 6.6 บทบาทในการโฆษณาขายสินค้า ร้อยละ 3.3

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาரักษาโรค แสดงบทบาทด้านการให้ความรู้มากที่สุด ร้อยละ 8.2 บทบาทในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ร้อยละ 3.3 บทบาทในการโฆษณาสินค้า ร้อยละ 1.7

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย แสดงบทบาทในการให้ความรู้มากที่สุด ร้อยละ 9.8 บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 6.6 บทบาทในการโฆษณาขายสินค้า ร้อยละ 4.3 และ บทบาทในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ร้อยละ 3.3

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน แสดงบทบาทในการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ร้อยละ 4.9 บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 3.3 และบทบาทในการโฆษณาขายสินค้า ร้อยละ 1.7

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคจิต แสดงบทบาทในการให้ความรู้มากที่สุด คือ ร้อยละ 1.7

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข แสดงบทบาทในการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 32.8 บทบาทในการให้ความรู้ ร้อยละ 26.2 บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 13.4 และบทบาทในการโฆษณาขายสินค้า ร้อยละ 4.9

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพแผนไทย แสดงบทบาทในการให้ความรู้และโฆษณาขายสินค้ามากที่สุด คือ ร้อยละ 3.3 รองลงมาคือ บทบาทในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล และ บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 1.7

จากการดังกล่าว พบว่า เว็บไซด์ส่วนใหญ่มีบทบาทหลักในการให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน ซึ่งแสดงถึงบทบาทของผู้ส่งสารในการถ่ายทอดสารซึ่งเป็นความรู้ด้านการคุณภาพและรักษาระบองกันโรค ขณะเดียวกันก็ยังให้เว็บไซด์เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน หรือองค์กรของรัฐเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ จากการสำรวจความรู้ที่ปรากฏในเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ยังพบว่า เนื้อหาความรู้ที่ปรากฏในแต่ละเว็บไซด์ เป็นเนื้อหาที่คล้ายกัน และมีจำนวนไม่น้อยที่คล้ายกัน จากแหล่งข้อมูลเดียวกัน และเป็นความรู้ทั่วไปมากกว่าความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งอาจทำให้ความรู้ที่ได้รับขาดความหลากหลายและอาจไม่ได้ข้อมูลในเชิงลึกสำหรับผู้ที่ต้องการข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยเพิ่มเติม

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากร้างจำแนกตามหน้าที่ สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
การให้ความรู้ในเชิงวิชาการ	62.5
การให้ความรู้ทั่วไป	45.8
การโฆษณาสินค้า	37.5
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	8.8
การตอบปัญหาผู้อ่าน	8.3
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	8

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากราฟจำแนกตามหน้าที่

จากตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหกราฟจำแนกตามหน้าที่ พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหากราฟ ประกอบด้วย ร้อยละ 62.5 รองลงมาคือ ความรู้ทั่วไป 45.8 การโฆษณาสินค้า ร้อยละ 37.5 การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ร้อยละ 8.8 การตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 8.3 และการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร้อยละ 8

จากตารางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัย โดยทั่วไปนักনำเสนอเนื้อหาในเชิงวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้อ่านต้องการสำหรับนำไปใช้ในการรักษาสุขภาพและป้องกันแก้ไขอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ โดยข้อมูลจำนวนไม่น้อย ยังคงเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ และใช้ศัพท์ทางวิชาการซึ่งยากต่อความเข้าใจอันทำให้ความรู้บางส่วนโดยเฉพาะความรู้ที่สำคัญยังไม่สามารถเข้าถึงผู้รับมากเท่าที่ควร

ลักษณะของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาแคบ

เพศและการตั้งครรภ์

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศและการตั้งครรภ์ จำแนกตามบทบาทที่กระทำ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ทั่วไป	6.6
การตอบปัญหาผู้อ่าน	9.8
ความรู้ในเชิงวิชาการ	4.9
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	6.6
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	6.6
การโฆษณาสินค้า	3.3

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศและการตั้งครรภ์จำแนกตามบทบาทที่กระทำ

จากตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศและการตั้งครรภ์จำแนกตามหน้าที่ พนักงาน ประจำภูมิภาค ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเพศและการตั้งครรภ์จำแนกตามหน้าที่ พบว่า ประจำภูมิภาคของเนื้อหาที่เป็นการตอบปัญหาผู้อ่านมากที่สุด คือ ร้อยละ 9.8 รองลงมาคือ ความรู้ทั่วไปและการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น ร้อยละ 6.6 เนื้อหาความรู้ทางวิชาการ ร้อยละ 4.9 และประจำภูมิภาคที่เป็นการโฆษณาสินค้า ร้อยละ 3.3

เว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ มักไม่สามารถให้ความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับเพศได้อย่างชัดเจนนักอันเนื่องจากข้อจำกัดด้านค่านิยม และวัฒนธรรมไทยในขณะที่มีผู้สนใจเปิดรับข้อมูลข่าวสารมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หนทางหลักที่เว็บไซด์เหล่านี้จะสามารถถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปยังผู้บริโภคได้ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความเห็น หรือตั้งคำถาม แล้วจึงให้ข้อมูลเพื่อเป็นการตอบคำถามดังกล่าว หรือแสดงบทบาทเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้อ่านด้วยกันเอง

อาหาร

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาหารจำแนกตามบทบาทที่กระทำ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	3.3
ความรู้ทั่วไป	1.6
การตอบปัญหาผู้อ่าน	1.6
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	1.2

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาหารจำแนกตามบทบาทที่กระทำ

จากตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาหาร จำแนกตามบทบาทที่กระทำ พนว่า บทบาทที่นำเสนอกือ การนำเสนอความรู้ในเชิงวิชาการมากที่สุด กือร้อยละ 3.3 รองลงไป กือ การนำเสนอความรู้ทั่วไป และการตอบปัญหาผู้อ่าน คิดเป็นร้อยละ 1.6 และบทบาทในการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 1.2

จากการสำรวจเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาหาร พนว่า มีเว็บไซต์จำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ หรือเป็นเว็บตาย (Dead link) และมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย ในส่วนของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับอาหารเพื่อสุขภาพอนามัย พนว่า ความรู้ที่ปรากฏเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์และโทษของอาหารแต่ละประเภท ซึ่งมักเน้นไปที่อาหารประเภทชีวจิต ซึ่งอาจเนื่องจากความนิยมของคนในสมัยปัจจุบันที่สนใจการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพอนามัย อีกเช่นเดียวกัน ความรู้ที่ปรากฏดังกล่าวบ่งบอกเป็นความรู้ที่คัดลอกมาจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการอื่น เช่น บทความในนิตยสาร หรือวารสารค้านโภชนาการหรือค้านการแพทย์ ซึ่งยังคงความในเว็บไซต์จำนวนหนึ่งที่ขาดการอ้างอิงทางวิชาการ อันอาจนำไปสู่คำถามเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้

โรคภัยไข้เจ็บ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ จำแนกตามบทบาทที่กระทำ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	9.84
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	3.28
ความรู้ทั่วไป	3.28
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	3.28
การตอบปัญหาผู้อ่าน	1.64
การโฆษณาสินค้า	1.64

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บจำแนกตามบทบาทที่กระทำ

จากตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บจำแนกตามบทบาทที่กระทำ พนบฯ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ จำแนกตามบทบาทที่กระทำ และบทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการมากที่สุด คือ 9.84 รองลงไป คือ การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน การนำเสนอความรู้ทั่วไป และการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร้อยละ 3.28 และบทบาทที่กระทำน้อยที่สุด คือ การตอบปัญหาผู้อ่านและการโฆษณาสินค้า คิดเป็นร้อยละ 1.64

ข้อจำกัดของการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทางเว็บไซด์ คือ บังคับใช้ภาษาที่เป็นทางการ ใช้ศัพท์เฉพาะทางการแพทย์ ซึ่งยากต่อการเข้าใจ ทำให้ความน่าสนใจลดลง และยังไม่ก่อประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างเต็มที่เท่าที่ควร

นอกจากนี้ จากการสำรวจ บังบพฯ บทบาทในลักษณะองค์ประกอบของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ คือ การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ซึ่งมักเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลและสถาบันทางการแพทย์หรือหน่วยงานสาธารณสุข แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เห็นความสำคัญของสื่อสมัยใหม่ อันได้แก่ อินเทอร์เน็ตสำหรับเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจงกว่าสื่ออื่น ๆ

ยาธิกษาโรค

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาธิกษาโรค จำแนกตามบทบาทที่กระทำ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	8.20
ความรู้ทั่วไป	1.64
การโฆษณาสินค้า	1.64

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยารักษาโรคจำแนกตามบทบาทที่กระทำ

จากตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยารักษาโรคจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยารักษาโรค แสดงบทบาทในด้านการให้ความรู้ในเชิงวิชาการมากที่สุด คือ ร้อยละ 8.20 รองลงมาเป็น ความรู้ทั่วไปและการโฆษณาสินค้า ร้อยละ 1.64

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยารักษาโรค ยังคงมีข้อจำกัดในการนำเสนอเนื่องด้วยกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ คือ ให้ความรู้ในเชิงวิชาการด้วยภาษาที่เป็นทางการ เช่น ใจกลาง และซึ่งไม่สนองตอบต่อความต้องการความรู้ในการเลือกใช้ยาเพื่อบรรเทาหรือรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยตนเองได้ ทั้งนี้ จากการสำรวจ บังพบร่วม เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาเร็กษาโรค ยังมีบทบาทเป็นสื่อโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ซึ่งอาจทำให้ความน่าเชื่อถือในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการลดลง เนื่องจากผู้อ่านอาจมองเป็นช่องทางในการขายผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์แทนที่จะเป็นสื่อกลางให้ข้อมูลด้านการรักษาโรคอย่างแท้จริง

การออกกำลังกาย

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ทั่วไป	4.92
การโฆษณาสินค้า	1.64
ตอบปัญหาผู้อ่าน	3.28
การเป็นเว็บไซต์เปลี่ยนความเห็น	3.28

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

จากตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกายจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย แสดงบทบาทในการให้ความรู้ทั่วไปมากที่สุด คือ ร้อยละ 4.92 รองลงไป คือ ตอบปัญหาผู้อ่านและการเป็นเว็บไซต์เปลี่ยนความเห็น ร้อยละ 3.28

เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย มีเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในด้านการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัย ตั้งแต่การออกกำลังกายทั่วไป การละเล่น กีฬาประเภทต่างๆ รวมทั้งการรักษาสุขภาพทางเดือก อาทิ โยคะ การออกกำลังกายพื้นบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบัน มีผู้สนใจการออกกำลังกายประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการรวมกลุ่มตามความสนใจของกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการออกกำลังกายประเภทต่างๆ จนเกิดเป็นชุมชนบนอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง

สุขภาพฟัน

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟันจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	4.92
ความรู้ทั่วไป	3.28
ตอบปัญหาผู้อ่าน	3.28
การโฆษณาสินค้า	1.64
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	1.64
การเป็นเว็บไซต์เปลี่ยนความเห็น	3.28

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟันจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

จากตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน แสดงบทบาทในการให้ความรู้ทางวิชาการมากที่สุด คือ ร้อยละ 4.92 รองลงไป คือ บทบาทในการให้ความรู้ทั่วไป การตอบปัญหาผู้อ่าน และการเป็นเว็บไซต์เปลี่ยนความคิดเห็น ร้อยละ 3.28 และบทบาทที่กระทำน้อยที่สุด คือ การโฆษณาสินค้าและการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ร้อยละ 1.6

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพฟันที่มีผู้จัดทำเข้มข้นนวัตกรรมมากนัก อาจเนื่องจากความสนใจเรื่องสุขภาพอนามัยในช่องปากของผู้รับสารบั้งไม่นานก็ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของทันต่อนามัย รวมทั้งยังไม่รู้จักอันตรายของโรคที่เกิดจากฟัน ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหาที่จำกัดเฉพาะอยู่เพียงไม่กี่เรื่องและมีผู้สนใจอยู่ในแวดวงจำกัด รวมทั้งภาษาที่ใช้ยังเป็นภาษาในเชิงวิชาการ ทำให้ยากต่อความเข้าใจของผู้อ่าน

โครงการ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	1.64
ความรู้ทั่วไป	1.64
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	1.64
ตอบปัญหาผู้อ่าน	3.28
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	3.28
การโฆษณาสินค้า	1.64

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

จากตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการแสดงบทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่านและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากที่สุด คือร้อยละ 3.28 รองลงไป คือ บทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ให้ความรู้ทั่วไป การประชาสัมพันธ์หน่วยงานและการโฆษณาสินค้า ร้อยละ 1.64

ความสำคัญและน่าสนใจของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการซึ่งแตกต่างไปจากเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาในด้านอื่น ๆ คือ การให้ความรู้และข้อมูลกับผู้อ่านที่สนใจโดยวิธีการถือสารสองทาง คือ เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นหรือซักถามปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากปัญหาระบบไม่ได้เกิดจากเชื้อโรคหรือเพาะปัจจัยทางกายภาพเหมือนโรคชนิดอื่น ๆ แต่มีสาเหตุ

ของปัญหาที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งเนื่องด้วยสภาวะสังคมในปัจจุบัน สามารถนำมาชี้ว่า ความเครียด หรือภาวะกดดันจนอาจนำมาซึ่งปัญหาทางจิตและอารมณ์ได้ จึงทำให้ประชาชนให้ความสนใจซักถามและแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนมาก

หน่วยงานสาธารณสุข

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข จำนวนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	9.38
ความรู้ทั่วไป	8.20
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	8.20
ตอบปัญหาผู้อ่าน	4.92
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	3.28
โฆษณาสินค้า	1.64

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข จำนวนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุขแสดงบทบาทเกี่ยวกับการให้ความรู้ในเชิงวิชาการมากที่สุด คือ ร้อยละ 9.38 รองลงมา คือ บทบาทในการให้ความรู้ทั่วไปและการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ร้อยละ 8.2 บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน ร้อยละ 4.92 บทบาทในการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น ร้อยละ 3.28 และการโฆษณาสินค้า ร้อยละ 1.64

เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข มีบทบาทหลักในการให้ความรู้ สรุคคล่องกับเว็บไซด์ประเภทอื่น ๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเป็นเว็บไซด์ของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน รวมทั้งองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่มุ่งให้ความรู้ ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย และจากการสำรวจเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซด์ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏยังถูกใช้เป็นช่องทางเพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานเป็นสำคัญด้วย

การแพทย์แผนไทย

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุข จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา สามารถจำแนกได้ดังนี้

บทบาท	คิดเป็นร้อยละ
ความรู้ในเชิงวิชาการ	8.20
ความรู้ทั่วไป	4.92
การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน	4.92
ตอบปัญหาผู้อ่าน	3.28
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น	3.28
การโฆษณาสินค้า	3.28

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยแสดงบทบาทเกี่ยวกับการให้ความรู้ในเชิงวิชาการมากที่สุด คือ ร้อยละ 8.2 รองลงมา คือ บทบาทในการให้ความรู้ทั่วไปและการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ร้อยละ 4.92 บทบาทในการตอบปัญหาผู้อ่าน และบทบาทในการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็น ร้อยละ 3.28 และบทบาทที่กระทำน้อยที่สุด คือ การโฆษณาสินค้า คิดเป็นร้อยละ 3.28

ปัจจุบัน เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยกำลังเป็นที่สนใจจากผู้อ่านมากขึ้น แต่ยังคงอยู่ในกลุ่มผู้อ่านจำกัด คือเป็นกลุ่มผู้อ่านที่มีความสนใจในด้านการแพทย์แผนไทย หรือการแพทย์การเลือกที่มีความรู้พื้นฐานในด้านดังกล่าวมากบ้างแล้ว ดังนั้น จึงส่งผลให้บทบาทที่แสดงออกเป็นการให้ความรู้ในเชิงวิชาการเพื่อสนับสนุนต่อความต้องการของกลุ่มผู้อ่านดังกล่าว ในขณะที่บทบาทด้านการโฆษณาสินค้ามีน้อยที่สุด เนื่องจากสินค้าที่มีลักษณะสอดคล้องกับเว็บไซด์ดังกล่าวยังมีน้อย การโฆษณาสินค้าหรือบริการที่ปรากฏในเว็บไซด์มักเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องการแพทย์แผนไทยหรือการแพทย์ทางเลือก เช่น การอบสมุนไพร เป็นต้น

จากการประมวลบทบาทของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาแคบและเฉพาะเจาะจง อันได้แก่ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ อาหาร ยาธิกามาโรค การออกกำลังกาย โรคภัยไข้เจ็บ ทั่วไป โรคจิต สุขภาพฟัน หน่วยงานสาธารณสุข และการแพทย์แผนไทย พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเหล่านี้ยังคงมีบทบาทเช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง คือ การให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญ ทั้งนี้ บทบาทที่เพิ่มขึ้น คือ บทบาทในการโฆษณาสินค้า ประชาสัมพันธ์หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเว็บไซด์ อันสอดคล้องกับลักษณะของเว็บไซด์ที่มุ่งไปปังเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จึงทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ดังนั้น เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเหล่านี้จึงถูกนำมาใช้เป็นตัวเพื่อการตลาด คือ การโฆษณาสินค้าหรือบริการ และประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนและสามารถใช้สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานผู้ส่งสาร กับผู้รับสาร ได้ตลอดเวลาและได้อย่างรวดเร็ว

สรุป

จากการประมวลเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยจำแนกตามลักษณะของเนื้อหา จากการให้ความใส่ใจต่อสุขภาพอนามัยและความสนใจต่อการป้องกันโรคค่า ๆ ของบุคคลที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงมีจำนวนมากกว่าเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง ทั้งนี้ พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง ปราศจากเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป โรคภัยไข้เจ็บพื้นฐาน หรือโรคที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้น โดยลักษณะเนื้อหามักเป็นเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปควรทราบ ไม่ใช่เนื้อหาในเชิงวิชาการ ซึ่งพบว่าเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง มีจำนวนน้อยกว่าเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้รับสารที่แสดงบทบาทเป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้น (active audience) ที่ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่มีสาระสำคัญเฉพาะด้านตามประเด็นที่ผู้รับสารต้องการ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงจำแนกตามประเภทของเนื้อหา แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงจำแนกตามประเภทของเนื้อหา พบว่า มีเว็บไซด์ที่เนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุขจำนวนมากที่สุด รองลงไป คือ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชน อันได้แก่ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ โรคภัยไข้เจ็บทั่วไป การออกกำลังกาย ยาธิกามาโรค การแพทย์แผนไทย เป็นต้น ทั้งนี้ สะท้อนถึงความสนใจของประชาชนที่ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อป้องกันโรค และแรกรักษาโรคด้วยตนเอง โดยความสนใจดังกล่าว

บังคับจำกัดอยู่เฉพาะในประเด็นที่เป็นความสนใจของสาธารณชนและอยู่ในกระแสการกล่าวขวัญถึงทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาจากจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำแนกตามประเภทของเนื้อหา ปรากฏชัดเจนว่า หน่วยงานผู้รับผิดชอบผลิตเว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยส่วนใหญ่ยังเป็นภาครัฐ คือหน่วยงานราชการ เป็นหลัก ทำให้เนื้อหาดังกล่าวบังคับถูกกำหนดในขอบเขตที่จำกัดและเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดข่าวสารจากหน่วยงานสาธารณะของรัฐ อันเป็นรูปแบบการสื่อสารจากบุคลิกต่าง ในขณะที่เว็บไซด์ที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบผลิตเว็บไซด์ด้านสุขภาพที่เป็นหน่วยงานเอกชนก็มักถูกใช้เป็นช่องทางโฆษณาสินค้า หรือบริการทางการแพทย์ สะท้อนถึงการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือทางการสื่อสารเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นเครื่องมือของการตลาดสมัยใหม่

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากราบว่างจำแนกตามลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุด คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป รองลงมาคือ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยาการแพทย์ ในสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากราบว่างนั้น พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งตรงกับความสนใจของคนส่วนใหญ่ที่ให้ความใส่ใจดูแลสุขภาพอนามัยของตน นอกจากนั้น เนื้อหาที่มีสัดส่วนรองลงมา อีกที่ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยาการแพทย์ ก็สะท้อนถึงความสนใจในการดูแลรักษาสุขภาพในเชิงรุกหรือการป้องกัน ต่างจากการให้ความรู้เรื่องสุขภาพในอดีตที่ให้ความสนใจต่อการแก้ไขปัญหาโรคภัยไข้เจ็บหรือการรักษาสุขภาพในเชิงรับเป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตบังคับถูกใช้ประโยชน์ในการแสวงหาข้อมูลเพื่อการดูแลตนเอง อาจเนื่องด้วยเป็นสื่อใกล้ตัวและสามารถหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและระยะทาง และบังคับเป็นแหล่งที่ผู้รับสารให้ความเชื่อถือ แม้ว่า สื่ออินเทอร์เน็ตจะยังคงมีข้อจำกัดด้านความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลอยู่ก็ตาม

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากราบว่างจำแนกตามบทบาทหน้าที่ที่กระทำ พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหากราบว่าง แสดงบทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยโดยทั่วไปมักนำเสนอเนื้อหาในเชิงวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้อ่านต้องการสำหรับนำไปใช้ในการรักษาสุขภาพและป้องกันแก้ไขอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ โดยข้อมูลจำนวนไม่น้อย ยังคงใช้ศัพท์ทางวิชาการหรือศัพท์

ภาษาต่างประเทศซึ่งยากต่อความเข้าใจอันทำให้ความรู้สึกส่วนโภชนาการความรู้ที่สำคัญแท้ๆ จำเป็นต่อการพัฒนา คุณลักษณะภาพพยัญชนะสามารถเข้าถึงผู้รับมากเท่าที่ควร

จากการสำรวจเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ส่วนใหญ่ เช่น เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหาร เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาารักษาโรค เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมทางสุขภาพสุข มีบทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา กว้าง ซึ่งยังคงแสดงถึงการทำหน้าที่หลักของสื่อมวลชนในการให้ข้อมูลข่าวสาร เช่นเดียวกับ สื่อมวลชนแขนงอื่น อย่างไรก็ตาม ยังนับว่า อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในการนำเสนอ เนื้อหาเนื่องจากปัญหาระบบการอ้างอิงที่มา และนำໄไปสู่คำตามเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่อดังกล่าว

ในขณะที่เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับโรคจิต ปรากฏถูกเผยแพร่องเนื้อหาที่เป็นการตอบปัญหาผู้อ่านและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านค่านิยม และวัฒนธรรมไทยที่ไม่尼ยมนำเสนอเรื่องเพศผ่านทางสื่อมวลชน แม้จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยก็ตาม เช่นเดียวกับ ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งสังคมยังมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้องว่า โรคจิตคือโรคของคนที่มีอาการผิดปกติทางจิตหรือเป็นคนบ้า จึงทำให้มีคนจำนวนไม่น้อยไม่กล้าพูดถึงแพทย์หรือนักจิตวิทยา ทั้งที่ในความเป็นจริง อาการทางจิตสามารถเกิดได้กับทุกคน และปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่สำคัญและส่งผลกระทบอย่างมากต่อการดำรงชีวิตปัจจุบัน และในปัจจุบัน มีผู้ให้ความสนใจเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ เพศและโรคจิตมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หนทางหลักที่จะถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปยังผู้บริโภคได้ ก็คือ การเปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความเห็น หรือตั้งคำถาม และวิจัยให้ข้อมูลเพื่อเป็นการตอบคำถาม ดังกล่าว เนื่องจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะ จึงสามารถแสดงความคิดเห็น หรือตั้งคำถามได้หลากหลาย

จากการประมวลบทบาทของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาแคบและเฉพาะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ที่มี เนื้อหาเฉพาะเจาะจงยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง โดยเพิ่มบทบาทในการโฆษณาสินค้า ประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเว็บไซด์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ การแสดงบทบาทหน้าที่ ของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหากว้าง และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงพบว่า ยังคงไม่แตกต่างกันนัก และไม่แตกต่างไปจากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพผ่านสื่อมวลชนอื่น ๆ คือ ยังคงแสดงบทบาทในการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพอนามัยที่เป็นที่สนใจของประชาชนผู้รับสาร ยัง

ไม่ได้แสดงบทบาทชั้นนำ หรือเป็นสื่อกลางในการรณรงค์แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพอนามัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากขาดความรู้ด้านตัวผู้ส่งสาร ซึ่งหาสื่อมวลชนที่มีความสนใจเรื่องสุขภาพอนามัยและมีความเชี่ยวชาญมากพอที่จะใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการนำเสนอเนื้อหาสุขภาพอนามัยได้อย่างน่าเชื่อถือและสามารถชี้นำสังคมได้ ในขณะเดียวกัน ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านสุขภาพอนามัยจำนวนไม่น้อยก็ยังขาดความชำนาญในการเลือกใช้สื่อเพื่อการสื่อสารสุขภาพ จึงทำให้การนำเสนอเนื้อหารื่องสุขภาพอนามัยผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ยังคงมีข้อจำกัดที่ควรได้รับการแก้ไขในลำดับต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และเพื่อวิเคราะห์ประเภทและเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในอินเทอร์เน็ต โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ของไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ผลการศึกษา ได้ข้อสรุปดังนี้

5.1 สรุป

จากการประมวลเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย จำแนกตามลักษณะของเนื้อหา พบร่วมกัน การให้ความใส่ใจต่อสุขภาพอนามัยและความสนใจต่อการป้องกันโรคต่าง ๆ ของบุคคลที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงมีจำนวนมากกว่าเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาว้าง ทั้งนี้ พบร่วมกัน เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาว้าง ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป โรคภัยไข้เจ็บพื้นฐาน หรือโรคที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ โดยลักษณะเนื้อหามักเป็นเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปควรทราบ ไม่ใช่น้ำเสียงในเชิงวิชาการ ซึ่งพบร่วมกัน ไซต์ที่มีเนื้อหาว้าง มีจำนวนน้อยกว่าเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงทั่วไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้รับสารที่แสดงบทบาทเป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้น (Active Audience) ที่ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่มีสาระสำคัญเฉพาะด้านตามประเด็นที่ผู้รับสารต้องการ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำแนกตามประเภทของเนื้อหา แสดงจำนวนและร้อยละของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงจำแนกตามประเภทของเนื้อหา พบร่วมกัน เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานสาธารณสุขจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชน อันได้แก่ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศและการตั้งครรภ์ โรคภัยไข้เจ็บทั่วไป การออกกำลังกาย ยาธาร์กษาโรค เป็นต้น ทั้งนี้ สะท้อนถึงความสนใจของประชาชนที่ให้ความสนใจศึกษาด้านครัวเรือนเพื่อป้องกันโรค และและรักษาโรคด้วยตนเอง โดยความสนใจดังกล่าว ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะในประเด็นที่เป็นความสนใจของสาธารณชนและอยู่ในกระแสการกล่าวข่าวญี่ปุ่นทางสื่อมวลชน แขนงต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาจากจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์ด้านสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จำนวนเปรียบเทียบของเนื้อหา ปรากฏชัดเจนว่า หน่วยงานผู้รับผิดชอบผลิตเว็บไซด์ด้านสุขภาพ อนามัยส่วนใหญ่ยังเป็นภาครัฐ คือหน่วยงานราชการ เป็นหลัก ทำให้เนื้อหาดังกล่าวบังคับถูก กำหนดในขอบเขตที่จำกัดและเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดข่าวสารจากหน่วยงาน สาธารณะสุขของรัฐ อันเป็นรูปแบบการสื่อสารจากบุคลากรล่าง ในขณะที่เว็บไซด์ที่หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบผลิตเว็บไซด์ด้านสุขภาพที่เป็นหน่วยงานเอกชนก็มีถูกใช้เป็นช่องทางโฆษณาสินค้า หรือบริการทางการแพทย์ สะท้อนถึงการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือทางการสื่อสารเพื่อสร้าง ความน่าเชื่อถือและเป็นเครื่องมือของการตลาดสมัยใหม่

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากราฟิก จำนวนลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุด คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพ อนามัยทั่วไป รองลงมาคือ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยาการรักษาโรค ในสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซด์ที่มี เนื้อหากราฟิกนั้น พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งตรงกับความ สนใจของคนส่วนใหญ่ที่ให้ความใส่ใจดูแลสุขภาพอนามัยของตน นอกจากนั้น เนื้อหาที่มีสัดส่วน รองลงมา อาทิ เนื้อหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั่วไป เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เนื้อหา เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และยาการรักษาโรค ก็สะท้อนถึงความสนใจในการดูแลรักษาสุขภาพใน เชิงรุกหรือการป้องกัน ต่างจากการให้ความรู้เรื่องสุขภาพในอดีตที่ให้ความสนใจต่อการแก้ไข ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บหรือการรักษาสุขภาพในเชิงรับเป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชน โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตยังคงถูกใช้ประโยชน์ในการแสวงหาข้อมูลเพื่อการดูแลตนเอง อาจเน้นด้วย เป็นสื่อใกล้ตัวและสามารถหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและระยะทาง และ ยังคงเป็นแหล่งที่ผู้รับสารให้ความเชื่อถือ แม้ว่า สื่ออินเทอร์เน็ตจะยังคงมีข้อจำกัดด้านความ ถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลอยู่ก็ตาม

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของเว็บไซด์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่มีเนื้อหากราฟิก จำนวนบทบาทหน้าที่ที่กระทำ พบว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหากราฟิก แสดงบทบาทในการให้ความรู้ในเชิง วิชาการ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยโดยทั่วไปมัก นำเสนอเนื้อหาในเชิงวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้อ่านต้องการสำหรับนำไปใช้ในการรักษาสุขภาพและ ป้องกันแก้ไขอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ โดยข้อมูลจำนวนไม่น้อย ยังคงใช้ศัพท์ทางวิชาการหรือศัพท์ ภาษาต่างประเทศซึ่งยากต่อความเข้าใจอันทำให้ความรู้บางส่วนโดยเฉพาะความรู้ที่สำคัญและ จำเป็นต่อการพัฒนา ดูแลรักษาสุขภาพขั้นไม่สามารถเข้าถึงผู้รับมากเท่าที่ควร

จากการสำรวจเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ส่วนใหญ่ เช่น เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหาร เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาต้ม หรือ เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ การออกกำลังกาย เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพฟัน เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ หน่วยงานสาธารณสุข มีบทบาทในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา กว้าง ซึ่งบังคับสะท้อนถึงการทำหน้าที่หลักของสื่อมวลชนในการให้ข้อมูลข่าวสาร เช่นเดียวกับสื่อมวลชน แขนงอื่น อย่างไรก็ตาม ยังนับว่า อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาเนื่องจาก ปัญหารื่องการอ้างอิงที่มา และนำไปสู่คำติชมเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่อ ดังกล่าว

ในขณะที่เว็บไซด์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับกับเพศและการตั้งครรภ์และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับ โรคจิต ปราการลักษณะของเนื้อหาที่เป็นการตอบปัญหาผู้อ่านและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านค่านิยม และวัฒนธรรมไทยที่ไม่นิยมน้ำเส้นของ เรื่องเพศผ่านทางสื่อมวลชน แม้จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยก็ตาม เช่นเดียวกับ ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งสังคมยังมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้องว่า โรคจิตคือโรคของคนที่มีอาการผิดปกติทาง จิตหรือเป็นคนบ้า จึงทำให้มีคนจำนวนไม่น้อยไม่กล้าพูดจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา ทั้งที่ในความ เป็นจริง อาการทางจิตสามารถเกิดได้กับทุกคน และปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่สำคัญและส่งผล อย่างมากต่อการดำรงชีวิตปัจจุบัน และในปัจจุบัน มีผู้ให้ความสนใจเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ เพศและโรคจิตมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หนทางหลักที่จะถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปยังผู้บริโภคได้ ก็คือ การเปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความเห็น หรือตั้งคำถาม แล้วจึงให้ข้อมูลเพื่อเป็นการตอบคำถาม ดังกล่าว เนื่องจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะ จึงสามารถแสดงความ คิดเห็น หรือตั้งคำถามได้หลากหลาย

จากการประมวลบทบาทของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาแบบเฉพาะเจาะจง พบว่า เว็บไซด์ที่มี เนื้อหาเฉพาะเจาะจงบังคับมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา กว้าง โดยเพิ่มบทบาทในการโฆษณาสินค้า ประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเว็บไซด์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ การแสดงบทบาทหน้าที่ ของเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา กว้าง และเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงพบว่า ยังคงไม่แตกต่างกันนัก และไม่แตกต่างไปจากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพผ่านสื่อมวลชนอื่น ๆ ก็อ ยังคงแสดง บทบาทในการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพอนามัยที่เป็นที่สนใจของประชาชนผู้รับสาร ยัง ไม่ได้แสดงบทบาทชี้นำ หรือเป็นสื่อกลางในการรณรงค์แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพอนามัยได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเนื่องข้อจำกัดในด้านตัวผู้ส่งสาร ซึ่งหาสื่อมวลชนที่มีความสนใจเรื่องสุขภาพอนามัยและมีความเชี่ยวชาญมากพอที่จะใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการนำเสนอเนื้อหาสุขภาพอนามัยได้อย่างน่าเชื่อถือและสามารถชี้นำสังคมได้ ในขณะเดียวกัน ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านสุขภาพอนามัยจำนวนไม่น้อยก็ยังขาดความชำนาญในการเลือกใช้สื่อเพื่อการสื่อสารสุขภาพ จึงทำให้การนำเสนอเนื้อหาเรื่องสุขภาพอนามัยผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ยังคงมีข้อจำกัดที่ควรได้วางการแก้ไขในลำดับต่อไป

5.2 อกิจกรรมผล

การวิจัยบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยในประเทศไทย นับว่ายังมีไม่แพร่หลายนัก รวมถึงการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนเพื่อการสื่อสารสุขภาพยังนับว่า มีจำนวนไม่นัก โดยเฉพาะการวิจัยเรื่องการรณรงค์เพื่อสุขภาพ (Health Campaign) ซึ่งศึกษาประเด็นด้านการจัดการรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจศึกษาจำนวนมาก ทั้งที่เกี่ยวกับประโยชน์ต่อสังคมและต่อการพัฒนาระบบสุขภาพอนามัยของไทย

ในประเทศไทย แม้จะตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพ และความสำคัญของการพัฒนาสุขภาพ โดยมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการสื่อสารสุขภาพมาเป็น ในหลายสาขาวิชา เช่น ในสาขาวิชาสื่อสารมวลชน แต่จากการประมวลผลการวิจัย ทำให้สามารถสรุปปัญหาอันเกิดเนื่องจากการศึกษาด้านการสื่อสารสุขภาพ ดังนี้

1) แม้ว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในโครงการรณรงค์เพื่อสุขภาพมาแล้ว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการใช้ประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ แต่การวิจัยด้านสื่อสารมวลชนกลับให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวน้อยมาก ทั้งที่ความมีการศึกษาวิจัยให้ทราบถึงผลตี่ ผลเสียขั้นเกิดจากกระบวนการผลิตกล่าว เพื่อชี้ให้สังคมได้ตระหนักและรู้เท่าทันต่อผลกระทบจากการตลาดดังกล่าว ดังเช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในการสื่อสารสุขภาพ ขั้งปรากฏว่า มีเว็บไซด์จำนวนไม่น้อยที่เป็นเครื่องมือในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือขายสินค้า บริการด้านการสื่อสารสุขภาพโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล

2) การศึกษาวิจัยด้านสุขภาพของประเทศไทยยังขาดการศึกษาให้ทราบถึงแนวโน้มของการวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพ ทำได้เพียงการศึกษาให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการใช้สื่อมวลชนประเทศต่างๆ จึงทำให้ไม่ทราบถึงทิศทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสาร

สุขภาพ ซึ่งส่งผลให้ขาดการพัฒนาการวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น ใน การศึกษาวิจัยบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการสื่อสารสุขภาพ นอกจากเนื้อหา การศึกษาให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันแล้ว ยังควรศึกษาและวิเคราะห์แนวโน้มการใช้สื่อ อินเทอร์เน็ตให้เกิดประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางการแก้ไขข้อจำกัดหรือเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับ สื่อดังกล่าวให้มากขึ้น

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารสุขภาพ ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ คือ บทบาทหน้าที่ของ การสื่อสารที่มีต่อการพัฒนาสุขภาพ เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการ สื่อสารสุขภาพกับบทบาทในการพัฒนา ยังพบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่ได้แสดงบทบาทในการ สื่อสารเพื่อการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งนี้ การสื่อสารเพื่อการพัฒนา หมายถึง กระบวนการคิด กระบวนการ นวัตกรรม อันหมายถึงสิ่งใหม่ ความคิดใหม่จากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติหรือพฤติกรรม โดยเมื่อพิจารณาจากนิยามดังกล่าว อินเทอร์เน็ตยัง ไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ไปยังผู้รับสารเท่าที่ควร เนื่องจากต่าง ๆ ยังไม่มีบทบาท นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงและการท้าทายสื่อประเพณีที่มีผลต่อวัฒนธรรม และยังไม่สามารถ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของผู้รับสาร

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากแนวคิดของ Wilbur Schramm (1964) เรื่องบทบาทของการสื่อสาร กับการพัฒนาประเทศ อาจสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สาเหตุที่อินเทอร์เน็ตยังไม่สามารถเข้ามายัง บทบาทในฐานะสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยได้ เนื่องจาก

1) ประชาชนในฐานะผู้รับสาร ยังไม่มีโอกาสได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา สุขภาพอนามัย ข่าวสารที่ได้รับ มักเป็นข้อมูลความรู้ที่เคยได้รับจากสื่ออื่น ๆ แล้วเป็นส่วนใหญ่ และยังคงเป็นสารที่ไม่ได้ระดับให้เกิดความตื่นตัวในการคุ้มครองสุขภาพในเชิงรุกเท่าที่ควร

2) ประชาชนในฐานะผู้รับสารยังไม่มีโอกาสมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความ คิดเห็นผ่านอินเทอร์เน็ต และยังไม่สามารถใช้สื่ออินเทอร์เน็ตแสดงบทบาทต่อการตัดสินใจใน ประเด็นปัญหาด้านสุขภาพอนามัยที่มีความสำคัญของสังคม เพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงใน ทิศทางที่พึงประสงค์

3) ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังไม่ได้รับการปลูกฝังทักษะการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา ประเทศ ยังพบว่า มีประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่สามารถเข้าถึงสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ อาจ

ด้วยข้อจำกัดด้านทักษะในการใช้งาน หรือข้อจำกัดด้านจำนวนของคอมพิวเตอร์ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงของประชาชนในบางภูมิภาค ทั้งนี้ ไม่ใช่เพียงสื่ออินเทอร์เน็ตเท่านั้นที่ประชาชนมีข้อจำกัดในการงาน หากยังรวมถึงสื่อมวลชน mainstream ฯ ทั้งสื่อก่อและสื่อใหม่ ซึ่งผู้รับสารส่วนใหญ่ยังคงไม่มีความเข้าใจและยังไม่สามารถใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางหรือเป็นเวทีในการเรียกร้องให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสังคมได้ อาจเนื่องด้วยประชาชนยังถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงผู้รับสารและผู้บริโภคสื่อ ยังไม่ได้รับการปลูกฝังให้ใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ในชีวันนี้ ผู้ส่งสาร

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดด้านคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนา (สเดียร เผยประทับ, 2530) พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะที่ส่งผลให้สื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะในด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่

- 1) อินเทอร์เน็ตยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนเท่าที่ควร โดยเฉพาะในชนบท
- 2) ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังไม่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต และยังมีอีกจำนวนมากที่ขาดความรู้ในการใช้อินเทอร์เน็ต รวมทั้งขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- 3) เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ยังไม่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา
- 4) เนื้อหาความรู้ที่ปรากฏยังไม่ใช่ความรู้ใหม่ ยังไม่ส่งผลกระทบต่อผู้รับสารและสังคมในเชิงบวก นอกจากนี้ วิธีการนำเสนอเนื้อหาไม่น่าสนใจเท่าที่ควรจนไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติในด้านการคุ้มครองสุขภาพอนามัย

ทั้งนี้ ในการกำหนดแนวทางการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการสื่อสารเพื่อพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย ควร tributary ถึงเงื่อนไขสำคัญที่สามารถนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการสื่อสาร อันประกอบด้วย (Schramm, 1967)

1) การวางแผนอย่างมีพลวัตร ในการตัดสินใจเลือกกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงมิใช่เพียงการสื่อสารหรือการเปลี่ยนแปลง หากแต่เป็นปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่จะสามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เนื่องจากทั้งสองปัจจัยเป็นกลไกสำคัญที่มีผลการเกิดพฤติกรรมมนุษย์ การใช้ความรู้ด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาวางแผนการสื่อสารจะนำมาซึ่งการกำหนดเนื้อหาสารที่เหมาะสมด้วย

ในการนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้เพื่อการพัฒนาระบบสุขภาพอนามัย ผู้ผลิตหรือผู้ดูแลเว็บไซต์ควรมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายของเว็บไซต์นั้นที่ใน

หลัก โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาปัจจัยด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาของผู้รับสารเป็นสำคัญ เพื่อจะสามารถนำเสนอเนื้อหาได้ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร

2) ความหมายสมกับวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอาจนำมาซึ่งผลกระทบต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานทางสังคมซึ่งอาจกลายเป็นผลที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาที่พึงประสงค์จึงควรดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป และการมีความสอดคล้องเข้ากันได้กับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

โดยธรรมชาติของการรับสาร ผู้รับสารมักให้ความเชื่อถือกับสารที่สอดคล้องกับความคิดความเชื่อเดิม ดังนั้น หากต้องการใช้อินเทอร์เน็ตในการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อเดิม การดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้ความสำคัญกับระบบความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้รับสารแต่ละกลุ่มหรือแต่ละภูมิภาค

3) การนำเสนอเนื้อหา การสื่อสารที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพควรนำเสนอสู่ผู้รับสารอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายและมีลักษณะจำแนกแยกย่อยเป็นกลุ่มต่าง ๆ มากماข ในการวางแผนการสื่อสารจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของประชากรทั้งด้านคุณลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ ค่านิยม วัฒนธรรม ความต้องการฯลฯ เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการนำเสนอเครือข่ายการสื่อสารที่เหมาะสม

ในการนำเสนอเว็บไซต์ที่มีเนื้อหากร้าง พนับว่า ผู้รับสารมักเป็นประชาชนทั่วไปที่มีความแตกต่างทางด้านประชากรศาสตร์ ดังนั้น จึงอาจเป็นการยากที่จะนำเสนอเนื้อหาได้ตามความต้องการของทุกกลุ่มประชากร อย่างไรก็ตาม แนวทางที่สามารถทำได้คือ การจำแนกกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มย่อย แล้วเลือกขัดเนื้อหาเป็นกลุ่ม นำเสนอให้ตรงกับความต้องการของแต่ละกลุ่มรวมถึงการจัดเว็บสำหรับແລກเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ในการແລກเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มผู้รับสาร อันทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในฐานะผู้ส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การสื่อสารสองทาง ในการเข้าถึงเป้าหมายการพัฒนาที่วางไว้ การสื่อสารควรมีลักษณะสองทาง เพื่อให้ผู้ส่งและรับสารสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือความต้องการระหว่างกันและกันได้

การจัดเว็บແລກเปลี่ยนความคิดเห็นในลักษณะของการตั้งกระทู้และการตอบคำถามจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้คุ้มครองไว้ หรือการແລກเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้รับสารด้วยกันเอง เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้อินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมมากขึ้น นอกจากนี้จากคุณสมบัติด้านสะتفاع รวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล และการเป็นแหล่งรวมข้อมูล ความบันเทิงที่หลากหลายแล้ว การได้มี

โอกาสสื่อสารในลักษณะสองทางผ่านสื่อกิ๊บเป็นคุณสมบัติที่เป็นที่ต้องการของผู้รับสารส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบัน

5) การนำเสนอช้า ๆ ความน่าเชื่อถือ และการสร้างความสนใจแก่ผู้รับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องมีลักษณะเด่นจนทำให้ผู้รับเห็นหรือได้ยินก่อนสารประเทกอื่นที่เป็นคู่แข่ง ดังนี้ จึงต้องอาศัยหลักการนำเสนอช้า ๆ และใช้สื่อทางเดียวโดยเน้นความน่าเชื่อถือและความน่าสนใจของเนื้อหาหรือของแหล่งสาร

การนำเสนอเนื้อหาให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและคล้อยตามจนเกิดพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทิศทางที่ต้องการ โดยเฉพาะในพฤติกรรมสุขภาพอนามัย เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ดังนี้ การสร้างความน่าเชื่อถือและน่าสนใจให้กับข้อมูลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกจากนี้ การให้เว็บไซด์ในการนำเสนอเนื้อหาตอบข้อความเชื่อที่ได้รับจากสื่ออื่น ๆ จะช่วยให้สารที่ส่งไปเกิดประสิทธิภาพได้

6.) การสาขิต การสาขิตและการแสดงตัวอย่างเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการรณรงค์ด้านการสื่อสารสุขภาพ แต่ก็ต้นมักถูกละเลยจากผู้มีหน้าที่ส่งสารเสมอ เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญ แต่แท้ที่จริงแล้ว การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพจำต้องอาศัยการสาขิตจากบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ข้อจำกัดประการหนึ่งของการนำเสนอเนื้อหารือสุขภาพอนามัยผ่านสื่อกิ๊บเน็ต คือ ไม่สามารถสาขิตให้ผู้รับสารเห็นภาพตามได้ เช่น สื่อโทรทัศน์ อย่างไวร์ก์ตาม การสร้างความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับการรณรงค์ด้านสุขภาพอนามัยผ่านอินเทอร์เน็ตยังสามารถทำได้โดยการแสดงตัวอย่างหรือนำเสนอคำอธิบายข้อเขียนหรืออุบัติความจากบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือในประเด็นดังกล่าว

7) การปฏิบัติ ความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติให้เห็นจริง จนเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงและทักษะในเรื่องนั้น

ในการสร้างความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัย จะเกิดประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจนก็ต่อเมื่อผู้รับสารเห็นความสำคัญและนำไปปฏิบัติ ดังนี้ เนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยที่ต้องการให้ผู้รับสารรับและนำไปใช้ ต้องสามารถซึ่งให้เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติ พร้อมนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนในเรื่องดังกล่าวอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ในการศึกษาอินเทอร์เน็ตในฐานะกลไกที่สำคัญต่อการพัฒนาทุกด้านรวมถึงการพัฒนาสุขภาพของประชาชน ตามแนวทางการพัฒนาสังคม ชี้ง McQuail (1994) ได้ประมวลบทบาท

หน้าที่ที่พึงประสงค์ของสื่อมวลชนจากแนวคิดของ Lasswell , Schramm และ Wright พบว่า อินเทอร์เน็ตมีบทบาทเด่นในด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) การให้ความบันเทิง (Entertainment) และการประสานความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในสังคม (Correlation) ในลักษณะของการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของชุมชนอินเทอร์เน็ต แต่ยังไม่ได้มีบทบาทชัดเจนในด้านการสร้างความต่อเนื่อง (Continuity) และการกระตุ้น ปลุกเร้า หรือรณรงค์ทางสังคม (Mobilization) อันจะเป็นบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่สื่อมวลชน

นอกจากนี้ จากคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน จึงทำให้สื่อมวลชนได้รับการคาดหวังจากผู้ส่งสารในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทัศนคติและความคิดเห็นของตน ในขณะเดียวกัน ผู้รับสารก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และสามารถเลือกเปิดรับแหล่งสารได้มากขึ้นจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาขึ้น และประเด็นด้านสุขภาพอนามัยนับเป็นประเด็นหนึ่งที่ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารต้องการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง โดยผ่านทางสื่อมวลชน ดังนั้น บทบาทของอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อมวลชนที่มีบทบาทด้านสุขภาพอนามัย อาจสามารถจำแนกได้บทบาทในด้านต่าง ๆ คือ (ศิริชัย ศิริกายะ อ้างใน อัญชันี วิชยาภัย บุนนาค, 2540)

- 1) การรักษา เช่น การนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ในการรักษาสุขภาพ
- 2) การพื้นฟู เช่น การให้ความบันเทิงเพื่อสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย และเป็นการบำบัดทางจิต
- 3) การป้องกัน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพ
- 4) การส่งเสริม เช่น รายการส่งเสริมสุขภาพ การแนะนำการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ

เมื่อศึกษาบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัย พบว่า จากการวิจัย สื่ออินเทอร์เน็ต ได้แสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน คือ การรักษา เช่น การนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ในการรักษาสุขภาพ การพื้นฟู เช่น การให้ความบันเทิงเพื่อสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย และเป็นการบำบัดทางจิต การป้องกัน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพ การส่งเสริม เช่น การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การแนะนำการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ แต่บทบาทหลักที่นำเสนอคือ การป้องกัน และการรักษา ส่วนบทบาทด้านการพื้นฟูและการส่งเสริมยังคงนับว่ามีน้อย และมักถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาดของสินค้าหรือบริการเพื่อสุขภาพ

แม้ว่าการรณรงค์ด้านการสื่อสารสุขภาพ (Health Communication Campaign) จะเป็นแนวทางที่ถูกนำมาใช้มากขึ้นเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพของประชาชนในประเทศ โดยสื่อมวลชนทุก

ประเภทจะถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอข้อมูลด้านสุขภาพ กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล (โดยการฝึกอบรม การให้คำแนะนำปรึกษา) และในระดับชุมชน (การร้องทุกษ์) อย่างไรก็ตาม ข้อพนวจ อินเทอร์เน็ตยังไม่ถูกนำมาใช้เป็นสื่อในการรณรงค์ด้านสุขภาพอนามัยเท่าที่ควร ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระดับของประสิทธิผลที่คาดหวังไว้ในการรณรงค์ทั้ง 7 ระดับ ดังนี้ (Becker, Rogers และ Sopory, 1992)

- 1) ผู้รับสารเปิดรับข่าวสาร (Audience exposure to messages)
- 2) ผู้รับสารเกิดความตระหนักรู้ (Audience awareness of messages)
- 3) ผู้รับสารได้รับข่าวสารที่ต้องการสั่งมาให้ (Audience's being informed by messages)
- 4) ผู้รับสารถูกซักจุ่งจากสารที่ถูกส่งมาให้ (Audience's being persuaded by messages)
- 5) ผู้รับสารแสดงออกซึ่งความตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม (Audience expression of intent to change behavior)
- 6) ผู้รับสารเปลี่ยนพฤติกรรม (Actual change in audience's behavior)
- 7) ผู้รับสารเกิดความคงทนของพฤติกรรม (Maintenance of audience behavior change)

จากการวิจัย พนวจ อินเทอร์เน็ตสามารถสร้างประสิทธิผลในด้านการก่อให้ผู้รับสาร เปิดรับข่าวสาร (Audience exposure to messages) ผู้รับสารเกิดความตระหนักรู้ (Audience awareness of messages) และผู้รับสารได้รับข่าวสารที่ต้องการสั่งมาให้ (Audience's being informed by messages) ในขณะที่ประสิทธิผลด้านการถูกซักจุ่ง การแสดงความตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม การเปลี่ยนพฤติกรรม และการเกิดความคงทนของพฤติกรรมยังปรากฏไม่ชัดเจนนัก

โดยทั่วไป การรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพมักดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับสาร ยอมรับนวัตกรรม (ความคิด หรือแนวปฏิบัติที่ถูกรับรู้ว่าใหม่ในความรู้สึกของสาธารณะ) ซึ่งอาจ สามารถจำแนกประเภทของนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ทางการสื่อสารสุขภาพ ได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) นวัตกรรมที่ให้ผลประโยชน์ (Incremental Innovation) หมายถึง นวัตกรรมที่ผู้รับสาร ยอมรับแล้ว จะสามารถเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในระยะรวดเร็ว เช่น การรณรงค์ การใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดสารเคมี นวัตกรรมประเภทนี้ ผู้รับสารจะสามารถยอมรับ ได้อย่างรวดเร็ว

2) นวัตกรรมที่เป็นการป้องกัน (Preventive Innovation) หมายถึง นวัตกรรมที่ผู้รับสาร ข้อมูลไปเพื่อใช้ป้องกันภัย หรือผลเสียที่จะเกิดต่อสุขภาพร่างกาย เช่น การแพร่ระบาด ของเชื้อโรค การแพร่ระบาดของกำลังภายใน นวัตกรรมประเภทนี้ ผู้รับสารต้องใช้ระยะเวลาในการ ข้อมูล เนื่องจากเมื่อยอมรับปฏิบัติแล้ว จะไม่สามารถเห็นผลได้ในระยะเวลารวดเร็ว และก่อให้เกิด ประโยชน์ในเชิงป้องกันมากกว่าจะเป็นการได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

จากการวิจัย พบว่า เนื้อหาเรื่องนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาด ของเชื้อโรค ที่ ปรากฏทางอินเทอร์เน็ตมักเป็นนวัตกรรมที่ให้ผลประโยชน์มากกว่าจะเป็นนวัตกรรมเพื่อการ ป้องกัน เนื่องจากนวัตกรรมที่ให้ผลประโยชน์หากปฏิบัติตามมักปรากฏผลอย่างรวดเร็วและเป็น รูปธรรมในขณะที่นวัตกรรมที่เป็นการป้องกัน ไม่สามารถปรากฏผลได้ในเวลาอันรวดเร็วจะมี ลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งสื่ออินเทอร์เน็ตไม่สามารถนำเสนอผลให้เห็นในเชิงประจักษ์ได้

ทั้งนี้ ในบรรดากลุ่มคนที่เป็นผู้รับสารทางอินเทอร์เน็ตซึ่งมีการยอมรับนวัตกรรมที่ แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มคนตามเกณฑ์ด้านการยอมรับนวัตกรรมตามลำดับได้ ดังนี้

1) Innovator : Venturesome (กลุ่มขอบเสี่ยง) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ชอบการทดลองสิ่งใหม่ ๆ จะเป็นกลุ่มที่รับนวัตกรรมได้เร็วที่สุด

2) Early Adopter : Respectable (กลุ่มยอมรับก่อน) เป็นกลุ่มนบุคคลที่รับนวัตกรรมได้เร็ว มาก มีสถานะทางสังคมสูง และได้รับการเคารพนับถือจากคนส่วนใหญ่ในสังคม มักเป็นผู้ให้ คำปรึกษาแนะนำในการยอมรับนวัตกรรมสำหรับคนทั่วไป

3) Early Majority : Deliberate (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับก่อน) เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ ยอมรับนวัตกรรม โดยผ่านกระบวนการคิดตัดสินใจอย่างละเอียดรอบคอบก่อนการยอมรับ นวัตกรรม

4) Late Majority : Skeptical (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับช้า) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมช้า โดยมักมีความกังวลและต้องการตรวจสอบก่อนการยอมรับ

5) Laggard : Traditional (กลุ่มล้าหลัง) เป็นกลุ่มนบุคคลที่ไม่ยอมรับนวัตกรรมหรือยอมรับ ช้าที่สุด อันเนื่องจากยังคงยึดติดกับค่านิยม ขนบประเพณีดั้งเดิม

จากการศึกษาวิจัย บังพูดว่า กลุ่มนักคิดที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต มักจะอยู่ในกลุ่ม Early Majority : Deliberate (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับก่อน) ซึ่งยอมรับนวัตกรรม โดยผ่านกระบวนการคิดตัดสินใจอย่างละเอียดรอบคอบก่อนการยอมรับนวัตกรรม นักคิดเหล่านี้ มักเป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีการศึกษาสูง มีความคิด และเป็นกลุ่มผู้รับสารที่กระตือรือร้น และยังมีกลุ่ม Late Majority : Skeptical (กลุ่มใหญ่ที่ยอมรับช้า) ซึ่งเป็นกลุ่มนักคิดที่ยอมรับนวัตกรรมช้า โดยมักมีความคลื่นไง แคลงแลงสับเปลี่ยนนวัตกรรมและจะไม่ยอมรับหากไม่มีความจำเป็น โดยเฉพาะหากไม่ได้รับการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่พึงได้รับต่อตนเองอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม

เมื่อใช้แนวคิดเรื่องการกำหนดภาระของข่าวสาร (Agenda – setting) ในการวิเคราะห์บทบาทของอินเทอร์เน็ตที่มีต่อการนำเสนอเนื้อหาเรื่องสุขภาพอนามัย โดยเมื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดดังกล่าว ที่กล่าวว่า สื่อมวลชนไม่ได้มีบทบาทในการโน้มน้าวหักงูงใจประชาชนให้เชื่อตามสื่อหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อของประชาชนได้ แต่สื่อมวลชนมีบทบาททำให้ประชาชนเกิดความคิดต่อสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ โดยแสดงความใส่ใจต่อประเด็นปัญหางานอย่าง และละเอียดปัจจุบัน อีกทั้งส่งผลต่อการเกิดมติหมاชน เนื่องจากสาระนั้นมักรับรู้ในสิ่งที่สื่อมวลชนกล่าวถึง รวมทั้งรับรู้ถึงระดับความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้ให้แก่ประเด็นนั้น ๆ และเป็นไปดังคำกล่าวของ Donald Shaw และ Maxwell McCombs ที่ว่า “The mass media may not be successful in telling us what to think, but they are stunning successful in telling us what to think about” (McCombs, Maxwell และ Bell, 1996) จะพบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่ได้แสดงบทบาทในฐานะผู้กำหนดหรือผู้วางแผนวิธีทางสังคมในประเด็นสุขภาพอนามัยได้ อย่างไรก็ตาม จากการวิจัย บังพูดว่า เว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยได้พยายามแสดงบทบาทในการสร้างวาระ (Agenda Building) ทางสุขภาพอนามัยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ โรงพยาบาลใช้อินเทอร์เน็ตองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในการแข่งขันกับสื่อแขนงอื่น หน่วยงานหรือสถาบันทาง官僚主义 ในสังคมได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากขั้นตอนในการกำหนดภาระ ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) Media Agenda กือ การทำหน้าที่ของสื่อในการเลือกให้ความสำคัญต่อบางประเด็น โดยขัดลำดับการนำเสนอเป็นลำดับแรก

2) Public Agenda กือ ปฏิกริยาของสาระนั้นที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเปิดรับข่าวสารนั้น ซึ่งมักเป็นการคุ้นเคยเกี่ยวกับประเด็นที่สื่อนำเสนอ (และมักเป็นไปในทิศทางที่คล้ายกันในแต่

ลงทะเบียน) หรืออาจกล่าวได้ว่า ประชาชนจะรับรู้โดยอัตโนมัติว่า สิ่งใดที่สื่อกล่าวถึงมากหรือกล่าวถึงก่อนหรือ นำเสนอเป็นพادห์ หมายความว่า มีความสำคัญมากกว่าประเด็นอื่น

3) Policy Agenda ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากเกิดภาระสาธารณะที่ทำให้ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง เห็นรู้บุคลาด ต้องดำเนินมาตรการหรือทบทวนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว

จากการวิจัย พบร่วมกันว่า ในกรณีนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยผ่านอินเทอร์เน็ต ผู้ผลิตเนื้อหาบนเว็บไซต์ยังไม่สามารถเลือกให้ความสำคัญกับเนื้อหาบางประเด็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนที่ไม่สามารถจำแนกแยกแยะได้ว่าประเด็นใดน่าสนใจ สำคัญ หรือเป็นภาระเร่งด่วน และทำให้ประเด็นที่ถูกนำเสนอไม่มีประเด็นใดได้รับความสนใจมาก

เมื่อพิจารณาทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Function Theory of Mass Communication) ตามแนวคิดของ Lasswell ที่ได้กำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการ คือ การสำรวจ ระหว่างประเทศต่อสิ่งแวดล้อม การประสานสังคมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่ที่มีต่อสังคม และต่อมา Charles Wright ได้ขยายกรอบแนวคิดดังกล่าวไปที่การทำหน้าที่ต่อปัจจัยบุคคล โดยเพิ่มหน้าที่ในการให้ความบันเทิง และหน้าที่ในการระดมสรุปกำลังขึ้นอีกหน้าที่หนึ่ง โดย McQuail (1994) ได้สรุปหน้าที่ที่สื่อมวลชนเพิ่มมีต่อสังคมและปัจจัยบุคคลดังนี้

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยเป็นหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และเงื่อนไข ต่าง ๆ ในสังคมและในโลก บ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และช่วยสนับสนุน ต่อเสริมวัตกรรม การพัฒนาและกระบวนการต่าง ๆ ในสังคม

2) การประสานความสัมพันธ์ (Correlation) โดยเป็นหน้าที่ในการอธิบาย ตีความ และวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ความหมายต่อเหตุการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ การหล่อหลอมคนให้เข้ากับสังคม สร้างความร่วมแรงร่วมใจในสังคม และจัดลำดับชั้นของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจและสถานะแห่งความสัมพันธ์

3) การสร้างความต่อเนื่อง (Continuity) โดยเป็นหน้าที่ในการนำเสนอวัฒนธรรมหลัก ทั่วไปรักษาความต่อเนื่อง และการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งสร้างและทั่วไปรักษาความนิยมด้วย

4) การสร้างความบันเทิง (Entertainment) โดยเป็นหน้าที่ในการสร้างและนำเสนอความบันเทิง นันทนาการ และการผ่อนคลาย รวมทั้งลดความตึงเครียดในสังคม

5) การระดมสรรพกำลัง (Mobilization) โดยเป็นการทำหน้าที่ในการเรียกร้องความร่วมมือจากสังคมในบริบททางด้านการเมือง สงเคราะห์ การพัฒนาเศรษฐกิจ การทำงาน และศาสนา

ทั้งนี้ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า อินเทอร์เน็ตยังคงมีบทบาทสำคัญในด้านการทำให้ข้อมูลข่าวสาร การประสานสัมพันธ์ และการสร้างความบันเทิง ส่วนบทบาทด้านการสร้างความต่อเนื่องและการระดมสรรพกำลังยังไม่ปรากฏชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านตัวผู้ผลิตซึ่งมักเป็นกลุ่มคนหรือองค์กรที่จัดทำเว็บไซต์เพื่อเป็นสื่อกลางในการให้ความรู้ หรือการประชาสัมพันธ์มากกว่าที่จะมุ่งเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาระบบสุขภาพอนามัยโดยเฉพาะ

ผลการวิจัย สถาคัลล์องกับแนวคิดทฤษฎีสังคมเป็นผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยี (Social Construction of Technology - SCOT) ที่กล่าวว่า เทคโนโลยีไม่ได้กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ แต่พฤติกรรมมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการก่อรูปเทคโนโลยี ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว ชี้ว่า ผู้ใช้รับ อินเทอร์เน็ตเป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้น จึงนับบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหาของเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยให้มีลักษณะเนื้อหากว้างหรือแคบ ได้ตามความต้องการของผู้รับสาร ทั้งนี้ กลุ่มผู้เข้าชมเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัย สามารถจำแนกได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ ที่กว้างขวางและหลากหลาย โดยผู้เข้าใช้งาน ยังมีทั้งผู้ใช้ในฐานะผู้บริโภคสื่อ (User) และ ผู้ผลิต (Producer) ด้วย

กลุ่มคนในสังคมแต่ละกลุ่มตามทฤษฎีดังกล่าวมีความเท่าเทียมกัน และแต่ละกลุ่มต่างนำเสนองกระบวนการออกแบบเทคโนโลยีให้เข้ากับความต้องการของตน ซึ่งอาจเป็นคำอธิบายที่มองข้ามศักยภาพของบุคคลแต่ละกลุ่มไป เนื่องจากแต่ละกลุ่มทางสังคมมีพลังงานที่แตกต่างกันออกไป บางกลุ่มอาจสามารถออกแบบเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ของปัจจุบันบุคคลในกลุ่ม ในขณะเดียวกันบางกลุ่มอาจมีความแตกต่างภายในใจไม่สามารถประสานความต้องการเข้าหากันได้

ผลการวิจัยดังกล่าว สถาคัลล์องกับทฤษฎีสมการสื่อ ซึ่งให้ความสำคัญของอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่ ที่มิใช่เป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการสื่อสารเท่านั้น หากแต่ยังเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้ใช้คิดว่า นอกจากนั้น เมื่อสื่อถูกปฏิรูปเป็นคนจริง ๆ คนเราจะจดจำสื่อที่มีบุคลิกภาพเหมือนตนเอง ดังนั้น จึงพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ด้านสุขภาพอนามัยจึงมีลักษณะเนื้อหาสถาคัลล์องกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม เช่น เว็บไซต์ที่มิเนื้อหาเกี่ยวกับโรคเอดส์ จะมิเนื้อหาและการแสดงบทบาทสถาคัลล์องกับความต้องการของผู้รับสารที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าว เป็นต้น

ผลการวิจัยที่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจรรดุลย์ บุณยกัตติ (2543) ที่ศึกษาบทบาทของนิตยสารสตรีในการให้ความรู้เรื่องเพศ ที่พบว่า เนื้อหาความรู้เรื่องเพศส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันซึ่งการใช้ชีวิตคู่ ในขณะที่เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดเชื่อมโยงกับปัญหาสังคม เช่น โรคเอดส์ การตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ และการทำแท้งกลับพบเป็นส่วนน้อย และมีความคลาดเคลื่อนของเนื้อหาในเรื่องของวิธีคุมกำเนิดอีกด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่านิยมทางเพศที่นำเสนอบนนิตยสารค่อนข้างเป็นไปในแนวเสรีนิยมแบบมีเงื่อนไข ซึ่งในการศึกษาเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงในเรื่องเพศ ก็นำเสนอนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดเชื่อมโยงกับปัญหาสังคมเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเดียวกัน

ผลการวิจัยที่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิภาพรรณ สุขศิริ (2540) ศึกษาทิศทางของการดูแลสุขภาพในรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ พบว่า รายการสุขภาพมีเนื้อหารายการ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบรายการความรู้ และรูปแบบรายการโฆษณา โดยแบ่งรายการออกเป็น 6 ประเภท คือ อาหาร แม่และเด็ก เอดส์ สุขภาพตา สุขภาพฟัน และภาวะการเจ็บป่วย รายการสุขภาพทางโทรทัศน์เป็นรายการความรู้มากกว่าโฆษณา รายการสุขภาพทางโทรทัศน์ของเอกชนเป็นรายการโฆษณามากกว่ารายการความรู้และรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ โดยส่วนมากไม่มีลักษณะทางชุมชนมากกว่าการมีลักษณะทางชนชั้น ในรายการที่ลักษณะทางชนชั้นพบลักษณะชนชั้นนำมากกว่าชนชั้นล่างหนึ่งกันทั้งรายการของรัฐและเอกชน สำหรับการนำเสนอแนวคิดทางการแพทย์ แนวคิดแบบองค์รวมถูกนำเสนอมากกว่าแนวคิดแบบแยกส่วน แต่รูปแบบรายการโฆษณานำเสนอแนวคิดแยกส่วนมากกว่าแนวคิดองค์รวม ขณะที่เอกชนเสนอแนวคิดแยกส่วนมากกว่าแนวคิดองค์รวมเล็กน้อย ซึ่งในการศึกษาเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยพบว่า เนื้อหาหลักที่ปรากฏในเว็บไซต์ต่าง ๆ ปรากฏในรูปแบบของการให้ความรู้และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ลินค์เชื่อมต่อกับเนื้อหาที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์

ผลการวิจัยที่ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของประไพบูลย์ ธงอินแนตร (2532) ที่ศึกษาหน้าที่ของหอกระจายข่าวในการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชนในจังหวัดนครปฐม ที่พบว่า หอกระจายข่าวมีการบริหารงานในรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่ หอกระจายข่าวในรูปคณะกรรมการ หอกระจายข่าวในรูปเฉพาะบุคคล และหอกระจายข่าวในรูปกิจกรรมการ มีการทำหน้าที่ 4 ด้าน คือ การให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความบันเทิง และโน้มน้าวใจในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ผลการเปรียบเทียบความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านที่บริหารงานหอกระจายข่าวในรูปคณะกรรมการ กับหมู่บ้านที่มีการบริหารในรูปแบบอื่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการมีคะแนนเฉลี่ยใน

เรื่องการจัดหน้าที่สะอาดและสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมสูงกว่าการบริหารงานรูปแบบอื่น และผลการเปรียบเทียบด้านความรู้ด้านการสาธารณสุขมูลฐานของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านที่มีหอกระจายฯ กับหมู่บ้านที่ไม่มีหอกระจายฯ พบว่า คะแนนเฉลี่ยในเรื่องการให้ภูมิคุ้มกันโรคของกลุ่มตัวอย่าง ในหมู่บ้านที่มีหอกระจายฯ สูงกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีหอกระจายฯ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การศึกษาอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่ พบว่า การทำหน้าที่ของทั้งสองสื่อนี้ไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นการให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความบันเทิงและการโน้มน้าวใจ ในลักษณะเดียวกัน หากแต่ด้วยคุณสมบัติเฉพาะตัวอาจทำให้หอกระจายฯ สามารถให้ข้อมูลได้เข้าถึงประชาชนได้อย่างใกล้ชิดและสามารถนำเสนอเนื้อหาใกล้ตัวผู้รับสาร ได้มากกว่าอินเทอร์เน็ต

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานวิจัยของลักษณ์ ไชยทองศรี (2541) ที่ศึกษาบทบาทของนิตยสารสตรีในการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า อินเทอร์เน็ตมีบทบาทไปในทิศทางเดียวกับนิตยสาร คือ ปรากฏการนำเสนอเนื้อหาในเชิงวิชาการ และเนื้อหาที่พบมากที่สุด คือ เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั่วไป รองลงไป คือ พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย และพฤติกรรมสุขภาพ อย่างไรก็ตาม บทบาทของอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อเพื่อสุขภาพอนามัยยังปรากฏไม่ชัดเจน ในเบื้องของการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของผู้อ่าน

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการนำเสนอเนื้อหารี่องสุขภาพอนามัยทางสื่อวิทยุ ผลการวิจัยที่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณนิภา เมฆเมืองทอง (2543) ที่ศึกษาเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยของสถานีวิทยุสถานบันเทิงในโลหราชมงคล F.M.89.5 MHz กล่าวคือ พบว่า การแสดงออกชื่นบทบาทของทั้งสองสื่อคำเนินไปในด้านการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย ซึ่งเนื้อหาที่ปรากฏทางสื่อทั้งสองประเภทต่างสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยต้องการความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพอนามัย

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการนำเสนอเนื้อหารี่องสุขภาพอนามัยทางสื่อวิทยุ ผลการวิจัยที่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยบุญเรือง เนียมหมอม(2547) ที่ศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องใช้คือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสอดคล้องกับเนื้อหาที่ขัดพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ คือ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องโภชนาการ การดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วย การออกกำลังกาย และสุขภาพจิต

ผลการวิจัยที่ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกัญญา ประจุศิลป์ และคณะ (2547) ที่ศึกษาข้อมูลสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ต กล่าวคือ พบว่า วัตถุประสงค์ของเว็บไซด์ส่วนมากจะนับสนใจ

ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทั่ว ๆ ไปพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ธุรกิจประกอบไปด้วย โดยมี กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และประชาชนเฉพาะกลุ่ม ลักษณะเนื้อหาในเรื่อง ใช้ค์ส่วนใหญ่จะนำเสนอความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์ทางเลือก โภชนาการ เกสัชศาสตร์ และสหเวชศาสตร์ตามลำดับ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพสำหรับกลุ่มเสี่ยามาย เฉพาะกลุ่ม เช่น แม่และเด็ก ผู้หญิง วัยรุ่น หรือเน้นเฉพาะโรค เช่น ผิวนัง ตาขุน mucocoele ระหว่างเดินทางไป โรคมะเร็ง โรคหัวใจ ความสวยงาม และสุขภาพจิต ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่มักให้ความรู้โดยอาศัยความเชี่ยวชาญ หากแต่ยังพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ยังมี ข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือของข้อมูล

กล่าวโดยสรุป เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการแสดงบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการให้ ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัย พนวจ ลีอินเทอร์เน็ตยังมีบทบาทไม่แตกต่างไปจากสื่ออื่น ๆ คือ ให้ ความรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพอนามัย และเป็นสื่อประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการด้าน สุขภาพอนามัยเป็นหลัก แต่อินเทอร์เน็ตยังไม่ได้ใช้คุณสมบัติเฉพาะตัวที่มีเหนือสื่ออื่นในการแสดง บทบาทในด้านการชี้นำสังคม หรือเป็นสื่อที่ก่อให้ความเปลี่ยนแปลงในด้านการพัฒนาระบบการ ลือสารสุขภาพอย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.3.1.1 ผู้ดูแลเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยควรให้ความสำคัญต่อการนำเสนอ ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง และสามารถอ้างอิงแหล่งที่มาในเชิงวิชาการ รวมทั้งการ มีกระบวนการคัดกรองข้อความ โฆษณาหรือข่าวสารที่ไม่เหมาะสมหรืออาจสร้าง ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสุขภาพอนามัยได้

5.3.1.2 หน่วยงานหรือบุคคลผู้ผลิตและคุ้มครองเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยควร นิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสุขภาพอนามัยดีเพียงพอที่จะสื่อสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย สามารถสื่อสาร ได้โดยไม่ต้องมีความซับซ้อนมาก

- 5.3.1.3 ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควบคุมและ กำกับดูแลเว็บไซด์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เพื่อให้ประชาชนผู้รับสารได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นธรรม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง
- 5.3.1.4 บุคลากรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการผลิตสื่อเพื่อสุขภาพอนามัย ควรมีการ รวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารด้านสุขภาพอนามัย รวมทั้งเพื่อ ควบคุมมาตรฐานการนำเสนอเนื้อหาสื่อเพื่อสุขภาพอนามัย เพื่อให้ก่อประโยชน์ และเป็นธรรมต่อประชาชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 5.3.2.1 ในการศึกษาวิจัยให้เข้าใจบทบาทและความสำคัญของอินเทอร์เน็ต ควรทำการ เข้าใจความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือข่ายทางการสื่อสารระหว่างเว็บไซด์ เนื่องจากมีเว็บไซด์จำนวนไม่น้อยที่เป็นเครือข่าย หรือมีความสัมพันธ์ที่เป็นภาคี กัน จึงควรศึกษาในลักษณะของการวิจัยแบบสามเหลี่ยม (triangulation) เพื่อให้ได้ ข้อมูลรอบด้านและมีเหตุผลสนับสนุนชัดเจนยิ่งขึ้น
- 5.3.2.2 ในการศึกษารบทบาทและความสำคัญของอินเทอร์เน็ต ในฐานะสื่อการสื่อสาร สุขภาพ ควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาเนื้อหาของเว็บไซด์ต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึง บทบาทที่ปรากฏอยู่จากการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ
- 5.3.2.3 ควรมีการศึกษาความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้เว็บไซด์ที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
- 5.3.2.4 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของเว็บไซด์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือให้ ผู้สนใจศึกษาข้อมูลผ่านเว็บไซด์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ได้ใช้เป็นเกณฑ์ ในการเลือกเปิดรับสารให้เหมาะสม

อ้างอิง

- กมครรภ อินทรทักษ์ และ จิณณ์กัส แสงมา (2546). การสำรวจงานวิจัยค้านการสื่อสารสุขภาพในสังคมไทย. เอกสารประกอบการประชุม “ศตวรรษใหม่ของการสื่อสารสุขภาพแบบองค์รวม” คณะกรรมการโครงการพัฒนาองค์ความรู้เรื่องการสื่อสารสุขภาพ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, โรงแรมแอมบาสเดอร์, กรุงเทพฯ, 9 มีนาคม 2547.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2544). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549.
- กรุงเทพ : โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จิรอดุล บุณยภักดี (2543). บทบาทของนิตยสารในการให้ความรู้เรื่องเพศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวารสารสันเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (2543). สุขภาพของคนไทยปี พ.ศ. 2543 : สถานะสุขภาพของคนไทย.
- กรุงเทพ : หนอชาวบ้าน
- นิภาพรณ สุขศรี (2540). ทิศทางของการคุ้มครองสุขภาพในรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญเรือง เนียมหอมและคณะ (2547). รายงานการวิจัย รูปแบบการพัฒนางานสื่อสารข้อมูลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับนักสื่อสารสุขภาพ, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส)
- บุรพี อนันตวงศ์ (2544). การใช้สื่อเพื่อรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ของมนุษย์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประไพบรรณ คงอินเนตร (2532). หน้าที่ของหอกระจายข่าวในการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสาธารณสุขมนุษยานแก่ประชาชน ในจังหวัดนครปฐม วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปาริชาต สถาปิตานนท์ กิตติ กันกัป พัฒนพงศ์ จิตติกุตุ และ ปิยะนารถ จิตติกุตุ (2546). การสื่อสารสุขภาพ ศึกษาพื้นที่สื่อมวลชนในการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพ :
- ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผ่องพรพรรณ ตรัพย์มงคล และสุภาพ ฉัตตราภรณ์. (2543). การออกแบบการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3.
- กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พัฒนพงศ์ จิตติกุตุ (2546). “งานวิจัยค้านการสื่อสารเพื่อสุขภาพในสถาบันการศึกษา” เอกสารประกอบการประชุม “ศตวรรษใหม่ของการสื่อสารสุขภาพแบบองค์รวม” คณะกรรมการโครงการพัฒนาองค์ความรู้เรื่องการสื่อสารสุขภาพ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, โรงแรมแอมباسเดอร์, กรุงเทพฯ, 9 มีนาคม 2547.

- วรรณนิกา เมฆเมืองทอง (2543). เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยของสถานีวิทยุ
สถานบันเทกโน โลยีราชมงคล วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิพุช พุฒเจริญ (2543). สู่การปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบ
สาธารณสุข
- สมควร กวียะ (2539). การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า
- สุกัญญา ประจุศิลป์ และคณะ (2547). รายงานการวิจัย, การศึกษาการเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพ
ผ่านอินเทอร์เน็ต, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สารสนเทศ)
- เดดี้ยร เชษะระทับ (2530). ศักยภาพของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- อรวรรณ ชัยเกณ (2538).บทบาททางสังคมการแพทย์ของสถานีวิทยุ “จส.100
MHz” ผ่านการโฆษณาผลิตภัณฑ์ “คอมฟอร์ด 100”วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต
สาขาวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อัญชันี วิชยาภิญ บุนนาค (2540).การแสวงหาข่าวสาร ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภค¹
ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Becke.,T.E,Rogers,E.M. & Sopory,P.(1992).Designing Health Communication Campaigns :
What works?.London : Sage.
- Brown,H.(1971).Diffusion and Acceptance of Change. *The population Explosion-An
Interdisciplinary Approach.* (pp.146-147).London : Open University Press.
- Donohew,L.& Ray,E.B. (1990). Communication and health : Systems and applications.
New Jersey : Lawrence Erlbaum.
- Finnegan,J.R. & Viswanath,Jr.K. (1990). Health and Communication : Medical and
Public Health , Influences on the research agenda. In Donohew,L.&
Ray,E.B.(Ed.), *Communication and health : Systems and applications.*
New Jersey : Lawrence Erlbaum.
- Jeffres,L.W.(1997).Mass Media Effects. .(2nd ed.).Illinois : Waveland Press.
- Klein,Hans K. and Kleinman, Daniel Lee.(2002). The Social Construction of Technology :
Structural Considerations. Science , Technology & Human Values, (pp 28-52)
Winter 2002 vol 27 No 1

- Lerner,D (1967). Communication and the Prospects of Innovation Development.
 In Lerner,D,Schramm,W.(Ed.), *Communication and Change in the Developing Countries.* (3rd ed.,pp.305-318), Honolulu:East-West Center Press
- Littlejohn,Stephen W.(1999). Theories of human communication 6th. CA : Wadsworth Publishing.
- McCombs, Maxwell and Bell,T.(1996). "The Agenda-setting Role of Communication" An Integrated Approach to Communication Theory and Research.(pp.93-110) : NY : Lawrence Erlbaum Associates,Inc.
- McQuail,D. (1994). Mass Communication Theory : An Introduction. 3rd edition. London : Sage.
- Pinch,Trevor J. and Wiege E.Bijker. "The Social Construction of Facts and Artifacts : Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other" *Social Studies of Science* 14(August 1984): 399-441.
- Ray,E.B. (1993). Case Studies in health communication . New Jersey : Lawrence Erlbaum.
- Reeves, B., & Nass, C. (1996). *The media equation: How people treat computers, television, and new media like real people and places.* New York: Cambridge University Press.
- Roger,E.M.& Shoemaker F,F.(1971). *Communication of Innovation : A Cross Culture Approach.* New York : The Free Press.
- Roger,E.M.(1973). *Communication Strategies for Family Planing.* New York : The Free Press.
- Roger,E.M.(1995).*Diffusion of Innovation.*(4thed.).New York : Free Press.
- Sharf B.F. & Street R,L,(1997).*The Patient as a Central Construct : Shifting the Emphasis.**Health Communication Journal*,9,1-11.
- Schramm,W.(1964).*Mass Media and National Development : The Role of Information in the Developing Countries.* California : Standford University Press.
- Schramm,W.(1967).Communication and Change.in Lerner,D,Schramm,W.(Ed.), *Communication and Change in the Developing Countries.* (3rd ed.,pp.5-32), Honolulu:East-West Center Press

- Suwanwela,C. (2000).Health Knowledges : Needs for global coorperation, Unpublished paper for Asian Health Research Forum,Manila,Phillippines,February 17-19,2000. ອ້າງໃນ ວິພຸນ ພູລເຈຣີຄູ. (2543). ສູ່ການປົງປະຕົງປະບຸກສຸຂະພາບແຫ່ງໜາດ. ກຽມທັພາ : ສຕາບັນວິຊຍະບຸນສາທາລະນະສູ່ພ.
- UNESCO (1961). Many Voice,One World.London : Kogan Page.
- Wimmer,R.D.&Dominick,J.D. (1994). Mass media research : an introduction. 4th edition.

ภาคผนวก

แบบวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์สุขภาพอนามัย

ชุดที่.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....

1. ชื่อเว็บไซต์.....
2. ลักษณะของเว็บไซต์เนื้อหา gwangเนื้อหาและพะทาง
3. จำนวนผู้เข้าชม ณ วันที่..... มีทั้งสิ้น..... คน
4. ประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 -สุขภาพอนามัยทั่วไปสุขภาพพื้น
 -เพศ / การให้ความรู้เรื่องเพศหน่วยงานด้านสาธารณสุข
 -โรคภัยไข้เจ็บ ระบุโรคโรคจิต
 -การออกกำลังกายอาหาร
 -ยาธิกษาโรคการแพทย์ทางเลือก
 -การตั้งครรภ์ / การเลี้ยงดูบุตร
5. ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 -ให้ความรู้ เรื่อง.....
 -โฆษณาขายสินค้า ประเภท.....
 -ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ระบุเรื่อง.....
 -ให้ความบันเทิง เรื่อง.....
 -ตอบปัญหาสุขภาพจากผู้อ่าน
6. ให้ท่านจัดลำดับปริมาณเนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ดังกล่าว ตามลำดับจากมากไปหาน้อย
 -เนื้อหาด้านสาระความรู้หนัก หรือความรู้เชิงวิชาการ
 -เนื้อหาสาระความรู้เบา ๆ เรื่องน่ารู้ทั่วไป
 -การโฆษณาสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ หรือบริการ
 -การประชาสัมพันธ์หน่วยงาน
 -การตอบปัญหา หรือตอบข้อซักถามผู้อ่าน
 -การเป็นเว็บแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้อ่าน (web board)